

PANNONTÜKÖR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

PANNONTÜKÖR | KULTURÁLIS FOLYÓIRAT | 2024/15

www.pannontukor.hu

2024/15

EGYMONDATOK

Pető Péter: Mondatok	3
Bérczes László: EGYMONDATOK – augusztus satöbbi	7

SZÉPIRODALOM

Együd Rebeka: Luca széke	19
Vass Norbert: Kappanföldre (részlet)	21
Markó Béla: Jelek az Égei-tengeren; Istenek nyoma	23
Vági János: Hanghordozó (részlet)	25
Dubán Kitti: Én galambom	29
Demeter Arnold: Ilonka; Klára	31
Falcsik Mari: Vojtina beveszi Morpheus piros tablettáját; Párban; Egy nap hozadéka, 2015. november	33
Talos Atanáz: a trükk; üres; regresszió	37
Csányi István: Apám hívott	39
Szeifert Natália: Albina Crax	42
Pásztor Andrea: Részleges remisszió; Eleve	45
Ilyés Krisztinka: A tengerbe borult idő; Szoborráncok; Az emberen túl, hibák nélkül	47
Papp Attila Zsolt: „A halál és a lányka”; Még leszünk főszereplők	49
András László: Egy lázadás – részlet Főb könyvből	52
Dezso Kata: Lendva; Egy konyhaszekrény	55
Bognár Péter: Elmész, visszajössz, sose halsz meg (részlet)	57

KANIZSAI SOROK

Vadász János: Ajándék – <i>Szép Ernő emlékének</i> ; A Sorshoz	62
Farkas László: Hakikuk	63
Varga Zoltán: A torokszakadtak; Képesség	64
Horváth Attila: A vén tengerésznek még van mit mondania – Fa Ede hamarosan megjelenő legújabb versgyűjteménye elé	65
Kardos Ferenc: Időkapuszulák – örök időkre – Vadász János <i>Ikervers c. verseskötetéről</i> és Kotnyek István fotóalbumairól (<i>Alkémia; Láng-arckép</i>)	70
Horváth Attila: Schweitzer Róbert világáról	80

HELYTÖRTÉNET

Megyeri Anna: Maurus atya az Újvilágban – Egy zalai '56-os emigráns, Németh Béla levelei	84
---	----

TÁRSMŰVÉSZETEK

Molnár Eszter: Milyen kicsi a világ! – <i>Tóth Xénia kiállításáról</i>	98
Szálínger Balázs: Milyen harsány, milyen kék és milyen (<i>Tóth Xénia kiállítására</i>)	104
Juhász Tibor: A bőr felett – <i>Juhász Tibor interjúja Gužák Klaudiával</i>	107
Hírek	115
Szerzőink	116

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál
Szerkesztőbizottság:
Cséby Géza (Keszthely)
Németh János (Zalaegerszeg)
Szerkesztőség:
Bubits Tünde – főszerkesztő
Nagygéci Kovács József – főszerkesztő-helyettes
Juhász Tibor - szerkesztő
Molnár András - szerkesztő

Bence Lajos – munkatárs
Szálínger Balázs – munkatárs
Vörös István – munkatárs

Szeglet Lajosné Dömötör Annamária – olvasószerkesztő

Online: www.pannontukor.hu
Online-főszerkesztő: Nagygéci Kovács József
Szerkesztő: Regós Mátyas

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia, Nemzeti Kulturális Alap, Magyar Kultúráért Alapítvány, Petőfi Kulturális Ügynökség és a SolarGold Trade Zrt. támogatásával.

Szerkesztőségi cím:
Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.
Tel: 06/92 951-513
E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága
Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

A lapszám megrendelhető a szerkesztőség e-mail címén.

ISSN 1219-6886 (Nyomtatott)
ISSN 2732-0510 (Online)

Lapterv:
Náspáng Grafika
Nyomdai munkák:
Göcsey Nyomda
8900 Zalaegerszeg,
Bajcsy-Zsilinszky tér 2.
E-mail: info@gocsejnyomda.hu

Tóth Xénia kiállítási enteriőr

Pető Péter

Mondatok

Július 1.: Cristiano Ronaldo azért lecserélhetetlen, mert elképzelhetetlen nélküle a portugál válogatott, s mint tudjuk, a képzelet uralja a valóságot.

Július 2.: Merih Demiral szerzett két gólt az Eb-nyolcaddöntőben, továbbjuttatta a csapatát, majd két meccsre eltiltották, mert ünneplései egyike alkalmával a Szürke Farkasok nevet viselő török szélsőjobbos szervezet kézzel mulatott, de ha nem büntetik, tán sohasem keresek rá, kik azok a Szürke Farkasok, és soha nem juttatják az eszembe, hogy egyszer még Vona Gábort is támadták azzal, hogy szeretik a Szürke Farkasok.

Július 3.: Olyasfajta ember, aki a szívéen vágja a kenyeret.

Július 4.: Csupán olyan kőművest tudsz hívni egyik napról a másikra, aki az édesanyját hívja fel, ha nem tud valamit.

Július 5.: A spanyolok elintézték, hogy néhány mérkőzéssel a vágyottja előtt visszavonuljon a legnagyobbak egyike, akiről korábbi tréner, Zinédine Zidane azt mondta: „Amikor visszavonulok, elmondhatom majd, hogy Toni Kroost edzettem.”

Július 6.: A futball az a játék, amelyben az angolok úgy jutnak tovább, hogy nem érdeklik meg.

Július 7.: Húszforintossal jobb sorsjegyet kaparni, mint tízforintossal, mert érdekesebb a széle.

Július 8.: Azokat a nőket szeretem, akik nem törnek el, ha elengedem őket.

Július 9.: Néha élőben nézhetjük a globális szórakoztatóipar következő korszakának előzetesét: mint a jelen bejelentette, a jövő egyik főszereplőjét Lamine Yamalnak hívják.

Július 10.: A futball az a játék, amelyben az angolok úgy jutnak tovább, hogy akad köztük olyan, aki megérdemli.

Július 11.: Sofőrsegélyként dolgozik, noha le van bénulva a keze.

Július 12.: Mindig képviselőfánknak csúfolták, mert az apja képviselő volt, ő meg zsíros volt, akár a nyers tepertő.

Július 13.: Minden párkapcsolatot megnehezít, ha mindkettőnek megvan legalább a kísérettségije.

Július 14.: A futball az a játék, amelyben a spanyolok nyernek, mert megérdemlik, az angolok alulmaradnak, mert azt érdemlik.

Július 15.: Olyan egyszerűek voltak, hogy kalapáccsal golfoztak.

Július 16.: Olyan munkahelye volt, ahol kifelé szondázták őket.

Július 17.: A legrosszabbféle ember volt: a lépcsőházi parasztyerek.

Július 18.: Ondósommelier volt, így becézték, mert úri családból lett kurva.

Július 19.: Találkoztam végre valakivel, aki szakmája szerint feltaláló, szabotőr.

Július 20.: Úgy vágyott a nőkre, hogy már azzal az ígérettel vitte őket haza, hogy kirabolhatják, csak azt kötötte ki: műszaki cikket nem vihetnek el.

Július 21.: Soha ne kavarj össze olyan nővel, akinek aznap van a vetélőbulija.

Július 22.: Olyan sok volt a diploma a helyiségben, hogy kénytelen voltam én kinyitni az üveget.

Július 23.: Egyetlen olyan ember sem ijed meg a vastagbél-daganattól, aki legalább egyszer már felakasztotta magát.

Július 24.: Úgy utálta a menyasszonya kutyáját, hogy szöges szalámit adott neki enni, de véletlenül a nagymamája ette meg, mivel ő már a földön járt.

Július 25.: Volt egy ember a házibuliban, aki mindvégig mérlegállásban tartotta magát.

Július 26.: Vallásháború marad majd belőle, noha vallásbéke volt a csúcsa: Céline Dion súlyosan betegen, a szabadság beláthatatlan terében énekelte, hogy a szerelem halhatatlan; csak békét hozhat annyi élet és halál, mi a hangjával kaparta a szíveket.

Július 27.: Egyszerűen semmit nem szeretek jobban az olimpiában, mint az okoskodás szabadságát, hovatovább képtelenség felfogni, sportrajongóként milyen beláthatatlan, belakhatatlan szabadságteret nyit a nagy játék több hétre előttünk, mondom, ha nincs olimpia, amolyan normál ügymenetben alapvetően szinte csak inverted full backekről okoskodhatok a barátaimnak a Chelsea taktikáját elemezve, a presszing hatékonyságát értékelhetem, olykor esetleg némi kézilabdás szakértés jöhet szóba, hogy talán két irányítóval kellene megpróbálni, illetve nyilvánvalóan fölösleges ebben a helyzetben a 7 a 6-ot játszani, miközben itt az olimpia, ami más, hiszen első nap, szinte még csak elindultunk, de már ma számos haveromnak analizálhattam wazarit judóban, lehetett bírálni az intések rendjét a tatamin, világlónak látszott, hogyan kellett volna ítélni 14-14-nél a páston, csak a vak nem látta, ki indult először kardban, a hetes rögbi döntőjében evidenciának mutatkozott, hogy Fidzsi elesik, nem találták a francia védekezés ellenszerét, képtelenek voltak megtalálni a területeket. és még asztaliteniszben ki sem tértem a nagyon ritka balkezes védők munkásságára, elő sem álltam a szervák szerepéről szóló óceánmély, esszéisztikus karakterű összegzésemmel. és akkor még hol van a holnap, amikor már légpuskások pszichikai terheléséről tarthatok előadást. aztán majd alig várom a fénypontot, a

szabadfogású birkózást, na pláne a torna szerenkénti döntőit, amelyekben nyújtótól gyűrűig lehet megítélni az egyes elemek pontosságát, kritizálni a bírák elkápráztatóan bátor csalásait, hogy aztán majd még műugrásban teljesebben ki a szakértésem, de természetesen a gördeszka esélyeiről is kiérlelt álláspontom van, tehát súlyos probléma, hogy ilyen ritkán rendeznek olimpiát, sűrűbben érdemelne ekkora demokratikus, mindenki számára hozzáférhető ünnepséget az okoskodás végtelen szabadsága.

Július 28.: Szívhorzsoló győzelem lehet nyerni úgy, hogy Rafael Nadalt küldi valaki saját sikerével a múltba, végül nem magyarnak jutott a múlt idő jelével díszíteni az ígét.

Július 29.: Olyan rossz volt a Szajna vízminősége, hogy el kellett halasztani a triatlonosok edzését, a folyó aztán központi vitatéma lett, elvégre mennyire felelőtlenek a rendezők, beleengedték a sportolókat, s minden érv érvényes is, éppen csak annyit sajnállok, hogy a vita normatív alapjává vált: végzetes felelőtlenség elgondolni, a természet belakott részei még alkalmak lehetnek arra, hogy belakjuk.

Július 30.: Van nálam elég dió, hogy a készpénzről is mondjunk még valamit.

Július 31.: Futball, olimpia, mondatok, amik elrabolják a képzeletemet, mert világokat beszélnek: nem is olyan bonyolultak a hónapok, azaz akkor az évek sem, azaz akkor az élet sem.

Egymondatok – augusztus satöbbi

o.

Egy jó nagy csalással kezdek. Azzal, hogy elköszönök anyámtól. Majd' mindennap felmegyek hozzá, az öcsém is, és most tíz napig nem fogunk találkozni. Merthogy Ördögkatlan, hogy Nagyharsány satöbbi. Emiatt, a satöbbi miatt muszáj csalnom, erről szólt ez a búcsúzásos délután. És minthogy ez az egymondatok vagy micsoda az augusztusi napjaimat hivatott rögzíteni, az Ördögkatlan meg már július 30-án elkezdődik-elkezdődött, az olvasó tudhatja, csakis korábban köszönhettem el, jobb, ha bevallom. Szóval csalás az egész. Mennyit beszélgettünk már, és még fogunk, Jánossal (Háy), mit is jelent az úgynevezett valóságábrázolás. (Na, ez is milyen: két barát telefonál vagy találkozik, és a „valóságábrázolásról” beszélgetnek – egy fenét: beszélgetünk kedvünkre és szóba kerül mindenféle, például az említett téma is). Ha én a legaprólékosabban leírom, mi történt velem öt perccel öt évtizeddel ezelőtt, az már szöveg- egyúttal történetteremtés lesz - ...ha nem akarom akkor is. Nem csalást emlegetünk, hanem hogy konstruál, világot teremt a fikciót „kitaláló” regényíró és az autofikciót pötyögő-mesélő, látszólag valóságot rögzítő személy is, legyen az a Spar pénztárosnője, amikor este otthon elmeséli férjének, mondjuk, hogy van neki és meghallgatja őt, és azt is mondjuk, hogy a pénztárosnő mesélni akar, nem pedig sorozatot nézni az értélen, vagy legyen az a személy jelenlegi kedvenc író, Knausgard, aki például születendő kislányának meséli el a világot. Hát, ez így hosszú lesz, hiszen még semmit nem írtam meg az elköszönésből, az annak magját képező satöbbi-történetből. Most azt találom ki, hogy ezt az elköszönést beleolvastom az egymondatok mindennapjaiba, a felidézett-teremtett történet darabkáit beépítem az augusztusi hétköznapokba, és ez egy pofás szerkezet lesz, az olvasót, képzelem én, fölöttébb kíváncsivá teszi, mi is történhetett azon a dérrrel-dúrral beharangozott elköszönésen. Úgymond feszültséget keltek, a mindennapok kitérőibe rejtem anyám meg én, és a hozzánk közeli kapcsolatszerét, a véletlen avagy a sors ajándékát, hogy megadta ezt a júliusvégi napot (hozzá még anyám és lányom névnapját is, de ezt zárójelben jegyzem meg, mert a történetben nincsen szerepe az Anna-napnak, noha akkor történt).

Úgyhogy elkezdem most augusztus első napjával, ahogyan kell, Ördögkatlan, Nagyharsány satöbbi.

1.

Vagyishogy még július van, első este az Ördögkatlanban, ez már az utolsó koncert. Mónival lecsekkoljuk, hogy minden rendben van-e, igen, behallgatunk a Bëlga-koncertbe, aztán indulunk a szállásra, hogy az éjszakai kabócákkal együtt tervezzük meg a holnapot a teraszon. Másfél évtizedes rítus. Kilépünk a focipálya kapuján, éjfél elmúlt, mögöttünk megy a buli, szemből érkezik Gáspár, az unokám. Ő befelé, én kifelé. Ez most már így lesz.

2.

Egy pici gyerek totyog felém. Csak pelenka van rajta, nagy a hőség. Ja, és cumi a szájában. Karján felirat: „Ha elvesznék, hívd anyut” – és egy telefonszám. Talán tőlem ijed meg, mert megfordul, és totyogását szaporázva szalad anyu felé.

3.

Megint gyerekek. Sanyi, a műszaki vezető megold egy problémát, beszáll a kocsiba, és indulna egy másik helyszínre. Előtte két-hároméves gyerekek, egymás mögött állnak az udvaron, jobbkarjukat kitarják, hüvelykujjukkal mutatnak maguk mögé, stoppolnak. Sanyi mosolyog, kinyitja az ajtót, na szálljatok be! A gyerekek bemásznak. A kérdésre, hová szeretnétek, összenéznek tanácstalanul, aztán csak kacagnak. Sanyi indul, megtesz három métert, megérkeztünk, mondja. A gyerekek boldogan kiszállnak. Beleszülettek a Katlanba, ahol mindenki stoppol. Hogy mi lesz aztán, később, odakint, ahol és amikor nincsen Katlan... most arra nem gondolunk.

4.

A nagyharsányi tanáriban, az „asztalomon”, mindig itt ülök ezen az öt napon, mármint ritkán ülök le, de iderakom a laptopom, amire időnként egy-egy pillantást vetek, ki mit akar, szállást, karszalagot, sorszámot, ilyenek, szóval az asztalomon egy Cseh Tamás beszélgetőkönyv egy cédulával: „Lacikám, már annyiszor akartam dedikáltatni...” Aláírás: Hilda. Kinyitom, s benne Tamás dedikációja 2008-ból, az első Katlanból, amit ő nyitott meg. Ja igen, persze, hiszen Hildánál aludt akkor Nagyharsányban. 2024-et írunk, azóta Tamás meghalt, és Hilda lánya, Brigi, aki a nagyharsányi mindentmegoldónk volt, ő sem él már. Dedikálom a könyvet, ez a történet kerek és szomorú.

5.

Utolsó nap, csakazértis felkelek 7-kor (4-kor feküdtem), 8-tól katlanfutás. Zakatol a kérdés a fejemben: ezt most miért akarod? Kinek akarsz valamit megmutatni, bizonyítani, hősködni. Senkinek, még magamnak sem. Talán a biztos pontok miatt. Amibe kapaszkodni tudunk. Egy büdös futócipő, egy szakadt póló, amit 2017-ből hoztam Kanadából, a színházból, és azóta abban futok, a közös visszaszámolás, egy szóda a Sauskánál, a dedikált könyvek, amiket Lakatos Pista kioszt a végén... Köze van ennek a rítushoz? Igen, van. Valahogy teljesítem a 7 kilométert, felmegyek a szobámba, lezuhanyozok, kezdődik az utolsó nap. Minden idő eljön, tudom.

6.

Ülünk Mónival a Cooltourban Pécsen. Bambulunk előre, csendben vagyunk. Ugyanazt érezzük, gondoljuk, kinyögjük, de tán nem is mondjuk, csak nézzük egymást: megcsináltuk. Meg hogy ilyen fáradtak még soha nem voltunk. Ülünk. Fel kéne állni, hozni egy fröccsöt. Majd.

7.

A lányom kérdezte nemrég, ez itt most anyám történetének, az elköszönésnek folytatása, miért nem viszel neki fagyit, apu. Az aput szerintem nem tette hozzá, bár magában talán így hív, de itt most a mondat miatt volt szükség rá, hogy kiderüljön, ki kihez beszél. Anyám a 97. évében jár. Annyit tudunk róla (és tényleg nem sokkal többet), hogy nem kér semmit, nincs kedvére semmi, az árnyékos oldalon élte le az életét, és csak a rossz dolgokra emlékezik, vagy csak olyanok történtek vele, bár ilyen ember nincsen, és ha megkérdezzük, mit szeretnél, anyukám (ez itt most a helyén van, mert ezt kérdezzük), akkor csak ennyit mond, nem kell nekem semmi. És akkor néhány napja vettem neki pár gombóc fagyit, amit jóízűen befalt. Csak néztem. Ezért hát most, amikor elköszönni megyek fel hozzá, megint viszek négy gombóccal, a dokumentáció érdekében leírom: vanília, epres joghurt, csoki, citrom. Messengeren küldök róla egy fotót Annának, ahogy anyám falatozik. Ő felhív, Rómából, a Colosseum mellől jelentkeznek be Gazzival és Rémuossal, anyám egyik kezében kiskanál, a másikkal integet nekik, és a csoda is megtörténik: mosolyog. Vagyis az már akkor megtörtént, amikor belépett az öcsém, véletlenül ekkor jön, és ő mindig vicces, van min mosolyogni. Az öcsém, a római csapaton, a fagyin, szóval az életen, ami egy pillanatra tökéletes csillagállást produkál.

9.

Rozs Tamás leül az asztalunkhoz, Indiáról mesél. Nyolc hónapot töltött ott igen szerény ösztöndíjjal. Őt a többi zenész ragára tanította, ő meg az indiai zenészeket Bachra. „Nekem Bach az Isten”, mondta nekik. Ők mosolyogtak, bólintottak, „Igen, Miszter Tomasz”. Egy milliárd négyszázmillió ember él Indiában, számukra nincsen Bach zenéje, ahogyan számunkra nincsen a raga. Most megnézem a Wikipédiában, mit jelent, nem értek egy szót sem. Valamelyik nap azon morfondíroztunk Mónival, ki jelentős és ki nem. Vajon van jelentése annak a szónak, hogy jelentős? Minden szónak van jelentése. Ennek mi?

10.

Az ágyamhoz legközelebbi polcon gyűjtöm a mindenképpen elolvasandó könyveket. De már a másik polc is tele van, legalább ötven könyv, amit most azonnal. A hátizsákomból is kiesik egy, Beck Zoli nyomta a kezembe, amikor a Vylyanon találkoztunk. Neked hoztam, barátom, szereti használni ezt a szót, barátom, tudod, amikor a múltkori telefonálásakor Fossét meg Knausgard-ot emlegetted, akkor jutott eszembe. Stefánsson regénye, *Hiányod maga a sötétség*. Hagyom a polcot, ezt fogom olvasni.

11.

Felhívom Árkosi Árpit, talán még nem jutott el hozzá a hír. Nem jutott. A várakozásra emlékszem, meséli, ahogy álltunk ott egymásba kapaszkodva, miközben jöttek be a nézők. Ács Jani, tudod, ő volt Kelemen, én, aki Boldizsárt játszottam, és kettőnk között, akár egy szendvicsbe zárva, Erzsi. Tudod, őt vagyis Annát falazzák be majd a kőművesek. Jani évekkal ezelőtt meghalt. Ezek szerint Dózsa Erzsi is elment. Kösz, hogy felhívtál.

12.

Hölderlint idézi a könyv, olvasom, gyönyörű. Most nagyképűnek tűnök, mintha Hölderlint olvasnék nap mint nap, pedig dehogy. De ezt a sort leírom, megrendítő: „... und einsam / Unter dem Himmel, wie immer, bin ich.”

13.

Jón Kalman Stefánsson regényének főhőse, a névtelen elbeszélő, aki amnéziában szenved, leemel egy könyvet a polcra az idegen lakásban, címe *How many universes are out there*, abból idéz, én azt idézem: „... Az univerzum, ami tegnap még érthetetlenül óriási volt, és magában foglalta Istent és az örökkévalóságot is, csak egy a sok száz vagy sok ezer világegyetem közül.” Megint Bachot kérdezem, ő hol rejtőzik ebben a végtelenben és hol van a majd' másfél milliárd indiai? És hol vagyok én?

14.

Hogyan lehet egymondatokat írni? Most esett le, hogy ez lenne a feladat: egy nap, egy mondat. És már ez is kettő lett, vagyis három.

15.

Egy vidéki íróval beszélgetek az Írók Boltjában. Szeretem, nagyra tartom az írásait. Odalép hozzánk egy híres író, az ő írásait is szeretem. Engem üdvözöl, kedvesen köszöni az Ördögkatlant, már menne is tovább, a vidéki író félszegen megszólal, mi ismerjük egymást, XY vagyok, tudod, amikor... A híres író udvariasan közbevág, persze, hogyne, szervusz. Továbbmegy. Nem ismert meg, mondom a vidéki írónak. Nem baj, mondja ő mosolyogva.

16.

A színház igazgatója hív, azonnal felveszem, mert megígérte, hogy segít bejutni az államtitkár asszonyhoz, akihez a jövő évi Ördögkatlan miatt... Nem ezért hív, hanem hogy nem lesz jó a plakát. Ezt az előadást csak Udvaros Dorotttyával tudjuk eladni, neki kell rajta lennie. Tudhattam, hogy ez lesz, és tudom azt is, hogy igaza van. Persze, persze, valamit kitalálunk, mondom. Rossz a kedvem, miután elköszönünk. Végiggondolom, pontosan miért. Nem azon busongok, hogy ilyen világban élünk, hogy csak a csomagolás számít és hogy el kell adni az árut, satöbbi. Nem, hiszen ezt tudom, talán én is így döntenék a helyében. Valami más motoz bennem, és csak órák múlva esik le: nem mondta, hogy szép a plakát. Hogy amit barátommal, Leventével kitaláltunk és amit ő aztán megcsinált, és ami az igazgató szerint alkalmatlan, hogy az máskülönben szép. Pedig nagyon szép.

17.

Anyámnál, ez most nem a sztori, mindig megnézem, mit ad aznap a Magyar Mozik nevű csatorna, hátha rá tudom beszélni valamelyik filmre. Ma a *Gerolsteini kaland* megy. Talán ez volt az első film, amit életemben láttam, Tiszanánán történt az ötvenes évek végén. Házy Erzsébetre emlékszem, hogy milyen gyönyörű volt. Megkeresem a Wikipedián, nézem, és megállapítom, hogy még annál is gyönyörűbb.

18.

Most idemásolok egy számot a netről: 86.484. Ez a mai halálozások adata abban a másodpercben, amikor bemásolom. Számomra jelentős halottak, akik mostanában meghaltak: Dózsa Erzsit már írtam, Gene Rowlands, Novák Tata, most olvasom: Alain Delon... Erről jutott eszembe, hogy megnézzem, hátha mutatja a net, hányan halnak meg éppen most. Közben meg-

állt a vonat Kelenföldön, és egy-két percig másra figyeltem meg Árpád is felhívott, mert arra kérték, beszéljen Erzsí temetésén, és hogy reméli, képes lesz rá. A lényeg, hogy pontatlan leszek, mert több idő telt el, mint ameddig ezt a néhány sort írtam. Megnézem, rögzítem: 87,589. De ha már, akkor megnézem, hányan vagyunk e pillanatban a Földön: 8.171.262.746. Köztük van az a japán férfi, akiről szól Wim Wenders *Tökéletes napok* című filmje, tegnap láttam. Egy teljességgel jelentéktelen ember jelentéktelen napjairól szól. Annyit tudunk róla, hogy vécépucoló és hogy minden reggel, amikor munkába induláskor kilép az ajtón, felnéz az égbe és elmosolyodik. Amúgy ő fiktív személy, tehát nincs benne ebben a nyolcmilliárdakármennyiben. Az őt játszó Jakuso Kódzsi viszont benne van. De ő híres személy, ily módon jelentős is és még él.

19.

Próbálom elképzelni a tiszánánai osztálytermet – történetfolytatás! -, nem nehéz, összesen három volt. Az L-alakú iskola főutcára néző ága a három szolgálati lakást, másik ága, a Sarudi útra néző az osztálytermet jelentette. 1957 szeptemberében ott kezdtem az iskolát, de hát születésemtől kezdve addig is ott bókászta, hiszen az egyik szolgálati lakásban laktunk, oda születtem bele. Igen, mondja anyám, állandóan ott bókászta az épületben, és sokszor rám hozta a frászt, amikor sehol sem találtalak. Legtöbbször a szomszéd Bolyi Jóskaéknál kötöttél ki, szerettel ott lenni. Csak azt nem értettem, hiszen még járni is alig tudtál, hogy jutottál ki az utcára. Az iskola kapuján súlyos nagy kilincs volt, még egy felnőtt is alig tudta lenyomni. Kifigyeltelek: nekiszaladtál, felugrottál, és addig csimpaszkodtál a kilincsen, míg le nem nyomtad azt, aztán iszkiri. Nem mondjuk - bevezetjük a többes számot, hogy kiderüljön, az imént még anyánk beszélt, most meg nem -, azt nem mondjuk, hogy Paál Isti jut eszünkbe, akinek utolsó, magányos éveiben volt egy különleges macskája, hatalmas, bozontos, félelmetes állat, és Isti mint rendkívüli produkciót mutatott, amint a macska felugrott a kilincsré, rángatta kitartóan, míg ki nem nyílt az ajtó és sipirc. (Ide most zárójelben beszúrom, hogy Dózsa Erzsí az Isti által vezetett szegedi egyetemi színpad alapembere volt, nagyszerű ember.) Na ott, valamelyik osztályterem egyik padjában ült valaha anyám, Kormos Anna, vagy ahogyan a mögötte ülő kislány szólította, Annuska, és ez már valóban az elmesélendő történet része. Amibe most bele is kezdünk – és a többes szám első személy leszünk innentől, jómagam és az olvasó, az egyes szám első személy pedig az én 97. éves anyám.

20.

Két hét múlva már túl leszek az első próbán, akár jó is lehet. Munka közben mindig van bennem, hogy visszafogottan mondjam: egészséges félelem. Kibírható, talán szükséges is. De, ami a kezdés előtt van és egyre nyomasztóbb: az a szorongás, azzal szemben tehetetlen az ember. Tudhatom, az előttem álló 13 napon ez egyre rosszabb lesz. Akárcsak Poe elítélte, akire folyamatosan ereszkedik a mennyezet és vele az inga. Ismerem ezt, de a tudás nem segít. Nem segít az idő sem, a mögöttem lévő, úgynevezett sikerek. Az *Őszi álom* ilyenkor rémálom. Poe hőse egyébként az utolsó pillanatban megmenekül, de ezt ő nem tudja, amikor éppen ereszkedik rá a mennyezet.

21.

Ez egy boldog hónap. Annával (a lányom) és Gázsival (az unokám) felmegyünk anyámhoz. Gázsí rendes gyerek, jön, pedig itt unatkozni szokott, mert a mama úgysem érti, amit mond, főleg azért nem, mert nem hallja. De bekuckózik a telefonjába és jól elvan, míg mi felnőttek beszélgetni próbálunk. Csakhogy szóba kerül a tábor, ahonnan most érkezett haza, és hogy ott sokat kártyáztak. Hátha megvan még a lakásban az a régi kártya. Megvan. Elkezdünk huszonegyezni, erőszakkal bevesszük a mamát is. Már nem emlékszem, hogy kell, legalább negyven éve nem játszottam, mondja szabadkozva, de beszáll. Egyikünk sem emlékszik igazán, mennyit is ér a filkó és mennyit a király, tanácstalankodunk, de megmondja az okostelefon. Játszunk, ahogy tudunk, kezdünk belejönni. Az órára nézek, ez lesz az utolsó kör, anyám csalódottan rám néz. Valamit örömmel csinál életében először, na jó: az én életemben először, errefel abba kell hagynia. Utolsóelőtti, mondom jó hangosan, és ő mosolyog. Ráadásul az utolsó kört ő nyeri. Nevetünk, ez egy boldog hónap, mármint az augusztus.

22.

Nézem a Színkritikusok Díjára jelölteket, csupa számomra kedves színházi ember. Mégis, ez egy nagy katyvasz, teljes zűrzavar. Fel se fogom, hogy valaha én is lelkesen szavaztam. Akkor is voltak „egyéb szempontok”, most szinte csak azok vannak, és én megértem ezeket. Csányi jut eszembe, akivel nem tartom a kapcsolatot, de ötvenként megtalál valamivel. Nemrég, hogy vezessek színkritika-író tanszéket valami egyetemen (a „valami” igen félrevezető, hiszen életemben nem tanítottam egyetemen). Elhárítom. „Hogyan taníthatnám azt, aminek szerepét-fontosságát ma erősen kétségesnek

gondolom?!” Nézem a jelöléseket, és csóválom a fejemet: az elmúlt évtized egyik legjelentősebb előadása (*Extázis*, rendezte Tarnóczy Jakab) két kisebb (persze fontos) jelölést kap. A másik ilyen előadás az *Ifjú barbárok* volt számomra (rendezte ifj. Vidnyánszky Attila), arra tavaly szavazhattak (volna).

23.

Árpád Erzsi kezéről beszél. Hogy az az érzés maradt meg neki, ahogy fogták egymás kezét a *Petőfi-rock*ban meg várakozás közben is, amikor jöttek be a nézők a *Kőműves Kelemenre*. Erre a kézre, erre az érzésre emlékezett bennünket, ahogy ott állunk a sírnál, a koporsó még a megásott sír mellett, abban a test, a tetem, ahogy ezzel a rideg, de pontos szóval kifejezni szoktuk. És még felhívja a figyelmünket arra, mi is a dolgunk immár, hogy Dózsa Erzsit vagyis a koporsót pillanatok múlva a földbe teszik. Hogy ezt a kezet, ezt az érzést... megőrizzük, fejezem be magamban a mondatot, és noha nem kérdeztem, valószínűleg más is így fejezné be, mert így tűnik szépnek a pillanat. Azt a kezet immár engedjük el, mondja Árpád. Elengedjük, és egy ember belesimul most a kozmoszba, ez történik. Ezt is mondja. Nem szépeleg, hanem a történéstre figyelmeztet. Engedjük el egy embert, hogy megtörténhessen a pillanat. Megfordul, a sírásók leeresztik a koporsót, sorban kiemelik a deszkákat a gödör melletti friss földkupacból, zubognak a rögök a mélybe. Az ember belesimul a kozmoszba, része lesz annak, aminek eddig is része volt. Élve is, halva is.

24.

Gyerekkoromból nincsen emlékem a cirkuszról. Talán nem is voltam. Amikor meg már voltam, de nem tudom, mikor, nem érdekelt. Egyáltalán, voltam-e. Gázsival hároméves kora óta járunk, az én nagypapai reszortom lett ez. Négyezer-ötször az évben, szinte közös rítus. Üresen ásíthat Gázsira ez a forró augusztusi szombat, érkezik a kérdés messengeren: nem megyünk cirkuszba? Már ugrok is, de nincs jegy. Muszáj igénybe venni a kapcsolatokat – nem szoktam, de hát az unokámról van szó, a közös ügyünkről. Megérkezünk, mondom a nevem, a lányka mosolyog, felkísér a VIP-páholyba, és kedvesen megkérdezi, mit parancsolunk. Gázszi popcornot parancsol, és hálásan néz rám, sőt büszkén. A nagypapája ezt is el tudta intézni. Talán erre fog emlékezni. Hogy a papával cirkuszba járt. És hogy ott a papa miatt, aki valaki lehetett, jól bántak velünk.

25.

Másnaposan, rosszkedvűen, és ide most nem teszek pontot, és akkor lesz egy egymondatom.

26.

Késő van, fáradt vagyok, csak felírok két szót holnapra, vajon fel tudom-e törni őket: életakarát / nyers.

27.

Nem is próbálok feltörni őket, mert most fejeztem be egy regény olvasását, azzal van tele a szívem. Legyen elég annyi, hogy az *életakarát* Jánoshoz kapcsolódik és ahhoz az ellentmondáshoz, ami az erdőbe befelé induló nyuszi és az erdőből kifelé futó nyuszi között van, miközben olykor két nyusziról, máskor ugyanarról az egyről beszélünk: befelé futnak, miközben kifelé; a *nyers* szó pedig a tegnap este látott újvidéki előadás közben nyeri el azt a jelentését, amit már Szabadkán megtanultam, amikor ott rendeztem, és megéreztem, mi az, hogy Vajdaság. A félreértések elkerülése végett a nyers jelentése a félelmetes szenvedély, bátorság, energia, vadság közelében keresendő. De most, amikor immár átcsúszok

28-ba,

egyik jó ismerősöm jár eszemben, hogy vajon ezt a nevet mondta-e, miközben nem mondhatott mást. Knausgard-ról lelkesedtem neki, és ő bólogatott, igen, igen, ismételte és a nevet is megismételte: igen, nekem is Knausgard. És ... Hozzátett még egy nevet, én sunyítva bólogattam, mert még nem hallottam erről a másiktól, különben meg biztos van más is, de nekem most Knausgard a minden és az a másik nem számít. Talán a szegyénytől, talán a kíváncsiságtól megmaradt bennem a hangzás, és most, hogy befejeztem ezt a regényt, biztos vagyok benne, mert az akarok lenni, hogy a név nem lehetett más: Jón Kalman Stefánsson. Én most Fosse darabjára készülök, én, aki olyan fázós vagyok, hogy sajnálok mindenkit, aki arra ott fenn él, és el sem tudom képzelni, hogy lehet ott élni, abban a jeges hidegben, ahol csak a hó fehér és minden mást beborít sötétség. És akkor én, a fázós, életem végén, nem olvasok mást, csak ezeket az ismeretlen skandinávokat. Vagyis hát ismertek, de én véletlenül találkoztam Knausgard-al, aztán meg nem merem visszakérdezni, kit is említettél, Kinga, és azt is tudhatom, az *Őszi álmat* legfeljebb Udvaros Dorottyával lehet majd eladni Kaposváron néhányszor, nem pedig a Nobel-díjas ismeretlennel, akinél nem történik semmi, csak a

születés van meg a halál, a reggel meg az este és az a kettő között nap mint nap ismétlődő, jelentéktelen tevés-vevés, maga az élet, annak az önmagát kereső, kozmoszba simuló porszemnyi semminek az élete.

29.

Négy nap múlva javában próbálunk már, és amikor ez a szöveg megjelenik, rég túl leszünk azon a bemutatón, amit most elképzelni sem tudok. Egyet tudok: minden idő eljön.

30.

Nem jut eszembe, hogy augusztus utolsó péntekén özönlének majd a diákok Pécsre, szóval nem kapok helyjegyet az első osztályra. Pár éve első osztályon utazok, nekem, idős embernek ez olcsó. Nem egyből váltottam, évekig automatikusan másodosztályt kértem, ahhoz voltam szokva. Ahogyan még most is reflexből párizsit kérek a boltban, noha megengedhetem magamnak a sonkát is. Na nem baj, nehogy már derogáljon nekem a másodosztály. Szeretek vonatozni, mert dolgozom és olvasok. Igaz, hogy mindig késünk meg ezen a vonalon állandóan vonatpótló buszra átszállás-visszaszállás, tétova, magyarázkodó kalauz... Nem dohogok, szokva vagyok. Most hosszan keresem a kocsit, ahová a helyjegyet szól, a kalauzt kérdezem a peronon, az a kocsi nincs, üljön le, ahová tud, mondja fásultan. Szerencsém van, találok helyet, a vonat tömve, számosan állnak is, régi idők. Félóra késéssel indulunk, kurva meleg van, a másodosztályon nem működik a klíma, Kelenföldön vita minden fülkében, kinek hová szól, ki nem ül a helyén, kiabálás, dulakodás, nem tesz jót a hőség. Semmiképpen nem részletezem, mindenki ismeri, ácsorgás a prérin, leszállás-felszállás, infóhiány, vécéajtó nem nyílik, nem záródik, víz nincs... Eszedbe jutnak egymást pocskondiázó politikusok, és tudod, legalább húsz éve nem ültek vonaton, ez van, ez az én hazám, két és fél órás késéssel megérkezem Pécsre, Mónival beülünk az otthonos kerthelységbe, szólnunk sem kell, mit kérünk, már adják is, ülünk, mosolygunk, elővesszük a példányt, Fosse szavaival-mondataival bajmólódunk és jó nekünk.

31.

Második voltam, tudod, a második osztályt már Nánán kezdtem, és a tanító bácsi, Bélának hívták, akkoriban vette el a tanító nénit, az ő neve Stefánia volt, sokszor bejött az órára, és olyankor a tábla mögött sugdolóztak, mi meg hallgattuk őket. Itt most megállunk egy pillanatra, és az olvasóval elgondolkozunk egy és másón, például azon, hogy 1935 körül járhatunk, anyánk akkoriban lehe-

tett második, magunk elé képzeljük az akkori hét-nyolcéves gyerekeket, magát az alföldi magyar falut, és azt is látjuk, hogy a tábla nem a falon függ, hanem valami állványon lehet, nem tudjuk, esetleg palatábla lehetett-e, de anyánkat, most így írom, anyánk, nem akasztjuk meg, mert nagyon benne van a történetben. Egyszer azt mondja a tanító bácsi... Anyánk nem tudja folytatni, mert nemhogy mosolyog, de nevet, visítva, levegőt sem kapva kacag. Összenézünk az öcsémrel, ilyen még nem volt. Anyánk újra kezdi: szóval azt mondja a tanító, hogy Marika, Pista, Jóska satöbbi! Nyihogva nevet, néz ránk, hogy ugye milyen jó a történet, mi meg csak bámulunk. Hogy satöbbi, értitek, az egész osztály. Az lehet, gondoljuk, mint amikor valaki viccet mesél, de a poént ismerve már az elején végigneveti a mesélést. Csakhogy mi nem ismerjük a poént. Kérjük, mesélje el újra, részletesen. Szóval azt kéri a tanító bácsi, hogy a kérdésre – ki a legjobb tanuló az osztályban – egyszerre válaszoljunk. Elkezdünk neveket bekiabálni, Marika, Pista, Jóska, leállít bennünket. FigyeljeteK ide, felteszem majd újra a kérdést, de most még ne válaszoljatok, csak amikor kérdezem, és akkor egyszerre mondotok egy nevet. Hogy például Demeter Jóska satöbbi. Anyánk nevet, értitek most már? Bámulunk rá az öcsémrel, nagyon akarjuk érteni... Hát, hogy feltette a kérdést, mi meg egyszerre kiáltottuk: Satöbbi! A tanító bácsi meg kacagott. Kezdjük kapisgálni. Hogy nem tudtátok... Ez az, hogy nem tudtuk, mit jelent a satöbbi. De tetszett a szó, és együtt üvöltöttük, satöbbi! Értitek? Végre értjük és ez hármunk talán legboldogabb közös pillanata. Nevetünk mind a hárman, és velünk nevet negyedikként a tanító bácsi 1935-ből.

Enteriőrök **KOTNYEK ISTVÁN** kiállításáról

Együd Rebeka

Luca széke

Sírjanak a fiúk, hadd sírjanak!
Hazafelé köves úton hadd rohanjanak!
Repül a boszorkány, lába nem éri
a földet, suhan, suhan. Koccan az ég
foga az éjben. Hadd szaladjanak!

Sírjanak a fiúk, hadd sírjanak!
Boszorkányt, ha meglesték,
hadd szaladjanak! Mákot szórnak
hátuk mögé, nem mernek,
nem mernek visszanézni.

Száll a boszorkány, suhan,
suhán, kiált a feketeségbe:
Miért ne lennék dühös rátok?
Meglestedek,
ujjal mutogattatok.
Miért ne lennék dühös rátok?
Meglestedek,
ujjal mutogattatok,
anyáimat fölgyújtottátok.

Titkomat már kiköpöm,
ujjatomat eltöröm. Széketek,
a széketek veletek fog égni.
Hívjátok apátok, hívjátok ide!
Szórjon hamut, dörzsöljön fokhagymát!
Éjszaka nem ment meg senki.

Sírjanak a fiúk, hadd sírjanak!
Karácsony éjjelén hadd rohanjanak!
Miért néz a sötétbe, bele a boszorkány
szemébe, önként a szemébe?
Hadd szaladjanak!

Kopaszok a fák, sebeket karcolnak,
és álmodnak, álmodnak az állatok.
Visít a boszorkány, fogja az átok.
Pereg a hó, mákkal keveredik.
És szedi a boszorkány, szedi a mákot.
Szedi a boszorkány, szedi a mákot.

Enteriőr **TÓTH XÉNIA** kiállításáról

Vass Norbert

Kappanfölde

(részlet)

Álmatlan éjszaka volt. Végenincs és cudar. Didergett a löszös kőre simuló barna talaj, vacogtak a szottyos orrú báránnyefellegek, a nádas lúdbőrözött, és egymásnak koccant a kőkeresztben Krisztus urunk mindahány őrlőfoga. Nem égtek se tüzek, se villanyok, diólécek mögé bújtak a vakablakok, bedőlt ólak mélyén henyélt a konok homály. Nem nyikorogtak a riglik a kiskapukon, mivel nem volt, ki nyikorogtassa ezeket. Kiürültek a dűlők és az udvarok, a temetőben viszont nap nap után megannyi lélek összekarambolozott. Föl se vették ilyenkor a holtak az olvasószemüveget, behunyt szemmel folytatták inkább az Amerikából jöttemet.

A hajdan itt éltek közül némelyik a nagy vízen túlra költözött. Másokból Horvátban lettek jachtsofőr kránicok, Fonyódon kidobók, déli parti diszkótulajdonosok, netalán hekkstűtő kisiparosok. Vagy pedig az osztrák határnál Kellnerinek és Hausmeisterok. Sok lett utánuk az eladó telek, annak a kevés lakónak meg, aki maradt, nyomós oka volt, és feladata. Az a kevés álló éjjel kazah klipadót hallgatott. Az a kevés jobb hóján magában snapszlizott. Az a kevés zsíros pasztörizált tejet szopogatott, hátha attól kifehéredik kicsit az égen a korom.

Valaha szekéryi pénzen váltották meg az itteni jobbágyok a robotjukat, és bérelt földeken kezdtek dohányt termesztetni. Füstöltek rendesen, futott a szekér nekik. Mígnem akkora füst ülte meg a környező dombokat, hogy nem látszott a horhosról se templom, se kappantelep, se a Balaton. Le kellett a pőfékelést valahogy állítani, mert a látási viszonyok okán egyre többször tolatott a tóba Lellénél a Family Frost-os kocsija. Ilyenkor pirosra színezték az öböl vizét a kioldadt eperfagylaltadagok, és megfestették tüskéiket a stégnél a panírozott dinoszauruszok.

Így nem maradhatott. Zsinatra gyűltek emiatt a puhos gróf urak meg a snüsszöző kanonokok. Ütőképes helyettesítőszert kívántak rendszeresíteni, amivel letörlik egyfelől a dohányüzletet, másrészt magukhoz édesgetik a maradék népeket. Nem tudni már, melyik nobilitásnak ötlött eszébe a hidroxid-vajsavakhoz tartozó szerves vegyület, valamint a forradalmi gondolat, hogy be kéne ginázni a tartós tejet. Ehhez pasztörizálóüzemmé alakították

előbb az alvégi Welzersheim-birtokot, hogy aztán a bolygókeverő kádban kristályos porral elegyíthessék a hőkezelt tejet. Olyan jól sikerült a kiesztelt művelet, hogy elszédült idénymunkás és paraszt, akár a vígra herélt kakas. Bódult lett erdőkerülő és távolsági sofőr, táncra perdült, ha a főzetbe nyalt, a morcos ecsenyi menyecske is, és hát szoprán szólamot kezdtek kukorékolni a völgyben a kappanok. Sőt.

Aki követte a Kossuthon a körkapcsolásokat, tisztában lehetett vele, hogy a kéményen kihúzó égésanyag begöndörítette a rádióhullámokat. A különös oltótól a tej matt meg sűrű lett, és megaludt a pasztörizálást követően is.

Koccintottak vele a Zichyek meg az Esterházyak, aztán meg bőgették a postakocsiúton a driftelő hintóikat. Mindenki rászokott, aki meg nem, az menekült, ahogy tudott. Aki itt ragadt, annak komája lett a sűrű csönd. Csak a snapszslízás segített valamelyest, na meg a kazah klipadón elhangzó táncdalok.

Enteriőr **TÓTH XÉNIA** kiállításáról

Markó Béla

Jelek az Égei-tengeren

Csillag parázslik ott fent. Vagy talán
egy repülőgép távolodik lassan?
Fontos-e ez? Fénylik, de láthatatlan,
hogy mit szed szét hatalmas asztalán,

és mit rak össze a mindenható,
aki ugyancsak tűz. Ugyancsak lángol.
Mégsem mutat meg semmit sem magából.
Elképzelhetem. Semmi sem való,

csak jel, csak szó, csak villanás, csak hullám.
Csak következmény. Kagylótörmeléken
kialvó tajték. Romlatlan egészben

rejtőzködő romok. Képlékeny gyurmán
rugalmas gyermekkéz. Ennyi az Isten.
S csak rengeti a tengert. Hogy segítsen!

Nea Potidea, 2024. augusztus 12.

Istenek nyoma

Olykor csendben, máskor meg kiabálva
egy-egy sirály fölöttünk elrepül.
Mint akinek ott fent van a hazája,
s ha földre száll, vagy tengerbe merül

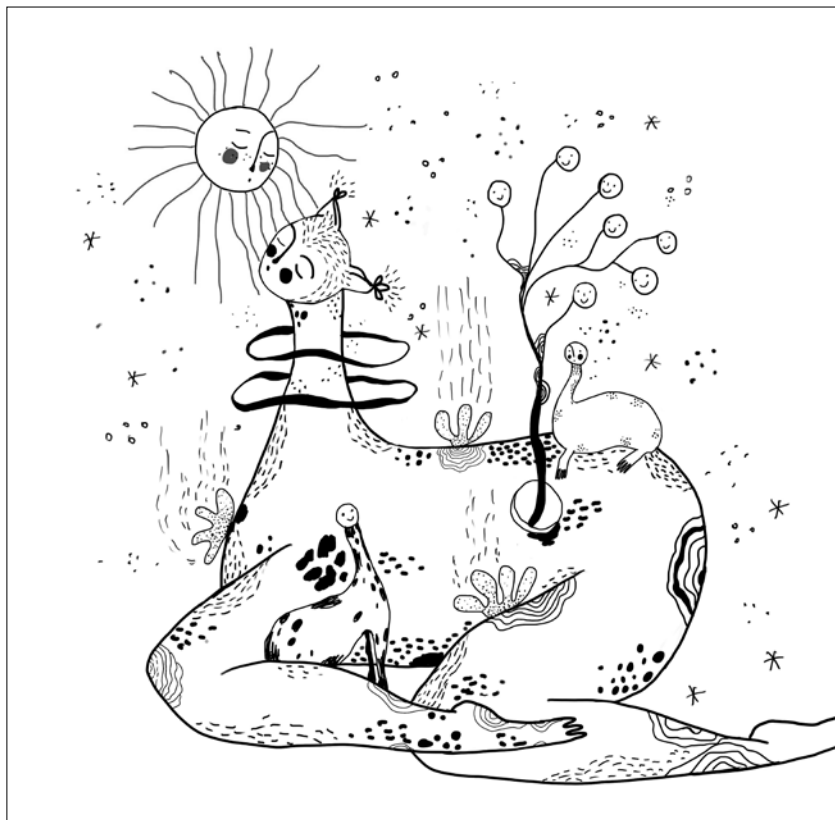
egy pillanatra, semmi más, csupán
kíváncsiság, esetleg éhség, szomjúság,
de nem titkos vágy valami után,
ami nincs. Hullámok áttetsző húsát

szétmarcangolni, majd szállni tovább,
úgy tűnik, ennyi. Istenek nyomát
keresni fent a levegőben. Feljebb,

csak feljebb mind? Micsoda tévedés!
Az otthon itt van. Álom. Ébredés.
Sár. Búz. Fent csak sóvárgó esőfelleg.

Nea Potidea, 2024. augusztus 15.

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Vági János

Hanghordozó

(részlet)

Kapcsolási rajzra emlékeztető ábrák a lapon, egy műszer vagy valamiféle konstrukció részletei, találgatásokba kell bocsátkoznom. Állok az ablaknál, nézem a kertet, fejben a ház előtt járkálok. Talpamat frissen vágott pázsit csiklandozza, és egyre erősebben a műszeren gondolkodom, amikor arcomba levegő vág. Gépszír és gépolaj szag, esztergált fém alkatrészek savanyú bűze facsarja orrom. Egy műhelyben találok magam, ahol hatalmas méretű kondenzátor töltődik. A párhuzamosan kapcsolt transzformátor olyan távol van a szikraköz sarkaitól, hogy a transzformátor szekunder tekercsét ne zárja rövidre a szikraköz, amikor átüt. A kapcsolási frekvenciát szabályozni szükséges, forgó szikraközzel vagy tranzisztorral, amit a primer tekercsben indukálódott áram újra és újra feltölt, kisülést követően, amikor önindukciót produkálva összeomlik a tekercs mágneses mezője. A műhely falán rajzok, különféle műszerek ábrái. Amit kezemben tartok, az is ott függ, egy kör keresztmetszetű henger mellett, aminek közepén egy, a tengelyével párhuzamosan befogott rubinrúd lebeg. Valamiféle oszcillátor, arra gondolok, aztán mindjárt arra, hogy az lehetetlen, mert a rúdra villanócső van feltekerve. Csakis szilárdtest lézer lehet, az ábrán pedig ennek a testnek az axonometrikus képe látszik. Ekkor újra a kertben sétálok, átbújok a som ágai alatt, tudom, a szobám ablaka előtt állok. Szüntelen magam előtt látom a lapot és rajta az ábrát. Újra meg újra visszakanyarodok ahhoz a feltételezéshez, hogy egy műszert ábrázol a rajz, egy elektrotechnikai műszert. Nagyító alatt látszik, az ábrán vegyjelek: ólom, üveg, fém. Számok, képletek alkotóelemei, a betűk között mértékegység rövidítéseit fedezem fel: például nm. Talán nanométer vagy négyzetméter hanyagul, de minden rajzi elem a precizitásról árulkodik. Az ólom vegyjele mellett egy doboz térbeli rajza áll, és eszembe jut, az ólom kiváló hangelnyelő, az ólomdoboz belsejében keltett hangok frekvenciahullámai, legyen az a jeltípus harmonikus, azaz tisztán szinuszos jel vagy egy- és kétoldalasan határolt jel, nem jutnak

kívülre. Ilyen, kvázi Faraday kalitkában végeztek titkos frekvenciakutatókat egy kórház mellett épült Los Angeles-i laboratóriumban. A kutatás során auditspektrumos rezonáns frekvenciákon működő készülékeket hoztak létre, hogy vírusokat és baktériumokat pusztítsanak el a vírus és a baktérium saját rezonáns frekvenciájával. Gyógyíthatatlan betegségek válhatnak gyógyíthatóvá, így mondták az akkori tudósítások, melyek kezdetben aggodalmaskodó szkepticizmusról számoltak be, később egyenesen támadták a kutatás eredményeit, mondván, a dolog bűzlik, egészen odáig, hogy szemfényvesztés az egész. A napvilágra került beszámolók aztán már erőszakról írtak, üldöztetésről, a tudós csoport úgymond likvidálásáról, a tudományos adatok megsemmisítéséről, kísérletes tüzesetről és gyilkossági kísérletről. A tényeket elhomályosították az áltények, vagy az áltényeket elmosták a tények, tény és áltény közös tartományba került. Hogy a tudományos vélekedés nyúlós bugyogója mennyit bír, azt a történelem igazolja, hogy egy műszerről készült rajzzal van dolgom vagy még inkább egy találmány vázlataival, azt ez a fecni. Magam elé helyezem a lapot, és elkezdem lemásolni. Először a rajzokat egyesével külön lapokra vázoló fel, mintegy bemelegítésképpen, hogy rátaláljak a vonalhúzás ritmusára, felfedezzem a vonalak összemetsződéseinek helyét, tehát begyakorlom a mozdulatokat, elsajátítom a rajz- és írásképet. Másolom az egyik rajzot a másik után, majd elkezdem előlről, mert korántsem egyszerű rátalálni a mozdulatokra: a lemásolt rajz és az eredeti között óriási az eltérés. Másolatok készítésére mindenki képes, tengernyi másolat készült híres mesterek rajzairól. Persze hajlamos az ember azt hinni, hogy rajzot másolni nehezebb mutatvány, mint betűt és egyéb jeleket, pedig korántsem. Szöveget másolni ugyanaz, mint vonalakat másolni. A szöveg: vonalak sokasága. A rajz: vonalak sokasága. Másolásukhoz nem szükségeltetik egyéb képesség, mint a megfigyelés képessége és semmi több. A másoláshoz még csak nem is szükségeltetik úgynevezett kézügyesség, nem mondják: veleszületett tehetség ez a másoló. Azt viszont annál inkább: micsoda megfigyelési teljesítmény, a legapróbb vonal is a helyén van. Újra meg újra nekiveselkedem tehát, másolom az egyik rajzot a másik után, míg nem kézfejem zsibbadni kezd. Hogy szünetet tartsak, odaállok az ablak elé a lappal, és nézem a kertet, és egyidejűleg a másolási technikákon gondolkodom, hogy miképpen tudom a legtökéletesebben lemásolni az ábrákat és a jeleket, de a beálló görcs elvonja a figyelmet. Miközben körkörös mozdulatokat végzek, hogy lazuljon a csukló és

nyúljanak az ujjpercek, rádöbbenek, jobb kézzel végzem a rajzok másolását, mikor bal kézzel kellene tegyem. Hogyan is gondolhattam azt, hogy egy bal-kézzel készített rajzot le lehet másolni jobb kézzel? A ceruza dőlésszöge más, a vonal iránya más, a vonal kezdő- és végpontja máshonnan indul és máshol zárul például egy kör esetében. Az egész rajz dinamikája más. Ezek persze trivialisok, ezekről akkor is tudtam, amikor még hozzá sem fogtam a lap vizsgálatához. Elvakítottak a másolatkészítéstől várt eredmények, a buzgalom elvette a figyelmem, a másolás mechanizmusának gépiessége mondhatni kikapcsolta az agyam, hát ezért kell néha a kertben sétálni. Magam elé képzelek egy egyszerű másolót, amint áll a lemásolásra váró kép előtt. Nincs a tekintetében semmi áhítat, nem csodálattal néz. Számára teljesen közömbös, milyen mű előtt áll, nézheti Goya ruhába öltöztetett szamarát vagy Rembrandt elefántját, nincs rá hatással a kép, már ami a művészi hatást illeti. Áll a kép előtt és megfigyel, fejben készít először vázlatokat, memorizálja a képet, mert feltehetően, amikor mással foglalataskodik, akkor is előhívja a képet, hogy egy pillantást vessen rá. Persze ettől a pillantástól nem vár semmit, ez a pillantás nem hasonlít a munkafolyamat során gyakorolt nézéshez, ez mindössze a folyamatos együttléte biztosítja számára a képpel. Egy-egy komolyabb elszakadás megbosszulja magát, rengeteg időt emészt fel a képhez való visszatalálás, a mozdulatokba való visszahelyezkedés, amit csak újabb és újabb vázlatok készítése árán ér el. Szüntelen maga mellett kell tudja a képet, amikor ellép a képtől és kilép a szobájából. Egy másoló nem műteremben dolgozik, a másoláshoz szükséges munkakörnyezet nem kíván felhajtást, egy egyszerű szoba minden kívánalmat kielégít. Áll a kép előtt és megfigyel, ahogy magam is az ablak előtt, amin besüt a nap. A lapot a fény felé fordítom, hogy azzal takarjam ki a napsugarakat: átüt a rajz, az oldalszám, 182. A fényviszonyok éppen ideálisak az üvegezéshez, csak át kell húznom a rajzot. A lap sarkaira ragasztógalacsint illeszték, és nekinyomom az üveglapnak, hogy ne mozduljon el, míg a másolást végzem. Bal kézzel húzom a vonalakat, de látom: a vonaloknak nincs dinamikája, a vonalak recegnek, a legapróbb részleteknél csupa firka. Másolatcsökevény másolatcsökevényt követ, bizony ennek a műszertalálmánynak a rajza telis-tele van részletekkel. Nagyítóval lesem a sűrűsödéseket, keresem, melyik vonal melyik alakzathoz tartozhat. Ha a sűrűsödéseket képes vagyok lemásolni, akkor az egész rajz a kezemben. Amíg az egész rajz nincs a kezemben, addig a lap csak egy fecni, amit jobb lett volna fel sem emelni a kocsma padlójáról.

Hagynom kellett volna egyszerűen ázni, vagy ha már felvettem, össze kellett volna gyűrnöm látványosan, és belegyömöszölni a hamutálba a cigaretták közé egy felkiáltással: ez egy fecni! Igaz, ezzel óhatatlanul is lelepleződtem volna, ami számomra egyenlő a megsemmisüléssel. Most nem a kertben sétálnék a som ágai alatt, azon töprengve, az ábrázolt műszer mire szolgál, nem tartanám kezemben a kulcsot, ha képletesen is, és nem tudnám, hogy ez a lap nem egy fecni, még ha az is, de ne szaladjunk előre.

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Dubán Kitti

Én galambom

Díszletlakás, kétdimenziós, a tárgyak csak körvonalak. Ha kinyitom a szekrényt, mögötte rajzolt bögrék, a kávé satírozás, firka. Papírmagokat szórok az ablakpárkányra. De a galamb igazi, itt van, amióta én itt vagyok.

Az én galambom, az én galambom,

és nem is tudja, hogy az enyém. Minden reggel várom, kiszórom a magokat a párkányra, és ő jön és burukkol, és csipeget és gubbaszt mellettem, és nagyon szépen élünk így ketten.

Az alattunk lakó néha felkiabál, hogy összeszarják a muskátliját. Kicsit megsajnálom, nekem galambgyermek, neki virágunoka.

Aztán jön az ősz és faágakat hoz. Saját fészekrakó ösztönöm dörömböl, de végleg magamba zártam, nincs fióka, nincs fészekrakás. Dühös vagyok galambomra, amiért csak úgy egymásra hányja a faágakat, és még dühösebb, amikor egyik reggel meglátom a tojásokat abban a zord fészekben, semmi puha biztonság, semmi gyengédség, semmi pátosz,

én fészke, én fészke

meleg, gondos anyaméh, mégis üres, a galambomé, a galambomé meg három fehér tojással van tele, halvány kék foltos tojások, három kisfiú, a pici tojásban kalimpálnak a pici lábaikkal, a pici kezeikkel. Amikor nem figyel galambom, ellopom őket, a konyhapulton sorakoznak, nézem a foltokat, a formákat, elképzelem, hogy bennem vannak, hogy a testemmel táplálom őket, hogy növekednek, hogy ragaszkodnak, ők ragaszkodnak, ők megtapadnak, ők az enyéme. Három pici embrió,

miért hagytatok el engem,

miért hagytatok mindentől, mindenkitől elszakítva, egyedül, mélységesen egyedül. Nem igazság. Nem igazság. Nem igazság. Három igazságtalanság a három ökölcsapás, a tojások kék foltos héja nem törik, csak pattan, mint a lehelet, folyik a konyhapulton a fehér,

én galambom, én galambom

üres, visszhangzik az üreges csontjaiban a madárcsipogás, amit sosem hallott, a gyereksírás, amit sosem hallottam. Most lett igazán az enyém, most lettem ő, kint ülök a párkányon, a téglafalak ölelésében, elrepülhetnek, de nem akarok, behúzom a fejem a tollaim közé, megkötözött a dadogó szeretet. Repülhetnek, de zuhanni akarok, és magammal rántom a bólogató muskátlifejeket.

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Demeter Arnold

Ilonka

Miután befejeződtek a visszafoglalások,
még napokig állt a füst. Állt,
mint erdő alatt a menekültek, akik annak
örültek, hogy a kilátástalanságban
a falunak van egy örökölt tája,
s ennek a tájnak egy Ilonkája.

A szekerek egymást követték,
Ilonka reggeltől földet hordott,
Ilonka halott testvérei helyett földet hordott,
Ilonka tehetetlenül földet hordott.
Ilonka hidat épített, hogy azon majd
apám átvigye anyámhoz a szerelmet
a túlsó partra, hogy megszülessek.

Ilonka ma már öreg, ritkán jár arra,
de ha mesél, kezével láthatatlan ásót
és csákányt ragad, s magam elé képzelem,
ahogy Ilonka mama egy része
a leépítés kezdetén a hídba épül,
s hangjában ez a küszködés tanítássá szépül.

Ilonka erős volt, mint háború után
a megbocsájtás, de a felejtéshez nem
volt elég kitartása. Ilonkának azóta
van sok imája, amelyekben Isten
egy hídon szalutál, miközben
táblát avatnak a munkásférfiakért.

Klára

*„Így jött ki
hogy most kell meghalnom”
Tolnai Ottó*

Elneveztek, megneveztek, becéztek
és ha szidtak is, a túlvilágon
más néven szólítanak majd.

Anyám, Apám. Két szent áldozat.
Vártok rám s én az újabb állomásra,
ahol ugyanúgy öleltek.

Egyszerre szürkül ki minden gyerekdal.
Bezárnak az Üveghegyek és az Óperenciák.
Kukások hordják el féltve őrzött játékaimat.

Isten, Isten, ha vagy az égben, kibabráltál velem,
hisz egy élet akkor szép, amikor
mesélni lehet róla. Csak hogy, ha nincs kinek?

Kapaszkodom, de súlytalan vagyok.
Az ajtók nyílnak-csukódnak, még egyszer, utoljára
mindent meglesek. Remélem, végre, megérkezhetek.

Falcsik Mari

Vojtina beveszi Morpheus piros tablettáját

úgy készülődök mintha már lőni kéne:
minden művész a Mátrix ellensége
nem messzi jövő az: ketyeg az óra
lám máris képes bármi pszudóra
a szájbertér – s ha térbe kivetítve
csillog majd kézzelfoghatóan szinte
hát ki ne költözne szívesen bele
ha szép és ifjú és gazdag lesz vele?
hisz ha hipp-hopp elérhetőt ígéretet
az ember buzgón nyel be minden mérget
már csak egy lépés hiányzik: a valós
testet illúzióhoz kötő kapocs
hogyan aktiválja a Szépújjvilágot
és épp olyat amire mindig vágyott
és ami magára sokat nem várat
ez már csak: *pöcc!* – ennyi a technikának
s majd csak a költő mutogat kiabálva
mint hajdan Mestere a délibábra:
itt itt a mákony! ott a látszatok!
– az utcán zombik mélynyomor mocsok

Párban

a vágy ez a kósza
elszunnyad vagy elcsavarog
– de csiholódik néha
ajándékba is csak úgy
egy szikrácska fénytől a szemben

a szeretés ez a mozgékony erős
de fragilis gerinc
az egy ami egy élet
végigjárását kibírhatja
– csak ne meszesedjen
csak össze ne törjék egymást
túlterhelt csigolyái

Egy nap hozadéka, 2015. november

a Mersz Klub hőskorának naplójából

jó lelkiismerettel
mehet aludni az
aki az este még egy
nagyot üvöltözik
már délután benyelvén
vagy kettővel több sört
mit törékeny türelme
elbírnai képtelen
miután reggelit se
ebédet sem evett
mert fontos valakiknek
a kérésére futkosott
egy nagyon fontos ügyben
ami miatt a vers
félbemaradt a gépben
és a gyomrában is

mert már vagy három napja
nem volt rá ideje

hogy kiírja magából
mert mindig fontosabb
olykor életbevágó
bonyolult egyedi
ügyekben kellett lépni
és még a gyerek is
ilyenkor kér figyelmet
a férfi ugyanúgy
és a kilencvenéves
– és nem tolakodón –
szintén ilyenkor hívja
pedig ritkán teszi

és a mosogató is
ilyenkor dugul el
benne a mocskos lével
mikor már futni kell
a fontosak ügyében
de még kabátban áll
a gép mellett és gyorsan
elad a netpiactéren
két antik csibriket
amiből a művészethez
lesz vakolóanyag

és akkor hívja a férfit
hogy fényképezni kell
a készülő pincében
készülő falat
s az ott vakoló művészt
aki meg enni kér
s akkor hoz még egy pizzát
és sörből jó sokat

s ahogy leül közénk
koszos kabát bakancs
– mert oda sose másként
de éppen így a jó –
azonnal megjelennek
a nő és a kutya
s az a borjúnyi állat
egy percig még nyugodtan

le is hever ott
de hirtelen kirohan
s a klub előtt az utcán
ráront egy férfira
és majdnem széjjeltépi
kedves kis ölebét

és ez lett ott a veszted
szép demokrácia
áldott örök nyitottság
szent tolerancia:
ekkor szakad a cérna
és élez a torok
s több igazságtalanság
káromlással elegy
rázza a készülő klub
készülő falait
– mondom tiszta lélekkel
alhat az ilyen el

Tálos Atanáz

a trükk

lényege
hogy amit bezársz
az a kulcs
a zár ezért nem nyitható
csak ha azt mondod
ez vagyok én
akkor jutsz tovább
de igazából minden ajtó
mögött te állsz

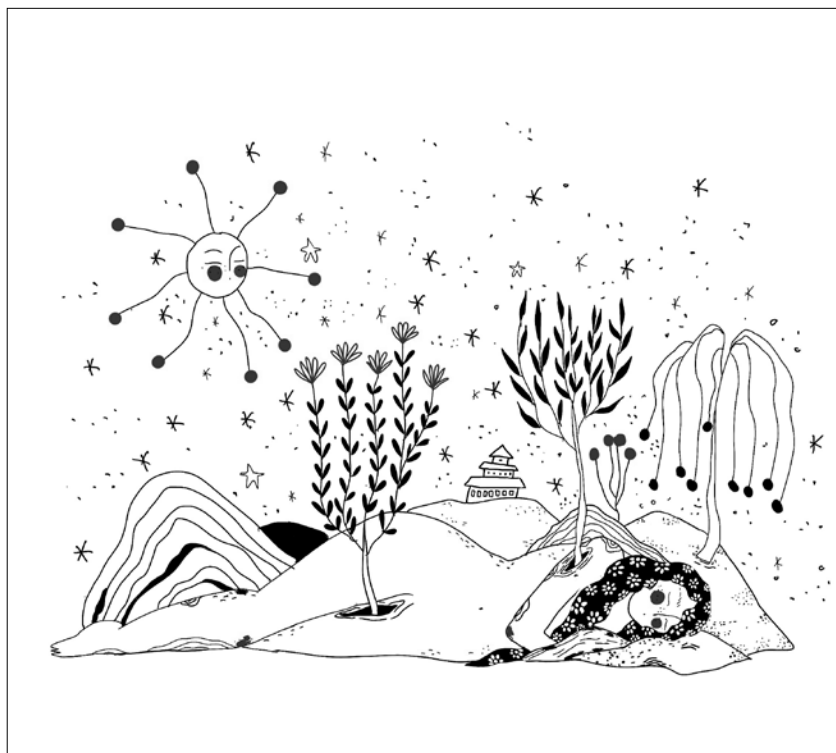
üres

kiborítottam az asztalra mindet
szanaszét futottak
tekeregtek kapartak
a terapeuta hátrahőkölt
a biztonság kedvéért felhúzta a lábát
dadogni kezdett
legyen végre rend
egyet közülük
óvatosan
félve
a szóval fogott meg
nagyítóval nézte
de nem látta
honnan származik
hogy a hátam mögött
tömegek állnak
hogy az én szám az ő szájuk
ők mozdulnak ahogy mozdulok
hogy személyemben is
egymásra haragszanak
hogy nem vagyok üres csak mert
üresen tartanak

regresszió

újra itt azt hittem hogy mint
elalvást ébredést megszoktam
minden kirajzolódó részlet vakít
koromfák légszomját érzem
lefelé visz az út reméltem elsvad
ez a táj én nem akarok többé
a félelemtől beszélni nem akarok
az lenni aki idetalál

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Apám hívott

Halott apám hívott álmomban. Azt mondta, a szobájában várt mindig, amikor hazamentem, csak nem nyitottam be hozzá. Sercegett, zörgött a hang, néhány mondatnál többet nem értettem. Most először beszélt hozzám, mióta meghalt. Egykori szobájában sokszor jártam, de ő sosem volt odabent. Csak a könyvei, a koloniál szekrény, a dohányzóasztal, a világosbarna sötétítő függöny, és a sugárzó holdtányér beszűrődő fénye bús téli estéken. Azt kérdezte, mi van velem. Nem tudtam válaszolni, mert a zörgés felerősödött. Nem szólt ezután egy ideig semmit. Csend lett. Telefonon hívott. Valaki más is lehetett a szobában, ő adta át a kagylót, hogy apád keres. Ócska készülék volt. Kopott fekete. Álmomban persze nem lepődtem meg ezen. Parkettás, sötét szobában sétálgattam. Azt hiszem a szüleimnél, régi bútoraik között, de biztosan nem tudom, mert minden olyan fátyolos volt, mint apám hangja. Homály, és fátyol. Csöndesen zörgő, mélységből felremlő monoton, hangsúlyok nélküli hangon beszélt hozzám. Az apám volt, ez egészen biztos. A hold sápadt tányérját néztem, miközben ő úgy motyogott, mint a halottak. Mert a halottak motyognak. Nem félttem, mosolyogtam. Mikor felerősödött a zörgés, kinéztem az ablakon. Sötét volt, nagyon sötét, csak árnyékokat láttam és a szomszéd ház cserepes tetejét, ahogy rásütött a hold.

Még sokáig álltam ott, fogtam a kagylót, s néztem ki az ablakon. Azt vártam, hogy virradjon. Egy kisfiú énekelt valahol távol. Tudtam, hogy a rég halott szomszéd gyerek az. Lányos hangja halkán szűrődött át a sötétségen. A Tiszába fulladt annak idején.

Újra megcsörrent valami. A fekete kagylóra néztem. Rángott, szinte táncolt a kezemben, ki akarta tépni magát. Vékony, rikácsoló emberi hang csapta szét a halott gyerek énekét. Lámpafény, lépcsőház. Ott ülök a legfelső fokon, kezemben a fekete kagyló. Már csendes..., de mégsem, most onnan énekel a gyerek. Finoman rezonál a fekete bakelit. A lépcsőház ablaka széles, mélykék. Talán virrad, gondoltam. Kakasok kezdtek kukorékolni, s én akkor eszméltem, eddig sem a halott fiú énekelt, hanem a kakasok szóltak. A falon, fölöttem egy Dali kép. Óraszámok folynak bútorról, faágról, még alig láthatóan. Az alsó lépcsőfok valamelyike halkán reccsen. Tekintetem odakapom, senki sincs ott. Újra a rikácsoló hang, de most távolabbról, kintről. Azt kiabálja, itt vagyok, itt vagyok. Felugrom, s az iménti szoba ablakához szaladok. Kinézek, de nem látok senkit csak egy udvart, benne nagy, buja lombú bálványfa bozótot, alatta pedig rozszant kétkerekű

tolókocsit. De a kiabálást újra hallom, most egészen messziről. „Itt vagyok, nem látod..., itt vagyok!” Majd közvetlenül a hátam mögül motyog valaki: itt vagyok. Megfordulok hirtelen..., de senki. Egészen sötét lett a szobában. A hajnal ismét éjszakába váltott.

A lépcsőn lefelé sietek, és egy nappaliban találok magam. Bágyadt csillár világít. A fal mentén rekamié, vele szemben sötétbarna szekrény, rajta réz színű apró kulcsok, körülöttük díszes foglalat. Középen dohányzóasztal, kétoldalt fotelek piros kárpittal. Ismét a hang: itt vagyok, nem látod, itt vagyok! Mintha a rádió is szólna. Egészen csendesen, éppen csak hallani. És odakint a kakasok. De nem virrad. A bágyadt csillárfényben még mélyebb a magány homálya. Hirtelen támad a félelem: nem lesz reggel. Igen, azok odakint nem kakasok, a halott fiú énekel mégis. Hallom lányos hangját, és ahogy kétségbeesetten nyeli a vizet. Sikoltozik, mielőtt végleg elmerül. Hallom, borzadok.

Leülök az egyik fotelbe. A dohányzóasztal politúrozott lapját figyelem. A fa erezete furcsa figurákat kelt életre, mélysárgán tükrözi a csillár fényét. Nem akarok itt ülni, nem akarok a szobában maradni, mert akkor bejön a fiú. Ijesztő most a csend. Nem hallok semmit, csak a fülem sípol. Már a fekete kagyló sincs a kezemben. Némán ülök. Magam vagyok. Merev és mozdulatlan a szoba. Időtlen. Múlt évtizedek mélységesen mély gyermek éjszakáinak langyosságát érzem. Békakuruttyolás kintről. Estikeillat. A szekrény tetején félig sötét miskakancsó, mellette nagy váza, benne buzógány. És újra megszólalt apám.

“Itt vagyok, fiam, figyellek, gyere velem. Minden másmilyen már, minek maradnál. Ahol most ülsz, valójában nincs. A bútorok körülötted szénné égtek rég. Az estike, amit érzel, negyven éve nyílt, a miskakancsó kettérepedt, mikor húszéves voltál. Ugye emlékszel? Miért maradnál tovább? Már semmi sem a tied. Öregszel. Nemsokára beteg leszel. Mit csinálsz majd akkor? Egyedül leszel, fiam. Most is egyedül vagy, és ez az egész csak rosszabb lesz, mert rá fogsz jönni, nincs több lehetőség félreállni. Gyere velem! Nem tudsz elmenekülni magadtól.”

Hirtelen némult el a hang. Süket csönd következett ismét. Nem merek mozdulni. Nézem a bútorokat ahogyan halványulnak, szétoszlanak. Valami loccsan. Azután még egyszer, és újra. Örvénylő folyam morajlik. Egy-egy öblös csobbanás. Elmosódás. Iszapszínű szempár, halálsikoly.

Kifelé tántorgok. Forog velem a szoba. Csendesen, távolról szól a fiú éneke. Keresem a lépcsőházat, de nincs sehol. Kontúrokat látok. Két kis ablak a bejárati ajtón, matt, alumínium színű kilincs. Ki akarom nyitni. Nem tudom. Nincs erőm lenyomni. Az előbbi szoba eltűnt. Tapétás falak között a fehérre festett mennyezetet bámulom. Egy villanykörte lóg vezetékén. Alig pislákol.

A szomszéd fiú még köszönt apámnak, mert arra ment mielőtt a Tiszához

indult, s látta, hogy az öreg kinn áll a kerítés előtt. Frissen nyírt fűillat szállt fel az esti égre. Horgászbótot vitt magával, mondta az apám később, de lehet, hogy sárpálca volt. Nem látta jól, alkonyodott. Szegény gyerek, - mondta még - nem gondolta, hogy meghalni megy. A fűillatról is apám beszélt csakúgy mellékesen, mégis úgy, mint arról a valamiről, ami megkülönbözteti az életet és a halált.

Nézem a villanykörtét, és lépni próbálok. Nem sikerül. A kezemre meredek. Szürke. Sötét, mély ráncok, tört barázdák. Egy ajtószegélybe kapaszkodom, mely régen a konyhába nyílt, s melynek helyén most csak egy dohos üreg feketéllik. Valójában már sehol sem vagyok. Ahonnan az előbb erre tévedtem, az emeleti szoba, a lépcsőház, a nappali, mind a kiismerhetetlen éjszakába szakadt. Sem apámat, sem a halott gyereket nem hallok többé. Az üres csönd ellep mindent. A semmiben fél térdre ereszkedem, és mászni kezdek vakon. Két-három másodpercenként felváltva egy férfi, majd egy női hang visszhangos foszlányai jutnak el hozzám a sötétségen keresztül. Van, hogy alig hallom, épp csak sejteni lehet, utána meg mintha közvetlen közletről szólna valaki ingerülten, értelem nélkül. Fel akarok ébredni, de érzem, hogy nem tudok, és, hogy a halál sem más többé, mint maga az élet, vagy az, ami abból még hátra van...

Albina Crax

Albina Crax cipőstül tette fel a lábát a zöld zománcos asztalra, a másik lábát átvette rajta, így hintázott a fémvázás székkal, éppen csak elkerülve, hogy felrúgja a söröspoharat. Mellette ültem, a cigarettasordómmal babráltam, igyekeztem kitalálni, mit mondhatnék vagy kérdezhetnék, hogy se meg ne bántsam, se azt ne higgye, hogy akarok tőle valamit (akartam). Megszólalt a mobilja. Előregörnyedt, anélkül, hogy a lábait levette volna az asztalról, megnyomta a gombot, aztán a kihangosítót, szája elé tartotta a telefont, de nem ő szólalt meg először. – Jöttünk futni a Szigetre, láttuk, hogy ott ülsz a Kakas előtt, csak köszönni akartunk – csacsogta egy nő édeskés fejhargon. Nyilván szerkesztőségi munkatárs. – Köszöni lányok, ez kedves – válaszolta Albina. – Jó edzés! – tette hozzá, még szélesen mosolygott is, de mielőtt a fejharg válaszolhatott volna, kinyomta. – Fussatok, gyökerek! – mondta bele Albina a meleg tavaszi levegőbe. Visszadobta az asztalra a mobilt, és ha már így oda volt görbedve, felemelte a felespoharat a sör mellől és bedobta az aznapi ötödik vodkáját. Azzal a lendülettel hátra is dőlt, és dőlt tovább a székkal együtt, úgy emlékszem rá, mint egy lassított felvételre, mintha lebénultam volna, mintha percek teltek volna el, amíg a feje koppant a cementlapon, aztán elvesztette az eszméletét.

Albina Craxnak pocsék napja volt.

Láttam már így, évekkkel ezelőtt, akkoriban, amikor Matej, a legjobb barátom, éppen leszokóban volt a loviról és még annál is több időt töltöttem vele, mint egyébként, kivéve bizonyos csütörtök délutánokat, mert olyankor hatalmasakat szeretkeztem Albinával a padlástéri lakásomban, ahol Lucával éltem. Luca csütörtökönként sokáig dolgozott. Albinával volt egy tökéletes nyarunk, illetve majdnem tökéletes, amikor minden szabadidőnket együtt töltöttünk. Csak jártuk a várost, teraszokon ültünk, számolatlanul ittuk a söroket, meggondolatlanul járattuk a szánkat vagy nagyokat és kellemeseket hallgattunk, süttött ránk a nap, néztem Albinát vakító fényben és a késői szürkületben, emlékszem a bőre nyári szagára, most is olyan szaga van, tele van vele az orrom, jó szag, izgalmas szag, kikerülhetetlen mégsem tömény, semmi émelyítő nincs benne, még az izzadságával együtt is vonzó szag, senki nem tudja megmondani, mi ez.

Elég gyakran le tudtam lépni kettőkor az egyetemről, nem sok dolgom volt rendszergazdaként, mert nagyjából mindenki fütyült a rendszerre. Néhány gépet beállítottam, ha kellett, újratelepítettem, úgy tettem, mintha iszonyú bonyolult dolog volna, ezzel el is ment a nap. Az egészben az

volt a jó, hogy járt a munkához egy kis fészerszerű helyiségből átalakított iroda, zárható ajtóval. Előfordult, hogy egy hosszabbra nyúlt ebédszünetben Albina ott látogatott meg.

El akartam venni Albinát feleségül. Egyébként Craxnak én neveztem el, magának köszönhettem, amikor veszélyeztetett állatokról írt cikket és valahogy rábukkant egy kéklebenyes hokkó nevű madárra, latinul Crax alberti. Azt mondtam neki, hogy hasonlítanak, ráadásul a tyúkalakúak osztályába tartozik, szóval biztos rokonok. Szívből nevetett. Erre azt mondtam, jöjjön hozzám feleségül. Halála rémült és szinte könyörgött, hogy legyen eszemnél, Luca meg ne tudja, olyan kedves lány, hát olyan szépen élük, ne csináljak balhét, ő úgysem költözne hozzám a padlásra, megvan a maga élete. Ezt nem értettem. Az élete a szerkesztőségben telt, meg egy panellakásban, amit két másik szerkesztőségi kollégájával bérelt. Onnan csak a munka meg az apja miatt mozdult ki. Meg akkoriban miattam. Az apja pár utcára lakott tőle egy ugyanolyan paneltömbben és kezdett szenilis lenni.

Egyszer, amikor egy csütörtökön nálam volt, és kiléptünk a lakás elé cigizni, csak a fehér paplant tekintete maga köré, ott, a lépcsőfeljárónkon tettem magamévá. Oda nem látni be a függőfolyosóról, mégis izgalmas volt, akár hallhattak is valamit a szomszédok. De nem is éről akartam mesélni. A nyár végén mégis elmondtam Lucának. Nem bírtam tovább, pontot akartam tenni a végére. Albinával akartam lenni. Érdekes, hogy néha milyen egyszerűek lesznek a dolgok az ember fejében. Luca ordított és sírt, és azonnal elköltözött az anyjához, de azt mondta, visszaszerez. Már mint engem. Ijesztő mondat így utólag, akkor csak megkönnyebbülést éreztem, nem törődtem vele. Csakhogy Albina ugyanazzal a lendülettel tűnt el az életemből. Nem vagyok pontos, először irgalmatlanul lehordott, elmondott mindenféle idiotának, aztán mégis hetekig élveztük az üres lakást, most tőlem szaladgált el dolgozni, meg az apjához, és amíg az egyetemen telepítgettem a profok laptopjaira a programokat, és ellenőriztem a levelezőrendszereket, csakis arra gondoltam, hogy jó lesz hazamenni, hogy otthon találkozunk.

Egy nap, amikor lelépett, valahogy éreztem, hogy nem fog visszajönni. Miután lement a lépcsőn, ahol örökké él annak a hihetetlen félórának az emléke, aztán átment a függőfolyosón a liftig – ezt mindig végignéztem a kisablakból –, azután beszállt és eltűnt, én álltam a lakásban és egyszerre csak a hiánya volt ott. Meg az a térdre kényszerítő illat.

Hónapok teltek el nélküle. Véletlenül futottunk össze a Kecskeméti utcában, egy idősebb fickóval volt, nem álltunk meg, csak intettünk egymásnak, talán mosolyogtunk, ők a Ferenciek felé mentek. Én a Kálvinra. Haza, Lucához, mert közben visszaköltözött. Szíveket fényképezett nekem minden nap, amíg külön voltunk. Meg kellett tőle hatódni. Szív alakú kavics, szív alakúra pöndörödött beföttes gumi, állandóan küldözgette

Messengeren. Egy nap azt mondtam, folytassuk. Nem azt, hogy kezdjük újra, ahogy ő mondta volna.

A következő nyáron ismét összefutottunk Albinával, egyik alkalommal Matejjel voltam, aznap szorosan fogtam, hogy egyáltalán ne induljunk el a lovi felé, Albina meg egy régi közös barátunkkal sörözött egy teraszon a Rádayban. Hirtelen mind a négyen úgy megőrültünk egymásnak, hogy nosztalgiaestet rögtönöztünk. Csak két sör után láttam meg, hogy baj van. Albina különös volt, mint aki kezd cseppfolyóssá válni. Lemondó arccal verte be egymás után a feles vodkákat és a korsó söröket, láttam, hogy kínlódik, még úgy is láttam, hogy én sem voltam józan.

Valahogy addig ügyeskedtem, míg éjfél előtt kettesben maradtunk az asztalnál. Akkor beszélt a fickóról, akivel egyszer láttam. Hogy ne hogy azt higgyem, hogy volt köztük valami, mondta, már majdnem elkezdtem mentegőzni, hogy hát semmi közöm nem is volna hozzá, de csak folytatta, hogy persze volt, de semmi testi, mert az egy úgynevezett szerelem volt. Egy rohadék, mocskos szerelem. Hülyén néztem rá, még az alkohol zsibbadásán keresztül is éreztem. Nős volt, mondta és legyintett. Olyan nagy lendületet vett a legyintéshez, hogy eldőlt a székkal. Szerencsére nem lett semmi baja, egy kicsit megsérült a szemöldöke, de igazán nem volt vészes.

Valami elégtételfélét kellett volna éreznem, tessék, valakibe úgy belezúgott, ahogy én belé, most megkapta, megérdemelte, de nem ezt éreztem. Azt akartam, hogy engem akarjon úgy, mint azt a fickót. Luca, aki akkor is otthon várt, eszembe sem jutott. Hazakísértem, reggelig maradtam, csak öleltük egymást az ágyában, semmi mást nem tettünk, talán csak hajnalban szenderedtünk el pár órára. Azóta néha felhívjuk egymást, hogy igyunk meg valamit. Ha ő hív, mindig azt mondom, ráérek.

Most, amíg a mentőkkel beszélek, mert most tényleg beütötte a fejét és valóban nincs magánál, most sem gondolok másra, sem Lucára, sem a fickóra, aki miatt megint itt tartunk, csak a képek villódnak a szemem előtt, a húsa, ahogy ölelem, a szeme, amikor szinte elsurran mellettem az idegennel, az az este, amikor először látom, hogy képes igazán szenvedni a rohadék szerelemtől. A diszpécser azt mondja, tíz perc múlva itt van a rohamkocsi. Mi a franc, minden homályos, csak nem fogok itt sírni, miközben a nevét mondogatom és hagyom, hogy a pultos nő hideg vizes ruhával mosogassa az arcát?

Matej egyszer azt mondta, Albina olyan, mint egy gyerekkori betegség, előbb-utóbb, lázasan vagy hőemelkedéssel, de mindünknek át kell esni rajta.

Pásztor Andrea

Részleges remisszió

Amikor beengedtelek, reménykedtem, nem bukkansz a hibákra. Szabadkoztam a kopottságért, a foltok miatt. Félttem, hogy felfedezed az ujjlenyomatokat az ablakon. Hogy észreveszed, ha értetlenül hallgatom a kacskaringós vicceket, üresen hagyom az újságban a keresztrejtvényt, nem tudom fejből a fontos évszámokat, nem használom, mondjuk, a miskulanciát és más idegen szavakat, ezért az összes tévedésem előtted kulminál.

Attól tartottam, meglátod a hegeket medencetájon, és hogy az őszülő hajszálak egyre nagyobb teret foglalnak el. Letakartam sebeidet az enyémeikkel, engedtem a szótlanságodat, mert meg akartam felelni neked. Próbáltam ujjongás nélkül örülni, ha felfedeztem, hol kezdődsz te és hol végződöm én. Kértem, nyugodj meg, mert mindennek ellenére egy ideje tünetmentesen élek. Téged leszámítva teljesen ép vagyok.

Eleve

A hitem kezdetben elfojtás volt, Uram, vallásom teremtése szomatizált torokkaporás. Ujjaimat összekulcsolva, görcsösen szorítottalak, és némán kértem tőled, ne büntess azért, ami nem az én igen nagy vétkem. Összekevertem a saját liturgiai sorrendem: megszólítás, hála és köszönet azért, amit csakis tőled kaphattam, és a kérés, amit csakis tőled kaphatok. A bűnöket, látod, örökösen elfelejtem felsorolni, holott most is gyónással akartam kezdeni. Lehetetlennek tűnik, hogy szüntelenül fohászokdjak a kegyelemért, hogy maradéktalanul betartsam a rendelkezéseket. Kezdek távolodni az örökkévalóságtól, Uram, miközben magamhoz egyre közeledek, és olykor már irigykedve nézek az életemre, a sajátomra, amiben nem tudom, hányadiknak szántál, és nem tudom, beleszámoltál-e a nyegedíziglenbe, vagy én lennék az első, aki miatt

később másokat feddsz. Mióta imádkozva jógázok,
vagy meditáció közben rád, az egy és igaz
Istenre gondolok, és füstölöm a szantálfát
hitem szerint, amiben a természet dicsősége
a te jelleted, hipnózisba kerülök. És dicséretedet
zengik a hangok azon a nyelven, amin értem,
hogy hozzád tartozom és neked.

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Ilyés Krisztinka

A tengerbe borult idő

Az elsüllyedt hajóban maradt,
palackba dugaszoltuk,
nem gondoltunk a beázásra,
nem gondoltuk, hogy egyszer
elfogy a szél, és soha nem
lehet visszapörgetni,
és soha nem lehet megjósolni,
hogy a katasztrófa nem halál,
csak újabb esély a tisztánlátásra.

Szoborráncok

Holdtalan az éjszaka,
szemek pásztáznak,
szoborarcok pillogatnak,
szemhéj csukódik, az álomhozó
megöregedett utópiát takar
el, tegnap vett teáskanna,
szoborráncokat karcolunk
az újránőtt vadalmafák kérgeire,
pimasz ez az *idő* –
nem látni a változást.

Az emberen túl, hibák nélkül

Ha eladósodtál,
s hibáidat is elvették tőled,
mi maradt?

Nem akarsz többé játszani
az elhalkult idővel (amit
egy óriás keze formált
motring alakúvá),
összefonjuk perceinket,
s örökbe adjuk az elmenekült
szárnyas fehérmadárnak,
vigye fel az ég másik oldalára,
emlékezzenek odafent ránk
valahogy másképp, gondoljanak
az emberen túlira.

Papp Attila Zsolt

„A halál és a lányka”

Az éjszakán, mikor halottak voltunk,
valami végleg összeomlott.
Hangtalan zuhantak le a díszletek,
amíg elhagytuk a porondot.
A merülés nem lehet célirányos.
Egyszerre útvesztő és homályos
folyosókon surranó kísértetek,
és park a kastély előtt, ahonnan
minden égtájban belátni a teret.
A pusztulás felől nincs különbség
az eltűnés és ébredés között;
ugyanolyan ruhába öltözött
a rozsdabarna halál és a lányka,
hogy megjöjjön egy ismeretlen, talán
kolozsvári metróállomásra.
Mint Jeszenyin és Isadora Duncan,
akik egymás nyelvén nem beszéltek,
s ez összefűzte őket, mondatokat,
gondolatot eresztve a szélnek,
szavaink értelme nem világos.
Ami odakint történik közben, nem
a világ, csak a *mi világunk vége*
– lényegében ugyanaz a kettő.
Békélj meg azzal, hogy az ember
úgy élhet túl, ha maga is esendő,
prés alatt szorongva-élve végig...
Hajtsuk fel ezt a pohárt fenékig,
aztán várjuk a késlekedő véget.
Hisz halottak voltunk: megmaradt így
ráadásként egy éjszakányi élet.

Még leszünk főszereplők

Azt mondtam vagy írtam egyszer, hogy *ha* utazhatnék az időben, és *ha* nem lennék eleve nő, feleségül venném Mary Wollstonecraft Godwint, azaz Shelley-t. De lehet, rosszul emlékszem, nem mondtam semmi ilyesmit, vagy csak titokban, afféle tiltott gyümölcsként gondoltam ezt, s most jól lebuktatom magam. És persze mit is kezdhetnének egymással? A helyzet egyenlőtlen: róla én sokat tudok, ő semmit rólam. Meg egyéb akadályok is vannak. És az sem kizárt, hogy álmodtam csupán, vagy azt hiszem, hogy álmodtam, vagy más mondta: a dolgok végzetesen összekeveredtek, kedvesem, ahogy néha sajátunknak hisszük egymás emlékeit, és úgy meséljük el őket halálos bizonyossággal, mintha velünk történtek volna meg. Spongyát hát végre Mary Shelley-re!

Olyan ez az esős délután, mint egy álom, a párafüggönyön túl megcsillan a fény a pocsolyákban. Egy szinte ugyanilyen délután, ez jut most eszembe, látlak magam előtt, amint ülsz a teraszunkon, és azt mondd, keserűen magad elé s elém szórva a szavakat: „Szeretnék ismét főszereplő lenni.” Mintha alig-mondanád, és így is csak félig, elharapva, a többi felszívódik a záporozó álmos napsütésben. És szégyellem, de erről – tényleg ilyen rögeszmés hülye lennék? – megint Mary jut eszembe, hogy ő meddig volt főszereplő és kinek

az életében és melyik táján
a világnak, Londonban vagy Svájcban,
esetleg Itáliában, ahol
két kisgyermekét is eltemette.
Halott anyja szigorú árnyékában,
szigorú apja halott árnyékában,
egy csapodár és nárcisztikus férfi
mellett csak annak számára lehetett
főhős, akit ő maga teremtett,
és aki hiába menekült hozzá
kegyelemért, nem segíthetett rajta.
Az igazi főszereplők korán
halnak, a harcmezőn, egy tengerparti
máglyán végzik, vagy egy házban, ahol
a falakba ivódott a sárga szag.
Ára van a hübrisznek, megfizetik.

Nézem az esőcseppeket az arcod
előtt, egy leheletnyi időre
megállnak a levegőben. Most kéne,
tudom, most kéne valamit, ami
meggyőző és visszavonhatatlan,
ebben a megfagyott pillanatban,
valami meghökkentőt, például azt,
hogyan nemcsak egy életünk van, hanem,
mint a macskáknak, akár kilenc is,
és ebből csak néhány képzelt lényeké.
Hogy emlékezés, felejtés egyre megy,
mind veszteség. Valami árnyékos
sutaságot, ami elleplezi, hogy
elengedtük a meghatározások
feletti ellenőrzést. És hogy talán
éppen akkor, ha nem lesz rá szükségünk,
és feladtunk már illúziót, mindent,
az egyik párhuzamos valóságban,
még leszünk főszereplők a saját
életünkben, még leszünk főszereplők
egymás életében, még egy egészen
keveset leszünk, leszünk, leszünk.

Egy lázadás – részlet Fób könyvéből

Fóbnak nem volt szüksége kutyára a sétához, sem horgászbokra ahhoz, hogy nézze a vizet. És tulajdonképpen fényre sem a látáshoz, amint végigballagott a rosszul kövezett és rosszul világított úton le az éjszakai folyóhoz. A háromnapos eső épp csak hogy elállt, ilyenkor lenne jó gombászni, gondolta, ha délelőtt volna, vagy legalább reggel, mert az éjszaka nem kedvez a gombáknak, hiába a háromnapos eső. És hát az éjszaka a gombászásnak sem kedvez, valljuk be. Minden nyirkos volt, a pocsolókba még lassan csöpögött a víz a falevelekről, a sár még dagadt, a girbegurba utcakövek csúsztak, és a köd, akárha az eső unokaöccse lenne, csöppjei csillogtak a kabátján, ahogy egy-egy reszkető fényű lámpa alatt elhaladt. És mindeközben a szavak különös erején gondolkozott, a szavakén, amelyek nem akartak kimenni a fejből, makacsul vissza-visszatértek.

Egy fertályórával korábban, még az isten dicsőségére igen pazarul kivilágított templomtéren egy csatakos kis fekete kutyát látott, a kutyán hosszú kinyúlós pórázt, a póráz másik végén egy bal kezet, a bal kéz végén egy nőt, a nő jobb mutatóujja fenyegetőleg előremutatott kissé, a mutatóujj irányában egy kapucnis gyerek állt, s a nő éppen azt rikácsolta a gyerek felé: szépen kérd! szépen kérd! Nyilván a pórázt és a kutyát akarta elkérni, gondolta Fób, aztán meg azt, vajon nem lenne-e hatásosabb ez a nevelés, ha a nő szépen kérné szépenkérésre a gyereket. De vajon hogyan is kell szépen kérni? Ha azt mondjuk, kérem szépen, az már szépenkérés? Vagy a kéretett igényli további mimika, hanglejtés és egyéb megfelelő gesztusok használatát, s az esdeklő tekintetet is? És Phil azt érezte ekkor, hogy ő az a kis gyerek, aki nem tud szépen kérni.

A kis Phil jól nevelt fiú volt, vagyis nemcsak odahaza, de az iskolában is beleverték, beleordították a fejébe, hogy mi az illem, s a jó erkölcs. Abban az időben ez képezte a jólnevelés alapjait. Tanuljatok tőlem, mert én szelíd vagyok és alázatos szívű, ordította a plébános, és az asztalra csapott a szentírással, mert a hittanóra kezdetét jelző csengő felhangzása után Phil még folytatta az előző napi focimeccs részleteinek tárgyalását a barátaival. A nagy szentírással, természetesen, amiben az ószövetség szent könyvei is mind benne vannak, mert az evangéliummal ugyan bajosan lehetett volna akkorát sózni a tanári asztalra, hogy a terem végéig, sőt ki a folyosón is hallatszon.

A gyermek Fób hamar megtanulta az isteni kauzalitást, és azt is, hogy szembe kell néznie cselekedetei súlyával. Ez pedig rendre a következőkép-

pen történt: ha a plébánost feldühítette, hogy a fiúk meccsről s egyébről beszélgettek, azt vonta maga után, hogy a jó erkölccsel teli Bibliát kinyújtva kellett tartania kezeivel, miáltal cselekedeteinek súlyával nem csupán szembe néznie kellett. S ha túl hamar eresztette lejjebb a karját, a plébános reá helyezte a szentek életéről szóló szép képes könyvet is, harmadjára pedig a katekizmust, amiben csakugyan benne van minden, amit egy jól nevelt keresztény gyermeknek tudnia illik. Végezetül pedig Fóbnek bocsánatot kellett kérnie, bár kapni nem kapott, hanem a cselekedetét felírta a plébános a majdan meggyónandók hosszú listájára, és kiküldte őt a teremből.

Mikor Fób idáig ért az emlékei között, megállt, s kinyújtotta a kezét, ahogy hajdan, de ezúttal egy platánfa sima nedves kérgén húzta végig lassan az ujjait. Azután tovább sétált, és eszébe jutott a mákos tészta. Hogy gyerekkorában, az iskolában, az ebédnél sokszor adtak mákos tésztát. Fób idegenkedett a mákos tésztától, de hiába minden mágiája, s egyéb titkos erőfeszítése, a mákos tészta éveken át visszatért, inkább hetente kétszer, mint egyszer. Pedig ő a tésztát üresen, de sózva-borsozva nagyon szerette.

Valahogy el kellett érnie hát, hogy a tésztát kimérő konyhásasszonyt követő mákszóró konyhásasszony ne szórjon cukros mákot az ő tésztájára. Első hallásra nem tűnik bonyolult feladatnak, de aki volt már konyhásasszony, pláne kisgyerek egy menzán, az pontosan tudja, hogy nem egyszerű a dolog. Amikor látta, hogy mákos tészta van aznap ebédre, már összerándult a gyomra. Vajon ma sikerül-e? Felkészült, és feszülten figyelt, próbálta elkapni azt a pillanatot, amikor bele kell fognia a mondatba, hogy „köszönöm szépen, nem kérek mákot”. De vagy túl hamar szólt, s a mákszóró asszony meg sem hallotta, mert nem oda figyelt, meg, mert volt neki is elég baja, mindig fáj a lába abban a lehetetlen hosszúszárú fűzős cipőben, amiből a göcsörtös lábujjai, s a repedezett sarka is kilátszott, s amiről az ortopédusok váltig állították, hogy éppen az egészség miatt kell hordani. Máskor meg túl későn kezdett bele a mondókájába, s mire a feléig jutott, már ott is volt a tésztáján a mák. Így ment ez egy darabig, heteken át, szorítással a gyomor táján, reménytelen, halk, hiábavaló kéréssel, majd valami nagy-nagy ürességgel nem csak a gyomra, de a szíve táján is.

Mígnem egy napon fellázadt. Megvolt ennek a lázadásnak a jó alapja, aznap ötöst kapott a történelemdolgozatára Zrínyi Miklósról, a szigeti hősről, s egy másik kitűnőt a szavalatára valamely egyéb régi magyar hősről. Végezetül pedig három gólt is rúgott ebéd előtt az udvaron. Úgy érezte, aznap mindennek sikerülnie kell. Így aztán, amikor a tésztaszedő asszony kimérte az adagját, teleszívta a tüdejét levegővel, s mikor a mákra került volna sor, elkiáltotta magát: NE!, s a két tenyerét védelmezően a tányérja fölé tartotta. Elcsöndesedett erre az egész ebédlő, megállt a mákszedő kanál a levegőben, de mintha minden egyéb is megszűnt volna mozogni egy pillanatra, majd az elképedés moraja zúgott végig az ebédlőn. Egy szem-

pillantás alatt ott termett a vigyázó tanár, aki felügyelte, hogy a gyerekek illedelmesen és jólnevelten egyenek, s haragosan ráripakodott Philre: Hogy képzeled ezt?! Hát erre tanított az anyád?! Tanulj meg szépen kérni! Most pedig takarodj kifelé!

Míg Fób elméje mindezeket az emlékeket végigfuttatta anélkül, hogy tudata szánt szándékkal beleavatkozott volna, ki is ért a folyóhoz. Leballagott a csúszós, lankás töltésen, s ott megállt, kissé távolabb a horgászóktól, és nézte a fényes feketeséget amint kettévágja a tompa sötétet, de látni nem látta, hanem csak azt a kis gyereket, aki ő volt hajdan, aki lassan lépdél leszegett fejjel, veresége súlya alatt görnyedve, és becsuk maga után egy ajtót.

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Dezső Kata

Lendva

1.
négy ország határán veszek fel kiindulópontokat
gondolattal szóval cselekedettel mulasztással élősködöm de az
óslakosok az élővilág politikai szerepéről nem értekeznek velem
nagy bánatomra látszik terepszemlén vagyok
a lényegtelennek tűnő koralltelepek érdekessége hogy
pozíciós hullámmal kommunikálnak
2.
mennyi faszág ez a vers is hogy semmibe veszitek én mégis
nektek akarok írni ti víz alatti lárvák pedig még
úszni sem tudok
3.
feladni nem szabad keresni kell a gondoskodást a gondoskodásban a
teremtőt a teremtőre figyelésben az óceánt ahogy az
óceánban nem a méret a kékség
4.
az állatokat mi tanítottuk menekülni de
arra is megtanítottuk őket
hogy álljanak egy percig meredten egy kép erejéig ha
pont jó helyen kúsznak a tájba
5.
feladni nem szabad keresni kell a gondoskodást a gondoskodásban a
teremtőt a teremtőre figyelésben az óceánt ahogy az
óceánban nem a méret a kékség a félelmetes
megijeszti az átvonuló madarat

Egy konyhaszekrény

a penészfoltok háztartásában csak a régi az örök
kotorék sereg kutyát a szalámvégen
a hóeleji nyomorban a képzelőerőt
az igazán képzelődésre való állapotot szeretem

hogyminden fajzatok legjobbika a középkorú
férfiember és nem csupán térbeli időbeli légyszervi egybeesés
táskájában kilencven napnyi kutyaugatással egy szélső
urbán vidéken benzines hordónyi tablettá és ugyanennyi szintetikus
elszívott és felszívott szerves anyag között
nem gondolom

a madarak a tiszavirágok önzetlen népség a magányos épületegyüttesek is
azok az
ember gyenge szövetség végrehajtása a századnak
a természet ellenállapot de titeket még mindig az érdekel
hogya felső szegéllynél pontosan
egy méter tizenhárom

Elmész, visszajössz, sose halsz meg

Öt után nem sokkal indultunk el. A tejesflakonok már megszáradtak, a szemem, és az orrom viszketett, a torkom kapart. Beraktam egy csomag zsebkendőt is a flakonok mellé. Két litert hozunk naponta.

Amíg előkerestem a pénzt, Margó felcsatolta Mollyra a nyakörvet. Négy éves, múlt, nemrég tanulta meg, hogy kell, büszke rá, hogy egyedül fel tudja adni.

Molly. Molly egy szörnyeteg, egy gyilkos, egy játékos lelkű pszichopata, muszáj neki, hogy kimozogja magát. Hogy ne csak házak között menjünk, kerülünk egyet, és a patak partján néhány éve kialakított sétaút érintésével hozzuk el a tejet Ibolyától.

Az utca végén elengedtük, vakkantott örömeiben, nekiiramodott, pörögve fölugrott a levegőbe. Sose felejttem el ezt a napot. Mert gyönyörű idő volt. Egyetlen felhő se volt az égen, a levegő meleg volt, de a nap már nem égett, mint nyáron.

Végigmentünk a gesztenyesoron, a bicikliseknek kialakított pihenőnél befordultunk az erdősávba, ahol az ösvény kezdődik. Az ösvény, ahol télen júdásfül gombát meg téli fülőkét, tavasztól sárga gévagombát meg pisztríc-gombát szoktunk szedni Margóval. Molly megevett egy almacsutkát, aztán egy kenyérvéget, aztán egy döglött madarat, aztán egy vakondot. Előre megy, mire odaérünk, már csak lenyelte. Megkötöttem. Még nem értük el az ösvény végét, amikor észrevettük, hogy a hídnál kéken-pirosan villogó rendőrautók állnak.

Furcsa, hogy a valóságban mennyire másképp fest egy helyszínelés, mint ahogy le szoktam írni. Sokkal hosszabb, sokkal unalmasabb, és sokkal-sokkal megrázóbb.

Megrázóbb, mert tele van banalitással, groteszk, az élet hétköznapiságától elválaszthatatlan megmozdulással, a rendőrök ásítognak, esznek, vicceket mesélnek egymásnak, nekik ez munka. Formát adnak maguknak, formát adnak a dolgaiknak, nyelvet, szavakat tűznek a jelenségek mellé, mondatokat alkotnak. De nem akarok szakmázní.

A hídtól odébb, egy rendőrségi szalagból rögtönzött kordon mögött néhány falubeli álldogált. Augusztusban valaki lerakott itt egy kutyatetetmet, pár nappal később még egyet találtak, aztán még egyet, nagy volt a felháborodás, nyilván megint kirakott valaki egy döögöt, gondoltam, nyilván ráuntak a túloldalon lakók a dologra, kihívták a rendőrséget, rég meg kellett volna tenniük. Halványan átsuhant rajtam egy érzés, hogy éppenséggel én

is léphettem volna, mi persze csak sétálni szoktunk errefelé. Október tizenharmadika volt, péntek.

Az ösvényről kordon mögé érkeztünk meg, át kellett bújunk alatta. A patakon átívelő, talán még az uradalom által építtetett, téglaloboztatú híd-tól olyan nyolc-tíz méterre kerítéssel elzárt terület található, itt működik a falu szennyvíztelepe.

A telep, a híd és a patak határolta, gazos terület szabálytalan négyszögében két-három fehér overálos ember ácsorgott. Mint akik unatkoznak. Zsebre dugott kézzel nevetgéltek, halkán beszélgettek, Molly türelmesen várt, megsimogattam a fejét, Margó kérdezett valamit, leguggoltam hozzá.

Mért villognak az autók?

Azért, hogy ne menjünk oda.

Miért?

Hogy nyugodtan tudjanak dolgozni.

Mert? Mit csinálnak?

Nem tudom.

A túloldalon két rendőrautó állt, ezek tetején villogott a fényjelzés, valamivel odébb egy rendőrségi jelzés nélküli, fehér Škoda, azon túl egy kisbusz.

A kisbusz ajtaja nyitva volt, a lépcsőjén egyenruhás nő ült, a telefonját nyomogatta, cigizett, mellette kóla. A busz előtt két férfi beszélgetett. Egy pocakos, aki trikót, farmer nadrágot meg sportcipőt viselt, meg egy izmos, alacsony, lapos fülekkel, amilyen a birkózóknak szokott lenni.

A kordon innenső oldalán talán négy-öt falunkbeli ácsorgott, egyiküknél három kis méretű kutya, látásból ismertük már őket, egyszer mondta is, hogy milyen fajtájúak. A három kutya mozdulatlanul ült a nő lábánál, és előrefelé figyeltek, de olyan engedelmesen, hogy egy idő után már őket kezdtük nézni. Amikor a nő észrevette, hogy figyeljük, elmosolyodott. Köszöntünk egymásnak, mire Molly elindult a kiskutyák felé, akik erre felugráltak, és lelkes izgatottsággal készültek a találkozásra.

Megkérdeztem a nőtől, hogy nem baj-e, ha odaengedem Mollyt. Nem baj. Aztán megkérdeztem, mi történt.

Találtak valakit, mondta a nő. Egy embert.

Egy embert? Hogyhogy? Kit?

A nő mondott egy nevet.

Egy becenevet.

És én szédülni kezdtem.

A holttestet gyerekek találták meg. Le akartak menni a patakhoz. Ledobták a bringákat, az egyiküké rádól, mondta a nő. Volt itt egy férfi, amíg megjött a rendőrautó, ő állt kint az út közepén, hogy senki se menjen át a hídon.

Mért ne menjen át senki a hídon?

A nő szemében bizonytalanság. Volt egy másik férfi, akiről senki se tudja, ki volt.

És?

Aztán megjött a rendőrség, és lezárta ezzel a szalaggal az utat, mondta a nő, és jajgatni kezdett. Hogy és most mi lesz. Hogy most nem tudja, hogy mitévő legyen. Visszaforduljon? Ne forduljon? Hogy szerintem átbújhatja a szalag alatt. Mi is az ösvényről jöttünk ki, ha abból az irányból érkezett volna, nem is lenne más választása. Folyamatosan beszélt.

Margó a kezemet fogta, újra és újra odahúzott magához, hogy megkérdezze, ki fekszik a gazban.

Piros elektromos mopeden egy idősen néni érkezett, és általános derültséget kelte megkérdezte, meddig tart a felújítás. A havonta megjelenő, leginkább a polgármesterünk személyes reklámanyagaként funkcionáló faluújságban, az úgynevezett Hírszaruban tényleg volt valami a híddal kapcsolatban, de már nem emlékeztem pontosan, hogy miről volt szó, talán homokcsiszolós tisztításról. Egy fekete tüsihajú, szőrös, talán Táncos becenevű, kövér férfi elfordult, felemelte az egyik mutatóját, sündisznósuszogást hallott, a vállai némán rázkódtak a nevetéstől. Már nem csak a szemem, az orrom és a torkom viszkedett, hanem fülem, a fejbőröm és minden egyes pórusom is.

Az egyik fehér overáros visszasétált a kisbuszhoz, kinyitotta az első ajtót, kivett egy táskát, a táskából egy csomag zsebkendőt meg egy flakon vizet, és mindkettőt kirakta az ülésre.

És aztán csak állt, mint aki nem tud dűlőre jutni valami komoly ügyben, és az eget fürkészte, az eget, amely lassan veszíteni kezdett már fényéből, és amelyen, mint ilyentájt mindig, sirályok billegetek, útban hazafelé a szeméttelepről, és hol jobbra-balra fordítgatta a fejét, hol bólintott egyet-kettőt, míg aztán hirtelen, mintegy varázsütésre, előre nem hajolt, hogy hatalmasat tüsszentsen, majd gyors egymásutánban még hármat vagy négyet, amire egy ugyanolyan, ugatásszerű tüsszögés felelt a gazból, és a másik fehér overáros is előre hajolt, vagy inkább felbukott, mert annak az első tüsszentésnek az ereje kis híján leterítette, és én csak most vettem észre, hogy a két civil ruhás is fújja az orrát, a rendőrnő meg valamivel odébb diszkréten vizet öntöget a tenyerébe, és az ujsa hegyével hosszú műszempillás szemeit kenegeti, mert a patakot a szennyvíztisztítótól elválasztó terület egyetlen pompásan virágzó parlagfűmező, amely minden érintésre tengerisünhöz hasonló pollenszemcsék millióit szórja szét a levegőbe, mintha örökkévaló lenne az élet ezen a földön, és véget sose érne, ha egyszer a nyár se hajlandó átadni immár helyét az ősznek, így hát tél se lesz, hogy ki se tavaszodjon többé.

Nyolc könyv, tervezgettem annak idején. Nyolc hang, nyolc önmagában is érvényes, de mégiscsak egymásra épülő, zenei hang, egy skála hangjai. Minden könyv egy lépés. Egy lépéssel messzebb kerülünk a kiindulóponttól, egy lépéssel közelebb kerülünk az alaphang első természetes felhangjához.

Ugyanaz a főszereplő, ugyanaz a helyszín, de a főszereplő időközben lassú változáson megy át, míg be nem zárul a kör. Nyolc zenei hang, vagyis egy oktáv. Oktáv.

Az első könyvön, a malacos borítójún három évet dolgoztam. Akkor kezdtem el, amikor Margó megszületett, és pont hároméves lett, mikor befejeztem. Hajózni kell, élni nem kell. Plutarkhosz szerint ennyit mondott Pompeius, mikor a hajósok a vihar miatt nem mertek elindulni. Vagyis, hogy Róma (az emberiség) életfeltételeit minden áron meg kell őrizni.

Mikor megjött a nyomdából a könyv, már régesrég a második kötetet dolgoztam. Minél kevesebb karácsonyt. Valamikor tavasszal fejeztem be, és rögtön hozzá is kezdtem a harmadikhoz. Végigdolgoztam a nyarat. Jó volt. Kimerült voltam, de haladtam. Végigdolgoztam a szeptembert. Kezdett felállni a szerkezet, kezdtek megmozdulni az alakok, a mondatok. Mikor október 5-én megjött a nyomdából a Minél kevesebb..., még azt hittem, hogy minden rendben van. Hogy minden rendben lesz. Nyolc nappal később, a hídnál állva már nem így gondoltam. Október 13-a volt, péntek.

A kutyás nő elmondta, hogy ő maga nem látta az ismeretlen férfit, de fél. Odaadtam Margónak a póráz, és megkértem, hogy vigye el Mollyt a fűig, hátha pisilni akar. A nő csak mondta, mondta.

Hogy egyedül él, hogy a férje meghalt, hogy a fia Kaliforniában dolgozik, állatkertben. Hogy annak a szerencsétlennek hiányzik a fél feje. Hogy annak a szerencsétlennek hátra van kötve a keze, és össze van roncsolva a koponyája. Hogy azt a szerencsétlent nem egyszerűen meggyilkolták, hanem megkínózták, és aztán a lehető legbrutálisabb módon kivégezték. Hogy annak a szerencsétlennek minden csontja össze van törve. Hogy a gyerekek először azt hitték rá, hogy egy kutya.

A tudatom józan fele próbált visszarángatni a felszínre, de elnyelt a sötétség. Mintha egy uránbányába szálltam volna alá éppen. Vitt le a lift, sötét volt, egyre melegebb. Rettenetes meleg volt már, azt hittem, felrobbanok.

Lopva megfogtam a csuklómat, és megpróbáltam megmérni a pulzusomat. Lélegezz! Ahogy számoltam a másodperceket, tisztán éreztem a tárna falából áradó hőt, hogy minden méter millió és millió tonnával növeli a rám nehezedő súlyt. Aztán már csak arra koncentráltam, hogy el ne ájuljak. Hogy el ne ájuljak, hogy meg ne fulladjak, hogy meg ne haljak.

Ma már tudom, hogy ez egy pánikroham volt, de akkor annyira váratlanul és felkészületlenül ért a dolog, hogy mihelyest meg tudtam mozdulni, kézen fogtam Margót, Molly pórázát egészen rövidre vettem, és szó nélkül elkezdtem hazafelé vonszolni őket.

Ne szorítsd annyira, mondta Margó, mikor elértünk a sarokig. És én elengedtem a kezét.

Elengedtem.

Ezt a bekezdést most így hagyom. Talán majd máskor. Nem engedtem el. Sose engedtem el a kezét. Sose fogom elengedni.

Mire hazaértünk többé-kevésbé összeszedtem magam. Ittam egy pohár vizet, elmondtam Lenkának, hogy mi történt, aztán a vászonszatyorral együtt beraktam a tejesflakonokat a táskámba, kihoztam a biciklimet a kisházból, és elindultam egyedül.

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Vadász János

Ajándék

Szép Ernő emlékének

amíg hallod a harangszót a szívedben
a mély-bongású borongó nagyharangét
a hetyke madárfütty-víg lélekharangét
amíg hallod a harangszót a szívedben

s látod a pipacsmező se hasztalan
a zöld-sárga-piros szivárvány fölröptet
a nyáresőn ázó friss rét gyönyörködtet
s látod a pipacsmező se hasztalan

ha tudod a lét illó mirtusz-ajándék
egyszeri érintés vágy és hiány együtt
közös emberszag mit lelked melege fűt
ha tudod a lét illó mirtusz-ajándék

hagyd örökölni a jövőnek izzó tüzed
lány ölelésid légtornász egyensúlyát
életed tündöklő nap-hold ellensúlyát
hagyd örökölni a jövőnek izzó tüzed

Farkas László

Hakikuk

Rossz irány

Hogy talállak meg?
Míg én kívül kereslek,
Belülről kopogsz.

Elmondhatatlan

Papírgalacsin.
Fölös szavak leírva.
Létszükségtelen.

Úr

Kiszórtam fölös
Szavaim. Most itt üvölt
Fejemben a csend.

Nézőpont

Magamon kívül
Vagyok. Sajnos innen se
Nézek ki jobban.

Késő ős

Átázott avar
Illata ébreszt. Érzem,
Rámköhög a tél.

Varga Zoltán

A torokszakadtak

Ők már nem beszélnek,
és az értékelésekre sem várnak.
Bedobják a ruháikat közösbe,
és aztán átfésülve megint hordják.
Az aszfalt maszathegyei között
már nem tudják saját magukat
magukra hagyni
haszontalan
pillantásokat
ők hordanak övek helyett.
Értékeikért becsusszannak,
mint egy jól irányzott szerelésnél,
és színtelen lapokat kapnak,
mert sem a játékszert,
sem a lábukat nem találják el.

Képesség

Az elszakadás elnyújtása
a középső sávban,
mint kánikulában a hideg sör
fontos, de rövid távlat.

Behív a jó módú felnyílt
kitágított liget,
ahol nem terem más,
csak a lopakodó igen.

A szélső középén
az aszfalt beszakad.
A rengeteg csinosodó
igentől egy munkás se marad.

Horváth Attila

A vén tengerésznek még van mit mondania

Fa Ede hamarosan megjelenő legújabb versgyűjteménye elé

Az egész Univerzum terhét hordozza az egyetemesség költője, a nagykanizsai Fa Ede, akinek hamarosan újabb kötete jelenik meg a Pannon Tükör Könyvek-sorozatban. Bizakodva tekint a kötet elé a nagykanizsai költő: „Ez lesz az eddigi legjobb, soha nem voltak ilyen kiforrottak a verseim!”

Fa Edét, alias Liszói Gyuricza Józsefet, eredeti neve szerint Vargovics Józsefet már sokan és sokféleképpen méltatták. Sokak szerint ma ő a megye legköltőibb költője, a zalai szépirodalom non plus ultrája, a képes beszéd mestere. Újkori Don Quijote, aki az egész emberiséggel vívja szélmalomharcát – az emberiségért, vagy ha úgy tetszik, az emberiségért. Verseiben szinte tapintható a küzdelem, a fájdalom, az elszántság: ő maga a fegyver és az áldozati bárány egyszerre. Fegyver, mely kíméletlenül az arcunkba csapja minden bűnünk és gyarlóságunk, szembesít minket azzal, akik az álarc mögött valójában is vagyunk. És áldozati bárány, aki összes bűnünkért magára veszi és verlébakban teremti újjá a világ szenvedéseit.

Igazi polihisztor, aki nem elégszik meg egyféle formanyelvvel: nemcsak verseket ír, hanem esszéket is, fest és fotóz. Az ilyen szerteágazó tehetség, mint amilyen Fa Ede, a maga végtelenségével nem zárható a végeség börtönébe, nem szorítható keretek és

korlátok közé, mert úgyis szétfeszíti azokat. Minden nappal újjászületik, és minden reggel új harcba indul a világról, hogy szebbé, jobbá, s talán morálisan vállalhatóbbá tegye azt. Régi és új értékek, neki teljesen mindegy, ennek jegyében emel szót (humán)ökológiai kérdésekben is.

Vargovics József 1935. január 2-án született a zalai-somogyi vármegyehatárhoz közeli Liszó településen. Különleges tehetsége már korán megmutatkozott: gyermekora óta falta a könyveket, minden érdekelte, és mindent tudni akart. Autodidakta módon tanult, s tanul mind a mai napig, pedig idén már a 90. évét tölti. Mivel szülei szegény paraszti sorból származtak, ezért nem tudták taníttatni – mégis, többet tud a világról és a benne élő, sodródó emberről, mint bárki más.

Fiatal korában jobbára tehénpásztorkodással kereste a kenyerét, de közben is olvasott, hiszen magával vitte a legelőre a könyveit. Öntörvényű személyisége már akkor is megmutatkozott, s ma is ez hatja át költészetét. Írásai számtalan országos irodalmi magazinban jelentek. Az évezred elején a Pannon Tükör versrovátát is vezette. Mindent tud a kortárs posztmodern költészetéről és még annál is többet. Óriási költői eszköztára a haiku-irodalomban teljesedett ki, több ezer haikut írt. Ennek kapcsán egyetemi tananyagká nemesedett munkássága. Szepesi Erika magyar irodalomtörténész, klasszika-filológus jegyzetében így írt Fa Ede haiku-költészetéről: „Festészete, grafikai

alkotásai pedig ugyanúgy jajkiáltások, a vesztébe rohanó emberiséget óvó, a reá leselkedő veszélyekre való figyelmeztetések, mint a költészet. Érdekes, hogy Fa Ede úgy véli: a grafika eszközeivel jobban ki tudja magát fejezni, mint az irodaloméival”.

A költővel nagykanizsai otthonában beszélgettünk, ahol szeretett könyveivel él társbérletben. A rengeteg kötetből szinte moccanni se lehet a társasházi lakásban: a szobákban csak szűk folyosókon közlekedhetünk a könyvek labirintusában. Először nem a verseit, hanem a képeit mutatja meg számítógépén: ezek valódi apokaliptikus ábrázolások.

A Menekülés címűn például a lángholó bolygó látható és egy kisült szemű gímszarvas, amint menekülni próbál – így látja a klímaváltozást a művész, vagy inkább már-már próféta Fa Ede.

Ez egy örült látomás, sok ilyen látomásom van nap, mint nap, melyeket képeken sokkal jobban meg tudok mutatni, mint versekben – magyarázza lelkesülten, ahogy sorjáznak a képernyőn grafikai alkotásai. – Nem véletlen, hogy festőnek indultam, a költészet csak később érett meg bennem. Azonban nyilván, mindenki a verseim ismeri jobban, így alakult valahogy a művészi pályafutásom, 75-80 éves voltam, amikor ismert költővé váltam. 1997 óta publikálok rendszeresen, de már korábban elkezdtem írni, majd egy időre abbahagytam, és amikor bekerültem a Pannon Tükör

alapító főszerkesztője, Pék Pál körébe, akkor ő folyamatos megjelenési lehetőséget kínált a folyóiratban. S hogy hogyan lettem Fa Ede? Ez a lakás is, amiben most élek, azért tetszett meg, mert egy nagy fenyőfa áll előtte. Imádom a fákat! Ez talán a liszói kötődésemből fakad: a térségben sok az erdő, ami az egész gyermekkorom meghatározta. A könyvek voltak életem másik meghatározói. 90 éves vagyok, iszonyú hosszú életem volt, s ez idő alatt rengeteg könyvet olvastam. Betanított munkásként dolgoztam, nem vittem semmire az életben, viszont immár 50 éve szisztematikusan önképzem magam. Mindent tudni akarok a világról, látni az összefüggéseket, hogy mi, miért történik. Mindezt szintetizálom a költészetemben, a verseimben, melyek kapcsán úgy érzem, hogy mostanra sikerült megtalálnom az igazi hangom. Ez pedig a kvantumfizikához kapcsolódik, ami mostanság nagyon izgat, mert megcáfolja mindazt, amit eddig a materiális világról tudhattunk. A kvantumfizika vagy egészen pontosan a kvantummechanika a fizikának az az ága, amely teljesen ellentmond mindannak, amihez évszázadok alatt a szemünk szokott: az apró elemi részecskék lehetnek egyszerre két helyen, viselkedhetnek hullámként és akár változtathatják is az állapotukat.

Fa Ede életét sem kerülte el a tragédia: későn, 60 évesen nősült. 7 évig élt együtt egy írónővel, aki azonban öngyilkos lett, mert – ahogy Ede fogalmaz – „nem bírta a

nyomort.” Most se jobb a helyzete, havi százezer forintból gazdálkodhat, amiből miután kifizet mindent, csupán 25 ezer marad. ahogy mondja: ebből csak meghalni lehet, élni nem.

Munkásságából szeretettel gondol a haiku műfajára, melyben igazán kiemelkedőt alkotott; ez hozta meg számára az országos hírnevet. A haiku a japán költészet egyik jellegzetes versformája, amely a 17. században jelent meg Japánban. Rendkívül szigorú, alakilag kötött verselés, melyet eredeti formájában egyetlen más nyelvre sem lehet tökéletesen átültetni vagy újraköltöni. Nagyon erős zeneiség jellemzi, részben a szimmetrikus forma ritmusa, részben a magán- és mássalhangzók hangulati értéke miatt, amelyek a vers rövidege okán a befogadóra is hatást gyakorolnak. Azaz: néhány szóval is képes hangulatot teremteni. Költőnk körülbelül 3500 haiku-t írt, hol Fa Ede, hol Liszói Gyuricza József, hol pedig Vargovics József neveken.

2010-ben jelent meg a Napkút Kiadó gondozásában a magyar haikuköltészet legjobb ezer háromsorát bemutató antológia, az Ezer magyar haiku. A gyűjteményben kétszáznyolcvankét magyar költő verseit olvashatjuk határon innen és túlról – köztük Fa Ede alteregója, Liszói Gyuricza József W.W.W. című nagyszerű haikuját, mely a kritikusok szerint igazi 21. századi telitalálat:

„www.szules.hu, www.nojfel.hu
– És / www.hazasodj.hu, www.sokasodj.hu, / www.fogyassztermeljshaljbele.hu...!”

Ezzel a világhírt ostromolta Fa Ede. Mégsem erre, vagyis a haiku műfajra a legbüszkébb, hanem klasszikus verseire. A hamarosan megjelenő kötet gyöngyszemei pedig szerinte minden eddigi versét és műfaji kalandozásait felülmúlják. Végre megtalálta igazi költői hangját. Úgy érzi, ez lesz művészi kiteljesedésének csúcsteljesítménye, pályafutásának esszenciája.

Ezeknek a versek olyan kifinomultak, mintha egy életen át csiszoltam volna őket, egytől-egyig mindegyiket – szögezi le látható boldogsággal. – Olyan 250-300 mű kerül majd bele, több év termése. Nagyon készülök rá, hiszen önálló

kötetem 2010 előtt jelent meg utoljára, ha jól emlékszem. Ez elég régen volt, de nem törődtem bele, és a sors ajándékaént most ismét kaptam egy nagyszerű ihletet, egy „belső fonalat”. Ennek szellemében rengeteg korábbi versemet kijavítottam, átírtam az életmű javát, és írtam rengeteg újat is. Ha kapok még az élettől 1-2 évet, akkor úgy érzem, kirobbanót tudok alkotni és világirodalmi teljesítményt lerakni az asztalra. Nagyon termékeny vagyok, folyamatosan tolnak újabb és újabb gondolatok az agyamba, naponta több új versem is születik. Itt vagyok 90 évesen, és eszem ágában sincs megállni! Úgy érzem, van még bőven mondanivalóm és talán a világnak is szüksége van rám...

Fotók: Horváth Attila

fa ede

Versportré egy vén tengerésről

életünkéből és szavainkból hiányzik

a TENGER

ám ebben a vénemberben a Vizek Vize vájt magának

medret:

sziklába rúgó tengerként kurjantani és

dobbantani!

annyira eggyé vált

a megjárt őselemmel:

már mozdulni sem tudna

a saját BENSŐ

ÓCEÁNJA nélkül

mégsem hablatyol róla

túl sokat:

EGÉSZ LÉNYÉBŐL ÁRAD

MINDEN SZIKKADT TÉNYT

FELTASZÍTVA

A HULLÁMZÓ ERŐ

néha elég

pár mesemondat

emléktörődék

és CSAKNEM SZÉTVETI

FÜSTÖS CSEHÓNKAT

A CSENDES ÓCEÁN! :

egy tucatnyi

szárazföldi tökfej

tengeri betegséget kap

csodálkozva támolyog

körülötte

*

amikor elmegy

lyukas

hálókka

válnak

a falak:

KICSORDUL

BELŐLÜK

MINDEN NAGYSZERŰSÉG...

**

Kardos Ferenc

Időkapszulák – örök időkre

Vadász János *Ikervers* című verseskötete és **Kotnyek István** fotóalbumai
(*Alkémia; Láng-arckép*)

Mi is az időkapszula? Olyan tervezetten létrehozott, elkészített, zárt gyűjtemény, melynek célja, hogy a készítésekor az alkotó szerint rá és a korra legjellemzőbbnek, egyúttal legfontosabbnak, örökidőkre értékesnek tartott holmiból valami eljusson a jövőbe, méghozzá a jövő számára is értelmezhető módon. Természetesen az időkapszulák alkotói önmaguk lényegét is behelyezik a kapszulákba, így haladva – akarva-akaratlan – az öröklét felé. Most **Vadász János** *Ikervers* című kötetét és **Kotnyek István** *Alkémia* című kiállítását és albumának időkapszuláit nyitom fel Önök előtt.

Eredetileg Vadász János verseskötetéről írtam volna csupán, de időközben Kotnyek István nagykanizsai kiállítása is nagy hatással volt rám, s rá kellett döbbernem: mindketten különleges időkapszulákat hoztak létre, méghozzá sok tekintetben hasonló elgondolással, mentalitással, pedig valószínűleg nem tudtak egymás alkotói szándékairól.

A két, közel egy nemzedékből való kiváló alkotó nagyon régi (már-már elásott, eltemetett) alkotásokat vett elő és - hozzátéve az újakat is - alakított új egész alkotásokká. Azaz, mintha egy korábbi időkapszulát kinyitottak volna, és újraparendezve, újraválogatva, újakkal bővítve, módosítva az összetételén alkották volna újra a lezárás előtt, felhasználva a korábbiakból mindazt, ami lényeges ma az alkotó és (ezt maga az alkotó is csak sejtethi) a befogadó számára. Ezek az időkapszulák egyszerre összegzések, ítéletek saját korábbi és jelenvaló mivoltjainkról, s üzenetek egy félelemmel reménylett jövőnek.

Egyszerre szólnak az elmúlóról (és nem az elmúlásról!), az örökről (és nem az örök ifjúságról, nem az örök életről!). S ennek nem csak az az oka (de az is), hogy sokféle korszakot, ideológiát, művészi koncepcióváltást átélt (és átvészelt) alkotókról van szó, akik már nem a kitérülködés, hanem az összegzés korszakát élik.

Mindkét alkotóra igaz: jó humorú, szelíd lázadók, akik el akarnak mondani valamit nekünk, az örök jövő befogadónak emberkoruk fontos dolgairól, akik valami nagyon szépet, de keserédes szépet alkottak örömünkre.

Vadász János

Ikervers

Vadász Jánost sokan ismerik az elmúlt 35 év magyar köztörténéseire emlékezők, azokiránt érdeklődők közül, költőként viszont csak kevesen. Talán ezért is hatott többünkre (Cséby Gézára és rám biztosan) revelációval Vadász János, a költő (újra)felfedezése.

Még 17 éves gimnazista, amikor a *Sugarak* című könyv szerkesztői lelek ráelősőr a verseire, de 1971-ben, a szombathelyi **Sor** antológiában tűnt ki költőként maradandóan. Ezután azonban évtizedekignem közölték (egy „rendszerellenes” verséért kapott szilenciummiatt), ám a rendszerváltást követően újra megjelenhettek az elhallgattatás éveit alatt és azután írt versei az irodalmi folyóiratokban és kilenc könyvben, antológiában is. Ezért nem volt meglepő ennek az érett költészetet, s egyben a kísérletező kedvet is felmutató, önálló kötetnek a megjelenése most, a jó hírű L’Harmattan Kiadó jóvoltából.

A könyv 60 év 60 verséből és Kodolányi István grafikáiból álló, izléses, szép időkapzsula. Ha kibontogatjuk, több mindenre ráismerünk, több jelentést, jelenséget is azonosítani tudunk (néhányat emlétek is itt még), de az egész kötet üzenete számomra leginkább az örök költő viszonyulása a saját világához. A költő ugyanis (ha valóban az) mindig költő, akkor is, amikor ír, és akkor is, amikor nem, amikor közlik és amikor nem, amikor költőtársait olvassa és amikor a világ keserúségeinek poharait kortyolgatja, s örökké kell hinnie abban, hogy van értelme költői mivoltának és az ő költői testének: a versnek. A *Fotográfia* című kötetindító versben ott az örök költő: „...egy kisfiú szalad feléd a réten, /halhatatlan”. De ez a hit csak akkor marad, ha a költőnek, s a versbe költözött gondolkodó léleknek van mondanivalója, üzenete, ami a jövőnek szól. Ahogy az egyik záró versben (mert hogy több van, s ez a *Sírfelirat*) szól az olvasóhoz: „aki itt állsz most / s hallod lázadó hangom tudd / míg él benned az ének élek”

Vadász János kötete „Különös, több funkciójú könyv: egyszerre „első” kötet, válogatott versek gyűjteménye és összegző „őszikék”. Szép kiállítású, elegáns könyv, nemcsak a küllemét tekintve, hanem tartózkodó, finom szűkszavúsága miatt is.” – írja Szále László az *ÉS*-ben (2023. november 24.). A jellemzés pontos, de a kötet „funkciói” inkább létrejöttének okait és közlőjének szándékait, üzeneteit hordozzák. Az első szándék – vélhetően a sok idő eltelte utáni, rendszerváltozást követő első közlések sikere miatt – annak megértése, hogy érdemes a sok, jobbára íróasztalnak írtversből kézzel fogható, mások számára is értéket jelentő kötetet létrehozni. Egy ilyen

gondolat szükségszerűen összegző, áttekintő. Egy költő sohasem veszti el korábbi verseit, szeretné mind kirakni az asztalra, beletenni saját idő-kapszulájába, de a közlés fizikai korlátai (szabott oldalszám, kézbe fogható méret, pénz, idő) újra és újra áttekintésre, válogatásra, a régebbi versek pontosítására, azaz, egy gondos újraalkotási folyamatra ösztönzik az alkotót, aki, ha jó költő és szereti olvasóit, szívesen és gondosan teszi ezt. Vadász János ilyen költő.

Nem elszólás részemről itt a szeretetre hivatkozás, hanem a Vadász Jánosra nagyon is jellemző habitus megmutatása: a szelídség és szeretet határozottsággal és költői igényességgel való összekapcsolva. Azaz, ő figyel arra, hogy az olvasó érthesse, amit ír, átérezhesse, amit közöl, ezért – elegáns szűkszavúsággal – mindig tisztán, közérthetően fogalmaz. Nem tömörít és absztrahál végletekig, mert ő nem kijelenteni akar, hanem beszélgetni, s közben érvelni amellet az erkölcsiség és világlátás mellett, amit majd minden verse felmutat. Ez a világlátás, erkölcsiség pedig a 21. század önmagával és kora jelenségeivel vívódó értelmisége, amely szorongva lázad és izzó szavakkal akarja kikiabálni fájdalmait. Ilyen értelemben a verseiben megidézett költők (Petőfitől Adyn, József Attilán át Pilinszkyig) társaivá szegődik, s velük együtt, néhol velük vitatkozva állapít meg igazságokat, kéri számon a kort (például a szociális érzéketlenségekért).

Az nyilvánvaló e kötetből, hogy Vadász János világlátása velük rokon, s mint ilyen, éles összeütközésben áll a ma uralkodó és egymással hadakozó, mindent relativizáló, machiavellista világlátásokkal, amiket én most leegyszerűsítve vagy-vagy világoknak nevezek. Ezekben az ember vagy „ilyen”, vagy „olyan” zászló mögé besoroltatott, szekértáborokba bezárt, még a művészetben is. Ehhez képest Vadász János és a vele együttgondolkodók világlátása, amely a kötetből árad, ahogy Cséby Géza a „*A költészet hatalma*” című, a kötetben olvasható utószó-esszéjében megfogalmazta: „*az emberi méltóság, az igazság, a fejlődés, a szabadság, a tiszta szó képviselése*”. De hogyan is lehet ebben a világban, ebben a hazában élni, gondolkodni, alkotni? Erre a Haza című versben ad választ, József Attilára utalva, Vadász János: „*ne fogadj szívedbe – benned vagyok / rettenthetetlen ólomkatona*”.

A kötet az önálló bemutatkozás könyve, amelyben a költő önmagáról és szülőhazájáról (benne kiváltaz Órségről), s a rá ható alkotótársakról is számot ad, nyilvánvalóan azzal a szándékkal, hogy e vers-időkapszulába önmaga emlékeit-vágyait is belerejtse (saját könyveit, tükreit, könnyeit). De persze ezek a versek valójában a máról szólnak, egy ma is vágyott, reménylett és nyomaiban még érzékelhető világról, amelynek nem a skanzenekben volna a helye, de az erőszakos, profittermelő kultúrpolitika hovatovább oda irányítja. Csak remélem, hogy a kötetet (lehet, digitálisan) lapozgató 22–23. századi olvasó is tudja majd (és akarja) értelmezni ezt a 20–21. századi emberi világot.

A kötetről és a költőről több elemző írás is megjelent: Cséby Géza (a kötetben), Kiss Ernő a Szeged-ben (2024/1), Szále László az ÉS-ben (2023. november 24.) írt róla. Érdemes ezeket olvasni, véleményeik egybehangzóak. Néhány találó jellemzés tőlük: „*Halk lázítás, szűkszavú protestálás*” (Szále); „... *otthonosan és virtuózan mozog a legmagasabbrendű humor-irónia-szatíra világában... Vadász minden versformával, versműfajjal teljesen felkészülten, tökéletesen bánik, legyen az tercina, vagy szonett (Séi Vénusz, Egy büsztre, Rombol és épít, Hétköznapok fárosza, Birtalan Ferenc költő), szabadversei fegyvelmezett ritmusokból épülnek fel.*” (Kiss).

A sokféleség intenzitását emeli még a központosítás teljes hiánya, ami itt nem lustaság, és nem is költői félszegség, határozatlanság, hanem a szabad értelmezés lehetőségének biztosítása, a párbeszéd egyik eszköze az olvasóval. Ráadásul, ez hozzáad a zenei élményekhez, jobban érvényesülnek a sorok, sormetszetek ritmusai. Érdemes e kötetet magunknak hangosan is olvasni, hogy kihalljuk, meghalljuk ezt a zeneiséget.

E stílusjegyeken túl arra lettem figyelmes a versek többszöri olvasása (élvezete) közben, hogy a kötetben vannak olyan kulcsmotívumok, melyek összekötnek egymástól távolra szerkesztett verseket is, így a tematikus szerkesztési elvek alapján készült kötetet behálózzák.

Csak kettőt említenék ki most. Az egyik ilyen motívum a jövőbe (a jövő nemzedékébe) vetett remény kifejezése, ami még a legkeserűdebb sorokat is reménykedve zárja: „újra tiéd az idő” (1998 tavasza), „...*maradj...új dala-inknak kapu: örök menedék*” (Portré és üzenet); „*az igaz szó erőt ad / nap föld víz levegő s új mag / nem pille-szárny a remény*” (Végül).

A másik ilyen végighúzó motívum az időkapszulában újra s újra születő (élő) költői én megfogalmazása, mely legplasztikusabban a Tudósítás című vers záró sorában fogalmazódik meg: „...*s látszatok nélküli letisztult létembe visszaérkezem*”.

Kotnyek István

Alkémia; Láng-arckép

Kotnyek István festő- és fotóművész két fotóalbumának bemutatása és az ehhez kapcsolódó, az első album címét viselő Alkémia című kiállítás megnyitása Nagykanizsán, a Magyar Plakátházban 2024. szeptember 5-én sokukat töltött el örömmel. Láttuk a betegségből, gyászból az alkotás világába teljes erővel visszatérő kiváló alkotó titokzatos, de őt ismerve nem meghökkentő kiállítását, kézbe foghattuk igényes és elgondolkodtató albumait. Ez utóbbira a Pannon Tükör olvasóinak is van, lesz alkalma, hiszen a nagykanizsai könyvtárban elérhető mindkét album.

A kiállításnak is címet adó Alkémia album olyan fotókat tartalmaz, melyeket a föld savas, lúgos kémhatási anyagai módosítottak. A korábban készített diákat Kotnyek István hónapokra elásta. A földben az alkotó számára is részben ismeretlen, a földből, esőből származó anyagok módosították a fotókat. Ezekből válogatott a fotóművész az albumba és a kiállításba. A Láng-arckép című album esetében a társalkotó a gyertyaláng és a víz volt.

Milyenek is maguk az újraalkotott fotóalkotások? A kér-

dést azért érdemes fölteni, mert az alkotás egyik céljára is fényt deríthet. (A másik cél szerintem maga az alkotói kíváncsiság, kísérletezés volt, melynek lehetett véletlenszerű előzménye talán egy udvaron felejtett, földre esett és otthagyt dia.) Ha a befogadó elé táruló fotó előtt állok, úgy tűnik, az anyagnak az alkotó által kevésbé befolyásolható működése a festő eszköze. A kiállításba és a katalógusokba válogatott alkotásoknál elmondható, hogy az anyag savas-lúgos maró, átégető, a kép textúráját átszínező, átalakító hatására leginkább a képek dokumentatív jellege már teljesen eltűnt. Az időtlenné vált portrék, aktok egy-egy jellemző pontja hangsúlyosabbá vált, és a fotók textúráját az „anyaföld színei” mossák át, a láng kormosítja és a víz fakítja. Ilyen értelemben a korábbi fotók a fotózás pillanatának időkapszulái voltak, de ma már csak azoknak a gyönyörű leánytesteknek, mint természeti tüneményeknek a megidézői, az újraalkotás pillanatának időkapszulái (persze bennük a régi szépséglelkekkel).

Frimmel Gyula grafikus nyitotta meg a kiállítást, és ő írta az előszót mindkét kötethez. Az Alkémia előszavában („*Miről álmodnak a kanizsai dombok?*”) Kotnyek Istvánt, mint István gazdát idézi meg, aki álmokat vet a kanizsai dombokba, s ezek gyümölcsei a kiadványban látható fotók: a dombok álmai István gazda vetéséből. A kiállítás megnyitójában a Teremtés könyvéből idéző grafikus tehát itt is a Teremtő

Istent és az álmokat teremtő István gazdát (aki ebben az esetben egyszerre teremtett és teremtő) állítja párhuzamba. És valóban így van: a Teremtő a Teremtettel terem valami újat (ez a Krisztusban hívó ember hitvallása is: megteremtett az Isten, hogy szőlőmunkása legyen, vagyis együtt dolgozzon tovább az örök teremtés művén). Az agyagot, az anyagot hagyta István gazda dolgozni bizonyos ideig az ő munkáin, azokon a diákon, melyek ugyancsak anyagból jöttek létre. Frimmel Gyula az ősit (kelta minták, máló vásznak titokzatos jeleit) sejtí, én inkább a visszatérést a sokféle, de mégis egynemű anyaghoz. De a fotókon mégsem az anyag akarata uralkodik, hanem a művészé, aki a tervszerűtlen, tervezhetetlen folyamatokat is tervébe szőtte, és tudatosan alkotott. Ennek az alkotásnak minden bizonytalansága a sok földbe ásott, ott átalakulóban

lévő vagy épp égetett, áztatott fotó válogatása aszerint, mikor hordozza azt a jelentést, amit az alkotó közölni akar. A tudatosságot abban is láthatjuk, hogy minden fotón a természet (beleértve az omló házfalat, szüette fakaput is) részeként szerepel egy szép nő, álmaink szerelme, aki úgy bukkan ki a savak, lúgok marta tündérerdőből, ahogy elmerülnek régi kedveseink álmainkban, egy-egy jellemző mozdulattal, mosollyal. Tehát az üzenet konkrét, emberi, még ha a társalkotó maga a természet is. Az üzenetek közül, melyet ezek az idő kapszulák tartalmaznak, nekem most ezek fogalmazódtak meg: a szépség romolhatatlansága, a lényeges mindig mozdulat, mindig

tekintet, azaz a mozgást, rátekintést idéző.

Frimmel Gyula Láng-arckép című album előszavában („*Habzó zselatinban fürdőző lányok*”) írja: „*A régi fotókat látszólag a véletlen alakította. Ezt a véletlent azonban biztos kezek irányították, éppen úgy, ahogy annak idején a mester kameráját.*” A véletlen persze nem véletlen. Ha nem metafizikusan (azaz nem isteni részvételnek) tekintjük, akkor a fizikai törvényszerűségek (jelen esetben a gyertyaláng és víz fizikai és kémiai hatásai) azok, amelyekre a mester (azaz Kotnyek István) ráhagyatkozott az alkotási folyamat egy időszakában. Azonban ebben az albumban is a fotóművész alkotó koncepciói a meghatározóak. A megégetett, majd

alámerítkező fotókon nagyon sok érzelmet is látunk az arcokon, testtartásokon. Ez az album, a technika és talán a válogatási elvek miatt nem olyan sok színben pompázó, mint az Alkémia fotói, de itt hangsúlyosabbak az aktok. Frimmel Gyula a Láng-arcoképekről, annak kapcsán talán az egész alkotói ötletről azt véli, hogy korábbi, már kevésbé élettel teli fotóknak életet, valamilyen mozgást kell adni, s ennek az életre lehelésnek a módját jelenti a kísérlet. A már eleve is fizikai és kémiai törvényszerűségek alakította eredeti negatívok így váltak egy új alkotás magjaivá, mozgalmas és izgalmas képek keltek ki a földből, a vízből, a lángból. Ahogy én látom, a képek izgalmát nem csak a különle-

ges alkotási technika adja, hanem az a titokzatosság, sejtelmesség, mellyel minden ember a múltban kutat önmaga emlékei nyomán. Elveszett nevek, kifejezések, alakrészletek, színek, az emlékezés fekete lyukai, ahol van valami fontos, amit jó volna tudni, kezükben tartani. A töredék titokzatossága ez, a fiatal-ság emléke ez.

Lehet-e az anyaggal (az anyagban rejlő, beleteremtett istenivel) együtt alkotnia a teremtettnek? Úgy tűnik, igen, de kérdés, kinek az üzenete az erősebb? Az anyagra, a törvényszerű kémiai folyamatok által véletlenszerű kódoknak és dekódolásoknak, vagy a fotókat eredendően alkotó, majd így újraalkotó művésznek? A kiállítást megtekintőkkel beszél-

getve mindkét eset lehetséges, sőt, valós.

Kérdezheti bárki: tűnhet-e el lényeges a képekről az anyag rádiózó keze nyomán? A kiállításban teljes és egyedi alkotásokat láthattunk, és – legalábbis én – nem emlékszem, hogy hiányoltam volna róluk bármi lényegeset is, annak ellenére, hogy több fotót ismertem már korábról. De úgy is láthatjuk: elmaradtak a dolgok a valahai emberi lényegesebből, a számolt dolgokból, de nem maradt el semmi a számolhatatlan, emberi módon kitörölhetetlen isteni lényeges között. Az alkotó és az általa felhasznált anyagban rejlő tudás együttesen adja ezt az isteni lényegest, az Úr teremtő lehetőségét ezeken a fotókon is, ugyanúgy, ahogy egy szépen, gondosan megé-

pített és ugyanilyen szépen öregedő házon. Az alkotás folyamata ekkor nem csupán az emberi konstrukció, a saját üzenet, hanem a ráhagyatkozás a teremtő akaratára is.

Számomra, az egyszerű műélvező számára épp ez az együttes alkotás, az emberi és isteni lényeg együttes jelenléte teszi értelmezhetővé és élvezhetővé az alkotást a mindenkori (mindenpillanati) jövőben, mely egyben nekem szóló félig-meddig nyitott időkapszula a múltakból, és már velem együtt időkapszula a jövő nemzedékének.

Kotnyek István kiállítása és a róla készült könyvei (ez utóbbi „örökre”, de csak annak, aki fellapozza) olyan időkapszula, mely ismert dolgokból kíván ismeretlen, új üzeneteket megfogalmazni. Akár a címben rész-

ben megidézett alkimisták, különleges aranyat létrehozni. Egy vélt/valós aranykor igézetének fényét veri vissza az alkotások „aranya”, „patinája”, (rozsdás, ónos foltjai, szakadásai), de ez az arany nem vásárolható, csak érzelmekre beváltható, csak élményeket előcsalogató, azaz a nézők, befogadók saját időkapszuláit nyitogató solidusok.

A kiállításon az egyik előtt a fotón még fiatalon látható, de ma is gyönyörű hölgy kérdezi tőlem: Hogy vagy? Mondom: Jól. Mire ő: Ugye szép volt... Gyönyörködött a gyönyörűségesen roncsolt fotóban, akkori önmagában egy ezerszínű hulló falevéllal omló fényben.

Horváth Attila

Schweiczer Róbert világa

Brutális kémia alakítja a szittyák örökségét

SCHWEICZER RÓBERT alkotásai között a letenyei kiállításon

„Él ott egy nép, mely törvényeit nem kőbe rója, hanem szívében hordja.” Ennyi, nem több és nem kevesebb Schweiczer Róbert bázakerettyei keramikus életének és munkásságának vezérfonala.

S ez az országnak már több pontját is megjárt, szkíta ihletésű anyagának mottója is, amit a híres görög történetíró, Hérodotosz vetett papírra Krisztus előtt 480-ban, a Kárpát-medencében élő eleinket jellemezve ekképp.

Az értékes, historizáló Szkíták nyomában című kiállítás látható volt már például a fővárosban a Nemzeti Színház közösségi tereiben, Lendván a Bánffy Központban, legutoljára pedig tavasszal, a letenyei Fáklya Művelődési

Ház és Könyvtárban állították ki a Hóvirág Fesztivál keretében. Ez adta az apropót ahhoz, hogy a művészrel beszéljünk.

Schweiczner Róbert (honlapjának tanúsága szerint „kreatív kézműves vállalkozó”) speciális, sajátos technikával dolgozik, s rendkívüli részletgazdagsággal kidolgozott formavilága hagyományörző, hiszen alkotásai történelmünk régi, dicső időszakát idézik meg. Az alkotó egyébként is örömmel nyúl vissza az ősi magyar motívumokhoz, de szívéhez igazán közel a szkíta népcsoport művészete áll.

E témakörben fogant edényein aranyzarvas-ábrázolások, griffek, farkasok, párducok, lovak láthatók, melyek régi iskolai tankönyveinkből lehetnek ismerősek: ezekkel a motívumokkal díszített zablák és aranyékszerek kerültek elő a szkíta ásatások során.

A szkíták – régi magyar nevükön: szittyák – indoiráni (kelet-iráni) nyelvet beszélő, nomád lovasnép voltak. Az i.e. 9. és 8. század tájékán vándoroltak be Közép-Ázsiából a mai Ukrajna és Dél-Oroszország területére, ahol körülbelül az i.e.3. századig éltek. Az i.e. 7. században a Kaukázuson is átkeltek, és végigfosztogatták Nyugat-Ázsiát. Jeleskedtek a lovas hadviselésben és megérkezésüktől kezdve ők voltak a legerősebb nép a nyugat-eurázsiai sztyeppén. Fontos szerepet játszottak a Selyemút működésében. Letelepedett tagjaik ügyesen munkálták meg a fémeket, az utókor számára fennmaradt

dísz tárgyaik sajátos művészeti stílust hordoznak magukon.

Mindig is vonzott nemzetünk történelme és az ősmagyar, hun-szkíta hiedelemvilág – bocsátotta előre a művész. A tudományos kutatások egyelőre azt mutatják, hogy a magyarokhoz köthető legrégebbi motívumokat a szkíták alkották meg.

Ez egy kelet-európai, közép-ázsiai lovasnomád életmódot folytató népcsoport volt, állítólag eredetük még az egyiptomi piramisokénál is mélyebbre nyúlik vissza, ezért kultúrájuk az egyik legősibbnek tekinthető, legtisztább forrás.

Az edényeimen, dísz- és használati tárgyaimon látható állatmotívumok egyértelműen hozzájuk köthetők. Ezek közül tipikusnak mondhatók a szarvasok, a csőrükben szarvasfejet tartó griffek és a mai szemnek furcsa, kicsavart testű állatok.

Ezt a motívumvilágot és a hozzájuk kapcsolódó mondanivalót, üzenetet próbálom átültetni munkáimra, immár a mai korhoz igazítva. – mondta a képzőművész.

Schweiczner Róbert az Alföldi Porcelángyárban gipsz modell- és forma-készítőnek tanult, s ennek velejárója volt a keramikus, egészen pontosan a kerámiaformázó szakképesítés is, amit szintén elsajátított. Így indult már 30 éve, majd megszerezte a cserépkályha-építő végzettséget is. Ennek köszönhetően van néhány lakóház, ahol nemcsak a kályhába kerülő tűzifából árad melegség, hanem magából a cserépkályhából is, amelynek készítője bámulatos kezűgyességének köszönhetően az otthon igazi díszé.

A kerámia csúcsa a porcelán, ahhoz kell a legnagyobb tudás, a legnagyobb tisztaságú alapanyag és a legnagyobb alázat is – hallottuk

tőle. – Akkora hőhatás éri a kemencében, hogy olyan lesz, mint a vaj, s emiatt nem lehet konvencionális módon bánni vele, másképp nagyon csúnya dolgok történhetnek. Nekem úgy kell dolgoznom vele, hogy már nyers állapotában belekalkulálom az anyag vetemedését, torzulását is, de erre nincs képlet, hanem egyszerűen érezni kell. Fantasztikus dolog ez – beszélt tudományáról leplezetlen rajongással.

Én egyébként nem agyaggal, hanem egy különleges samottos keverékkel dolgozom, ami hasonló a terrakottához. Az agyag ugyanis ezen a hőfokon már forr, elfolyik, mint a víz. Ez sokkal tűzállóbb anyag, ezért az agyagnál jóval magasabb hőfokon égethető ki. Tömörebb is, szinte már az üveghez hasonló szilárdságú, ezért a belőle készülő termék fagy- és kopásálló. Az 1300 Celsius fok körüli hőmérsékleten maga a máz is egészen egyedi módon viselkedik, ennek az eredménye az a színvilág, ami részben az alkotásaim egyediségét adja. A színek élénkebbek lesznek, a cink-oxid-tartamú kristálymázak pedig egészen különleges mintázatot eredményeznek a kerámia felületén. Általában azt sem tudom, hogy milyen színű lesz egy-egy alkotás, ezt sem lehet tervezni, befolyásolni – ahogy alakul. Ha azt akarom, hogy csak és kizárólag én határozhassam meg a színeket, akkor a motívumokat még nyersen megfaragom, majd utólag megfestem a munkadarabokat.

A Bázakerettye bázai településrészén élő és dolgozó művész azt is elmondta: az égetés előtt a kerá-

miákat néha hónapokon át szárítja, az égetés folyamatának időtartama pedig meghaladhatja akár az ötven órát is. Az égetést követő hűtés szintén gondosságot igényel, a fémoxid alapú kristálymázak ugyanis csak így hozzák a várt, vagy inkább remélt eredményt.

Brutális kémia ez: van, hogy az óriási hőmérséklettől megreped a kemence is, ez sajnos, rendszeres időközönként előfordul, a javítás költsége pedig nem egyszer több százezer forint.

Egy élet is kevés ahhoz, hogy az ember minden technikát megismerjen és elsajátítson – jelentette ki az alkotó. – Azért én megpróbálok a lehetetlennel, nagyon szeretem a munkám, amihez sok segítséget kapok Csuti Tibortól, akivel sokat kísérletezünk együtt. Bizony, ezek a kísérletezések sokba kerülnek, közben rengeteg anyag és pénz megy veszendőbe. Ez az oka annak is, hogy bizony, ezek a termékek nem olcsók.

NÉMETH BÉLA Kanadában, az
1960-as évek elején

Megyeri Anna

Maurus atya az Újvilágban

Egy zalai '56-os emigráns, Németh Béla levelei

Amikor 1956 január elején Nagykanizsán megszülettem, szüleim Balatonmagyaródon éltek; apám, az egykori jegyző a falu VB titkáráként próbálta intézni a falu ügyeit. Az év őszén történt, hogy 17 esztendőös Miska bátyám az alpakka családi evőeszközkészlet egyik késének pengéjét módszeresen hegyesre reszelte. Ez a kés a későbbiekben, bár sosem használtuk, békésen meglapult a többi evőeszköz között a konyhaszekrény fiókjában. Édesanyám később nagy vidáman újra és újra elmesélte a vele kapcsolatos történetet, a mindig kitűnően tanuló fia örült ötletét, hogy ezzel talán megvédheti magát az orosz katonákkal szemben.

Aztán a család Balatonmagyaródról Nagykanizsára került. Mihály, bár édesapánknak az egzisztenciáját - mondhatjuk életét - 1956 után csendesesen tönkretették, egy kiváló tanárának, Tibolt Jolánnak¹ köszönhetően mégis egyetemre mehetett.

//Később bátyám, Megyery Mihály (Mátészalka, 1935. május 15. – Nagykanizsa, 2020.szeptember11.) fiatal olajmérnökként Nagykanizsán telepedett le, ahol családot alapított, gyermekeket nevelt, nyelvet tanult, szakmájában elismert és sikeres lett, talál-

---

¹ Megyery Mihály a 1951-ben Nagykanizsán létrehozott Kőolajbányászati és Vegyipari Technikumban érettségizett, már egyetemistaként beszélt az iskola 10. évfordulóján. (Zalai Hírlap 1961. január 1. 5. p.) A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen szerzett diplomát 1962-ben.

mányokkal és kitüntetésekkel büszkélkedhetett.//

Egyetemistaként Miska bátyám erősen vágyott arra, hogy utazhasson, megismerje a környező országok tájait, műemlékeit. Voltak azonban diákkori barátai, iskolatársai között néhányan, akik nemcsak tervezettek, hanem amint lehetett, 1956 őszén át is lépték a határt.

Egyikük volt Németh Béla, aki Hahóton született 1937-ben.² Bátyám ritkán hallott róla '56-ot követően, aztán egy alkalommal mégis felvette vele a kapcsolatot.

Érdekelte, mi történt vele, hogyan él a messzi országban. Majd arra is gondolt, ez az ismeretség talán segítheti abban, hogy ő is külföldre utazhasson, világot láthasson. Az akkor hivatalosan kapható valuta ugyanis nem fedezhette szerény, csupán a szomszéd országokba irányuló utazási terveit sem. Németh Béla szívesen segített; bátyám a pénzt Ausztriában vehette át, azután Béla családjának adta át forintban az összeget. Akkortájt (1964-ben) hosszú levelet, színes képeslapokat is kapott tőle.

Aztán Mihály bátyám hamarosan elköltözött, s a levél a szoba-bútorunkhoz tartozó kecses lábú cse-

resznyeafa asztal fiókjában maradt, a családi iratok közt. Ezek olvasgatása, akárcsak a családi fényképek nézegetése, kedves szórakozásommá vált. Az iratok között volt Németh Béla, az egykori osztálytárs és barát hosszú levele is. Az 1964-ben írt beszámoló az ifjú férfi sorsának dióhéjba foglalt históriája, mely egy új, tartalmas életpálya kezdetén született. Jóllehet akkoriban még alig ismertem a magyar történelmet, azt tudtam, hogy a szüleim milyen viszontagságokon mentek keresztül, amikor a háború miatt el kellett menekülniük mátészalkai otthonukból, s tudtam, apám mennyire boldogtalan a vízműnél betöltött, kényszerűen választott kútkezelői állásában. Igyekeztek azonban nagy elhallgatásokkal könnyebbé tenni gyermeki létemet. Ez egyébként társadalmi elvárás is volt.

Cseperedő kislányként sokszor elolvastam a számomra teljesen ismeretlen fiatalember sorait, melyek nagy hatással voltak rám; sosem tudtam meghatottság nélkül olvasni a beszámolót. Úgy éreztem, nem lett volna szabad elmennie, hiszen borzasztóan messze van Kanada! Különösen együttérzéssel gondol-

---

2 Maurus atyáról sok írás jelent meg; számontartják, mint a Magyar Katolikus Misszió jeles alakját. Lásd: FR. MAURUS NEMETH O.S.B. <https://www.prioryca.org/about/monastic-community/priory-benedictine-monks>, <https://www.facebook.com/watch/?v=2618621384964706>; http://www.hungariancatholicmission.com/aboutus/h_pastor.ht. (Letöltve: 2024. július 29.)

tam a szülei fájdalmára, s önző módon elképzeltem a saját szüleimét is hasonló helyzetben, és azt is, mi lett volna velem, ha csodált bátyám eltűnt volna az életünkből.

Németh Béla csodás, távoli világról küldött képeslapjai felett sokszor órákig ábrándoztam, miközben úgy gondoltam, hogy a lapokon megjelenő hihetetlenül kék tengert, a pompás épületeket, a pálmafákat látni szeretném ugyan, de nem tudnék ott élni. Mily dőreség, sokáig azt terveztem, hogy életem végeztéig szülővárosomban, Nagykanizsán élek majd, talán feleletül szüleim exodusára, akiket a háború Szatmárból, a Partiumból űzött Zalába. Végül a sors úgy akarta, hogy mégis egy másik városban, Zalaegerszegen kötöttem ki, úgy tűnik, végleg.

2006-ban, amikor elhatároztam, hogy közzéteszem a bátyámnak írt levelet, felvettem a kapcsolatot Németh Bélával. Karácsony előtt nekem is hosszú levelet – immáron e-mailt – küldött, melyből megtudtam, hogy nagyon szép, gazdag élete van pedagógusként, és sokat

jár Magyarországon is. Az egyetem elvégzését követően belépett a benécs rendbe, ahol szerzetes tanárként oktat. Felhatalmazott, hogy nyugodtan írjam át a levelét. Erre nem volt szükség, csupán a magyar helyesírásnak és értelmezésnek megfelelően javítottam ki néhány apró dolgot. Az első levelet 36 év után követő második beszámoló arról tanúskodik, hogy Németh Bélát barátai segítsége, majd a diákok százainak megbecsülése és erős hite elégedett emberré, ismét megkapott magyar állampolgársága pedig boldoggá tette.

Maurus atya a mai napig jó egészségnek örvend és hivatásának él az Amerikai Egyesült Államokban. Olvassuk tehát először a második, hozzám, majd az első, a bátyámhoz korábban írt levelét a múltból.³

---

3 A második levelet szöveghűen (Maurus atya email-jének gépelési, helyesírási és stiláris hibáit, következtelenségeit kijavítva) közlöm.

**Maurus atya levele Megyeri Annához,
Portola Valley (USA), 2006. december**

Kedves Anna!

Hahóton születtem 1937. december 9-én (ahol az '50-e években az Ön édesapja jegyző volt, és mi gyermekkorunkban találkoztunk.) Az én édesapám ott volt bognár.⁴ Hahóton végeztem az elemi iskoláimat, majd Budapestre kerültem gimnáziumba. Az első két évben nagynénémnél laktam és a Madách [Imre] Gimnázium tanulója voltam. A gimnázium harmadik és negyedik osztályát a Sas-hegyen, az Arany János Gimnáziumban végeztem, ahová pályázat alapján nyertem felvételt. Ez az intézet akkor többszáz magyar és görög árva gyermeket is gondozott (1-8. osztályos korúakat). Mi gimnazisták (négy osztály, mintegy 120 diák) a nagy testvér szerepét voltunk hivatva betölteni. Természetesen mind bentlakók voltunk. Itt érettségiztem 1956 júniusában.

Az orvostudományi egyetemre jelentkeztem, ahova nem nyertem felvételt, mert az ajánló káderlapomra ez volt írva: „klerikális reakciós, megbízhatatlan elem, továbbtanu-

lásra nem alkalmas”. Ez az ajánlás azért került a káderlapomra, mert három barátommal vasárnaponként, titokban eljártunk templomba, és persze lefüleltek bennünket. Ezért majdnem kirúgtak bennünket az iskolából, de mivel érettségi előtt voltunk (1956 áprilisa), kegyelmet kaptunk.

A nyár egy részét szülőfalumban, Hahóton töltöttem, majd Budapesten az egyetemi kórházban kaptam kisegítő munkát abban a reményben, hogy a következő tanévben ismét megpróbálok jelentkezni az orvostudományi egyetemre.

Itt ért a forradalom, aminek a történetét mindnyájan jól ismerjük. A forradalomnak csupán annyiban voltam részese, mint minden más hazafias érzésű, a jobb élet iránti reményekkel teli magyar fiatal. Tudjuk, hogy szabadságharcunk ezenel is eltapostatott. November végén válaszút előtt álltam, és arra az elhatározásra jutottam, hogy el kell hagynom szülőhazámat. Miután Hahóton elbúcsúztam szüleimtől és 8 éves húgomtól, 18 éves koromban, november 27-én átléptem az osztrák határt négy barátommal.

Ausztriában vöröskeresztes menekülttáborban töltöttem három hónapot, majd másik három hóna-

4 Németh Ferenc Béla szülei – a hahóti állami születési anyakönyv szerint – Németh Ferenc bognársegéd és Baros Anna voltak, és Hahóton a Deák Ferenc 76. sz. alatt laktak.

pot Hollandiában, ahonnan 1957. május 23-án Kanadába vándoroltam, és a Csendes-óceán partján, Brit-Kolumbia tartományban (British Columbia Province) kötöttem ki. Hollandiában kezdtem angolul tanulni, és megérkezésem után, egy kicsit pötyögvén a nyelvet, hamarosan munkát is kaptam. Három kalandos évet töltöttem a brit-kolumbiai vadonban.

1960-ban a Csendes-óceán partján fekvő, gyönyörű Vancouver városban telepedtem le, ahol bekapcsolódtam a magyarság életébe. Aktív részese lettem a magyar cserkésznek és a magyar katolikus közösségnek. Vancouverben éltem és dolgoztam 1963 augusztusáig, amikor Kaliforniába költöztem. Ironikus, hogy áprilisban lettem kanadai állampolgár, és augusztusban átköltöztem – ez nem csupán emberi tervezés alapján történt – az Egyesült Államokba, Kaliforniába. Ennek okai a körülöttem gyorsan alakuló és változó események, és ezzel párhuzamosan a bennem zajló belső, az életfelfogásomat meghatározó változások voltak.

1963 augusztusában csatlakoztam a kaliforniai Portola Valleyben 1956-ban megalapított magyar bencés közösséghez azzal a szándékkal, hogy a fiatal közösségnek alkotó tagjává váljak. A Woodside Priory bencés

közösséget a második világháború után a hazájukból száműzött hét magyar bencés alapította Jávor Egon OSB vezetésével. Augusztus 10-én megérkeztem, és augusztus 27-én már repülőn voltam, útban a Minnesota államban lévő Szent John's apátság egyetemére, ahol egy év noviciátust (a szerzetesi életre való előkészületi évet) és négy egyetemi évet töltöttem.

1965-ben letettem a szerzetesi fogadalmat, és 1968-ban két diplomával (filozófia és biológia) befejeztem az egyetemet. A filozófia diploma a teológiai továbbképzéshez, a biológia pedig a jövőbeni tanári munkámhoz kellett. 1968-ban hazajöttem Kaliforniába, és az 1968–69-es tanévben biológiát tanítottam a már akkor nagyon jó hírnévre szertett iskolánkban. Ezzel párhuzamosan a kollégiumban 30 bentlakó diáknak voltam a prefektusa. Iskolánk már akkor „nemzetközi” jellegű volt. Jelenleg több mint 15 országból vannak diákjaink. (Iskolánk 60 hold területen fekszik, közel a híres Stanford egyetemhez, 350 diákkal és több mint 50 tanárral.)

Egy év tanítás után kezdtem el a közeli szemináriumban teológiai tanulmányaimat. A négyéves teológiai programot három év alatt elvégeztem, mester fokozattal.

A teológiára, mivel a szeminári-

um közel volt (20 km), minden nap autóval jártam be, otthon pedig továbbra is elláttam a prefektusi feladatokat. 1972-ben szenteltek pappá. Ebben az évben felvettem az amerikai állampolgárságot is. Az 1972–73-as tanévben kezdtem ismét tanítani biológiát teljes óraszámban. Ebben az évben a tanítás mellett átvettem az intézmény gazdasági irányítását, amit 1988-ig végeztem. 1973-ban második alkalommal látogattam szülőhazámba (első alkalommal 1969-ben, 13 év után), és szülőfalumban, Hahóton (még szüleim is éltek) elmondhattam az első magyar szentmisémet.

1975-ben felmentést kaptam a kollégiumi munkám alól (amit nagyon szerettem csinálni, [mert] a fiatalság nevelésének élek), de ugyanakkor átvettem az iskola Tudománykarának dékáni feladatát, amit 2005-ig végeztem. 2004-ig teljes óraszámban tanítottam. Az elmúlt két évben csak két egyetemi szintű (A.P. Level) kurzust tanítok.

1994 óta a Magyar Katolikus Misszió (San Francisco környékén élő katolikus magyarság) lelkészeként is működöm. A környéken élő magyar-

ság társadalmi és kulturális életének előremozdításából is próbálom ki-venni a részemet. Az utolsó komoly munkánk az 1956-os nagy nemzeti eseményünkről való méltó megemlékezésünk volt.

Iskolánkban a „Magyar diák-program” koordinálója is én vagyok. Minden évben két-három magyar diákot hozunk Magyarországról, majdnem teljes ösztöndíjjal. Idén négy ilyen diákunk van. Nyaranként diákjaimat viszem különböző országokba tanulmányi kirándulásokra (Közép- és Dél-Amerika, Ausztrália etc.).

Próbálok szeretett szülőhazámba is menni, amilyen sűrűn csak tudok. Az elmúlt 15 esztendőben majdnem minden évben eljutottam, ha rövid időre is.

Még talán azt is megemlítem, hogy 1995-ben „honosítottam”; visszakaptam magyar állampolgárságomat, amitől 1956-ban az akkori rendszer megfosztott. Azóta egy magyar útlevelemnek is tulajdonosa vagyok, de még annál is fontosabb, hogy nem csak szívemben, de a magyar állam szemében is magyar állampolgár vagyok.⁵

---

5 Maurus atya újabb, Portola Valleyből 2024. július 31-én hozzám írott levelében az utóbbi évtized eseményeit foglalta össze röviden: „Iskolánk, hála Isten, virul 430 diákkal (ezen szám fölé nem megyünk, mert kicsi iskola akarunk maradni). Iskolánknak jó hírneve van nemzetközileg is, nagyon keresett iskola vagyunk, minden helyre 3–4 jelentkező van. Magyar diákjaink is vannak.

Németh Béla levele
Megyery Mihályhoz,
Saint John's University College of
Arts and Sciences
Collegetown, Minnesota, 1964.
március 26.

Kedves Mihály!

Leveled a napokban kaptam kézhez, és szokásomtól eltérően gyors válasszal szolgálok. Ugyanis egy rövid beszámolót ígértem az elmúlt levelemben; amint látom, érdekel, és így tudom teljesíteni ígéretemet. Ha nem a húsvéti szünetet élvezném, nem tudom, képes lennék-e ezen „[regény]” megírására. Röviden, dióhéjba zsugorítva megpróbálom nyolc esztendő színes történetét elmondani.

Az elején kezdve: a nyolc év előtti

napokat⁶ én is átéltem, mint mindnyájan. Aztán megmagyarázhatatlan okokból fölvettem a vándorbotot, mint annyian mások. Aztán felejtethetlen napok, kemény megpróbáltatások [következtek]; hideg, fagyos, idegen éjszaka, az első idegen szó, hóvihár, a beláthatatlan erdő... és hontalanság! Ez volt a kezdet, aztán jött a virradat, egy kis fény, sok reménnyel; hosszú hónapok ausztriai táborokban. A seb még nagyon friss volt, de mi mind fiatalok voltunk és tervekkel tele új lehetőségeink, új életünk felett. Talán nem is tudtuk fölfogni teljes értelmét akkori jelenünknek, mikor kimondtuk a szót: megyek az USA-ba, Kanadába vagy Ausztráliába. Minden olyan magától jött, az élet egyszerre olyan rohanó lett, hogy egyes folyamatokat nem tudtunk elkülöníteni. Így mondtam ki én is a szót – Kanadába –; még

---

Minden évben fogadunk két magyar diákot, teljes ösztöndíjjal, a két magyar bencés gimnáziumból, Pannonhalmáról és Győrből, annak a tiszteletére, hogy iskolánkat magyar bencések alapították. Iskolánkról a Woodside Priory websiten könnyen lehet információt elérni.

Én 10 éve, 77 éves koromban, 44 év tanítás után, visszavonultam a tanításból. Természetesen az iskola életében továbbra is maximálisan aktív maradtam, főleg a fejlesztés, építkezés és a felügyelet vonalán.

A Magyar Katolikus Misszió vezetését 1994-ben, éppen 30 éve vettem át Hites Kristóf atyától és Isten kegyelméből még 87 évesen el tudom látni a feladatot. [...] Még a San Francisco környéki magyarság kulturális és társadalmi életének is részese vagyok.

Rendszeresen követem az otthon történő eseményeket. Minden nyáron, ha rövid időre is, eljutok szeretett hazámba. Pár hét múlva indulok ismét, idén szeptemberben, mert szeptember közepén a külföldön működő magyar katolikus intézmények vezetőinek a konferenciáján kell részt vennem Budapesten. Természetesen szülőfalumba, Hahótra is megyek.”

6 Értsd: az 1956-os forradalmat.

SAINT JOHN'S UNIVERSITY
College of Arts and Sciences
COLLEGEVILLE, MINNESOTA 1.

1964. Május 26.

Kedves Mihály!

Leveled a napokban kaptam kérted és szerkesztői elte-
roen írmét gyors válaszal napjait. Ugyan is egy rövid le-
számolt írásom az elmúlt évekemben, amint látom ejde-
kel is egy tudom teljesíteni írásaimat. Ha nem a hus-
vete minéket élvénem nem tudom képeztetnéd-e even
regej megírásom. Kövölen díshelyem me eszoptiva meg-
jártólom nyolc extenoló vimes történetet elmondani.
Az elején kérdve a nyolci elött napokat én is átéltem
mint minijójam, után megmagyaroskhatatlan drábbal föl-
vettem a vándorlatot mint amjian mások. Artain felet-
hetetlen napok, kemény megpróbáltatások; hideg, fagyos
idegen éjszaka, az első idegen sző, hóvihár, a beláthatat-
lan erdő... és hontalanság! Er vult a kerület, után jött
a viraolat egy kis fegy sar reményekkel, hosszú hónapok
Austriai laborallan; a seb meg magyar friss vult, de mi
mind fiatalok vultunk és tenekkel tele új lehetőségeink
új életünk felett. Talán nem is tudtuk jól fogni telje-
met akkor jelenünneir miris simondtuk a két meger
a U.S.A.-be Canadába vagy Ausztráliába. Mindegy olyan
napokat jött az élet egyenre olyan sokan lett, hogy egyes
feljamatokat nem tudtuk elhárítani. Így mondtam ki
én is a két-Canadába - meg akkor televalton tenekkel
és baki vaggal. Ezzetem, tanulás, magasztalás-jálás
és albiat. Kiren kívül éves vultam tele ével egy meztört
fiatalap után; kezesem amit éveniteltnek véltem és
hittem a sejtér és jónak albiat eszejelen. Milyen sejtér és
fiatalapunk ósisisá épített vónaink és néha elfelejtjük,
hogy az ósis a sivatag körepeben van és a vikar el nem hendi.

Németh Béla 1964-ben, Megyery Mihályhoz írott levélének első oldala

akkor tele voltam tervekkel és bohó vágyakkal.

Egyetem, tanulás, magasba szárnyalás és alkotás. Tizenkilenc éves voltam, tele erővel egy megtört fiatalság után; kerestem, amit elveszítettnek véltem, és hittem a szépnek és jónak alkotó erejében. Milyen szépek is fiatalágunk oázisára épített várai, és néha elfelejtjük, hogy az oázis a sivatag közepében van és a vihar el nem kerüli.

Így kerültem Németországban keresztül Hollandiába, abba a gyönyörű, mesés országba, ahol a hontalan életünket, bajainkat elfelejtette velünk a holland vendégszeretet és odaadás. A tulipánmezők fölött, Hollandia virágai között másik három hónapig szövögettük álomjövönket. Az élet szép volt, rengeteget láttam, tapasztaltam, igyekeztem mindenütt nyitott szemmel és tárt szívvel járni, és a lehető legtöbbet befogadni. A végtelen síkságon a gyönyörű városok történelmi múltjukkal elragadóak voltak. Ez volt Európa, az öreg megtépzott, de mély sebeivel is megrázóan szép és elbűvölő. Néha, mikor a tengerparton sétáltam, elgondoltam: még itthon vagyok, de az idő közeleg, és ez a víz közénk áll!

Az az idő eljött és egy hajócska át-

hintázott kilencnapos ringatással a Föld másik felére. Május végén 1957-ben elértük Kanada partjait. A keleti parton sivar kezdeti tavasz fogadott bennünket; az első, ami nagyon föl-tűnt, maga az élet volt. Úgy éreztem, hogy eddig a csigák világában éltem s egy varázsütéssel a gyorsíramú zergék honában vagyok. Ez az átmenet Európában lassú és fokozatos volt, de ideérve ugrásszerűen tapasztaltam a különbséget.

A következő montreali vizitem volt az első nagyobb kanadai város, majd vonaton keresztül átutaztam Kanadát az Atlanti-óceántól a Csendes-óceánig (vagy öt és fél ezer km). Bámulatosan szép volt; a legmeglepőbb a nyár volt, amibe beleszaladtunk British Columbiában. Végül Vancouver város közelében egy katonai, helyesebben csak volt katonai táborban szálltunk meg. Itt ismét három hónapot töltöttem. Ez volt az első hely, ahol szembe kellett néznem a sivar valósággal, amit mindenütt, keleten és nyugaton is életnek neveznek. Az Európából hozott párszáz angol szó nagyon kevésnek bizonyult minden kérdéshez. Csakhamar megtanultam, hogy itt az élet irama olyan nagy, hogy itt a kezdők egyszerűen képtelen[ek] rögtön bekapcsolódni.

Ez nem jelenti azt, hogy az én

helyzetem rossz volt hazai szemmel nézve; nem, csupán nem volt lehetőségem a *kanadai* viszonyoknak megfelelően. Aztán csakhamar lemondtam az egyetemről. Három hónap után vállaltam egy munkát, és talán ez volt a ballépésem. A nyelvet lassan kezdtem elsajátítani és használni. A jövedelmem itteni szemmel nézve is szép volt (magyar Ft-ban \$ 300 = 7–800 Ft.) Aztán hamarosan elkezdtem [át]utazni az országot. Az új életforma sok ellentmondást váltott ki bennem; kezdetben képtelen voltam megérteni az emberek lélektanát, életfölfogását (amiről majd később szólok), és úgy éreztem, az én oázisomba is belekapott a vihar, és elkezdte sodorni – és halljad, hova és hogyan a következő hat esztendőben.

1958–59-ben többnyire [át]utazgattam *Kanadát* keresztül kasul. 1959–60-ban egy észak-kanadai sivatár vidéken dolgoztam. Elképzelted *Kanada* ürességét, különösen Alaszkához közel, amikor az Európa nagyságú területen 18 millió ember él. Szédítőek voltak a távolságok a kezdetben. Ez a munkám nagyon jól jövedelmezett, másfél év után bementem Vancouver városba, mely az egyik legszebb város, amit hosszú

vándorlásom alatt valaha is láttam (pedig azóta az egész *kontinent* összeutaztam *including Mexico*).⁷

Vancouverben letelepedtem, vettem egy autót majdnem egészen újan, béreltem egy lakást, és vállaltam egy munkát. A munkám egy lótó-futó és rengeteg utazást kívánó üzletbonyolítás volt egy *intercontinentalis tropical*⁸ növényi vállalatnál. Nem volt nehéz, csupán unalmas; rengeteg autóút, rengeteg vezetés, és állandó[an] unalmas, üzleti szellemű emberekkel való foglalkozás. Jól kerestem, de rettenetesen untam. Meg kell említenem, hogy ez időben már évek óta nemtörődöm letargiában vergődtem, nem tudott érdekelni a jövő, és túl sok értelmes dolgot (az állandó olvasáson kívül, melyet magánszórakozásból űztem) nem csináltam. A pénz egyáltalán nem érdekelt; minél több volt, annál többet osztogattam széjjel. Vancouverben a magányom és visszavonultságom még nagyobb lett, vagy csak úgy éreztem, mert civilizált világban éltem ismét. Egy évig nem közelítettem semminemű társas formáját az életnek; hetente vasárnap elmentem a magyar misére, mely akkor a németek templomában volt, mert nem volt nekünk templomunk. Egy

---

7 Beleértve Mexikót (is).

8 Nemzetközi trópusi.

teljes esztendő életszemlélésével eljutottam arra a pontra, hogy az élet, amit élek, nem csak hogy értelmetlen, de még csak önzőnek sem nevezhető. Aztán tettvágyat éreztem, és úgy éreztem, többre hívtam az életben. A következő két esztendő 1963 nyaráig értelmes munkával telt el. Vancouverben magyar cserkész életet teremtettem,⁹ életem örömeiben leggazdagabb évei [jöttek]; teljes képességgemmel dolgoztam egy magyar templom fölépítésén, a magyarok testvéri egy kupacba hozásán. Csakhamar új életre ébredtem, az élet értelmet nyert, valamit tehettem, ami több volt a semminél. Kemény életformámat már akkor megkezdtem, napi 16–18 órát dolgoztam, szerveztem, szaladgáltam. Végül 1962 májusában állt a templomunk, gyönyörű kultúrházunk, kis Magyarországunk az idegen világban. Újra éltem, dolgoztam és örültem. Ez volt az én első föltámadásom. Az utolsó évben huszonöt éves fejjel a „nép” akaratóból a magyar élet élére kellett állnom, és mint az egyházközség elnöke szolgáltam szent ügyünket. Aztán mind több és több tettvágy fűtött, ambícióm

lassan visszatért, az élet értelmet nyert a munka, az áldozat, a szeretet fényében. Az anyagi előrehaladás, a pénz, az autó, a fényes lakás soha nem boldogított; mikor nagyon sok pénzem volt, akkor voltam a legboldogtalanabb. És mikor mindent föláldoztam, és az éjszakáim egy részét is a közös ügy szolgálatára fordítottam, kielégítő boldog tudatot éreztem, és nem volt üres többé az életem. Persze a hosszú évek alatt, ha nem is céllal, nem is tudatosan, de állandóan tanultam, és rengeteget olvastam, főleg filozófiát és pszichológiát. Az angolt nagyjából megtanultam és spanyollal foglalkoztam. Aztán ezután a két év után jött az elmúlt nyár, mikor *Kaliforniában* személyesen ismertségbe kerültem Dr. Jávor Egon bencés tanárral, aki a priorja és igazgatója Amerika híres gimnáziumának, a „Woodside Priory Highschool”-nak, melyet hét magyar bencés hívott életre tíz évvel ezelőtt. A társaság nagyon megtetszett, az egész szellemi fellegvár. Az egész iskola 150 diákból áll, ultramodern, 1250 diáknak 18 tanár, 8 bencés, 10 világi, mindegyiknek legalább egy doktorátusa. A hely gyönyörű,

---

9 Maurus atya 2024-ben hozzám írt, idézett levelében helyesbitést kért, mert nem ő volt a cserkészlet egyedüli alapítója: „Az is közös erőfeszítés volt. A vancouveri megalakult egyházközségnek azért lettem az elnöke, mert Lázár István, aki az elnökünk volt, tragikus körülmények között meghalt, és mivel én voltam a Szent Név Társulat elnöke, rám esett a feladat.”

San Franciscohoz 50 km-nyire a tengerparton, pálma- és narancsli- get között, majdnem egészen lakatlan környezet. Rövid ismeretségünk után meghívtak, és följánlották a teljes költségek vállal[ását] [egy] európai tanulmányi úttal együtt egész a doktorátusig, ami a következő nyolc év terve. Amint már írtam, jelenleg Amerika egyik leghíresebb katolikus egyetemén tanulok. A következő négy évben *phylosophiát* és *scien[ce]s-t*.¹⁰ Utána Rómába fognak átvenni [küldeni], és több mint valószínű, elvégzem a *theológiát*. Különben a biológia a területem, és az[t] kell majd átvennem az iskolában. Jelenleg szünetünk van, a tanulás jól megy, és örömet lelek a munkában. Ilyen az élet, változó; angolul szoktam mondani a csüggedőknek[:] „The life is terrible, but beautiful!”¹¹ Ennyit magamról; gondolom, már a pokolba kívánsz ennyi kusza sorsral. A Hajós¹² jelenleg *Kaliforniában* van az iskolánkban, nagyon jól érzi magát. Ővele az utolsó három van-couveri évem alatt együtt voltam, együtt dolgoztunk társadalmi vonalon, az ezelőtti években is állandóan kapcsolatot tartottunk fönt egymás-

sal. Petőfalvi Tomi Vancouverben él 1957 óta, de az ő útjai más irányba haladtak; elég sűrűn találkoztunk, de nem volt [a] kapcsolatunk szoros. Szanci Jenő és a többiek más részében élnek Kanadának, és nem sokat tudok róluk.

Ahogy írod leveledben, szédületes dolgok lehetnek ebben a világban. Bizony, kezdetben nagyon szédületes, de csakhamar megszokja az ember. Nagyon modern, nagyon szabad, tele lehetőségekkel és útvesszőkkel, nagyon gazdag az élet, szinte egészségtelenül magas színvonalú, a jólét nagy, és ezzel egy időben rengeteg a *corruptio*. A nagy lehetőségek az embert rohanó gépekké változtatják, a pénz, a jólét sokakat rabjává tesz. Amíg az emberek rohannak a több és több pénz után, a nagyobb anyagi jólét után, elszakadnak egymástól, és életük nagyon sokszor gazdag üresség. Sok a gazdag, boldogtalan ember, sok a jéggé fagyott szív, sok az üres, céltalan élet. Nagy a szeretet hiánya az emberek között. Ez a hosszú regény talán ad választ kérdéseidre. Kérdezed, vajon itt boldogok-e az emberek? Hát látod! Igen! Vannak bol-

---

10 Filozófiát és tudományt, természettudományt.

11 „Az élet szörnyű, de ugyanakkor gyönyörű!”

12 Hajós, valamint a későbbiekben említésre kerülő Petőfalvi Tamás és Szanci Jenő Németh Béla és Megyery Mihály közös ismerősei lehettek, és valamennyien 1956-ban emigrálhattak.

Maurus atya áldoztat a Woodside Priory School szertartásán

dogok, de akik boldogok, nem azért boldogok, mert ez az ország a jólét és a gazdagság országa, hanem azért, mert szívüknek békéje van, és életük értelme nem a pénz, hanem a szeretet. Itt nincs szűkölködés, nincs annyi testi és lelki szenvedés, mint máshol a világban, de azt nem mondanám, hogy alapjában a boldogság valódi értelmében boldogabbak az emberek. Remélem, nem értesz félre; ez az én keresztény szemszögből megvilágított *philosophiám*. Talán, ha valaki mást kérdeznél, valakit, aki maga is hazudja magának a boldogságot a gazdagsága közepette, talán más képet kapnál.

A másik kérdésed, amit szinte ma-

gadnak teszel föl: hogy nem tudod, van-e értelme sok tanulásodnak, sok munkádnak? Erre válaszod csak neked van, mindenesetre énszerintem minden munkának az értelmi meghatározója az a cél, mely saját magunkból ered, és távoli értelemmel bír, függetlenül a jelen esetleges kilátástalanságától.

Ha az említett címet megkapom, a pénzt átutalom. A múlt levelemben említettem, hogyan fizess a szüleimnek, ahogy az árfolyam megy odahaza. Ők azt írják, az IKKA¹³ 25 Ft-ot ad egy dollárért, a bank 23,50-et, Ha tudsz, adj önekik 25 Ft-t, és remélem, ha az ügy lebonyolódik, át tudod adni Önekik a pénzt,

13 Az IKKA (teljes nevén IBUSZ Külföldi Kereskedelmi Akció) ajándék-, illetve segélyközvetítő intézmény volt a Magyar Népköztársaságban, amelynek segítségével a nyugati országokban élő magyarok rokonaiknak és barátaiknak ajándéksomagot vagy pénzt küldhettek.

mert most van rá szükségük, mivel valamit építkeznek. Ha leveletem megkapod, írd, írd, magadról, hazai viszonyokról, minden érdekel; írd hosszan!

Baráti üdvözlettel: Béla

Maurus atya, azaz Németh Béla napjainkban

Molnár Eszter

Milyen kicsi a világ!

„a pont vonal szeretne lenni.
a vonal háromszög.
de mire vágyjon a kör?”
Petz György

a művészet: ön-megváltoztatás. önmagunk ön(be)teljesítése hol tükörként, a másakra nézve, hol egyedül, emitt lángoló, ott szomorú vallomásként, a cigánybűnözők művészcsoportot¹ idézve, „nem szorgalmasan, hanem szenvedéllyel” körösztjük a négyzetet, csomót kötünk a hálóra, ezzel a szép mozdulattal, ahogy toth xénia teszi, a kört pedig majd úgyis visszánégyyszö-

---

1 Cigánybűnözők Művészcsoport tagjai: MC Lakatos Hunor, azaz Oláh Norbert és gróf Nagybányai Horthy Rolex Leonidasz, azaz Szegeci Tamás színész-rendező. Forrás: <https://jozsefvarosujsg.hu/a-muveszet-is-ciganybunozes/>. Letöltés ideje: 2024. 09. 20.

gesítik azok, akik csak szilárd divíziókban képesek, a hard edge-sek.
és a körítés?

a forma? a részletek? a színek? a vízszintező? mégis hogyan lehet kitenni
tengelybe egy olyan textilképet, amely sehogy sem akar semmilyen szigorú
keretbe beleerőszakolódni? melyik a szebb része? színe vagy visszája?
naná, hogy mindkettő!

és ez lehet fontos, lehet jelentéktelen is.

mert lehet nagypapától nagymamától eltanult, ezért is különösen *igazi*,
mert személyes technika, módszer *a subázás, a gun tufting*, de mindenekelőtt
szeretet, türelem, lélekteli várakozás és cselekvés kettőssége,
kereszt-vetés.

kereszt az ágyban fekvő sziluettalak feje felett, mellette egy könyv, szerzője
szálinger balázs, illusztrátora toth xénia,

és a kicsi, de annál hitelesebb, mert őszinte sorokban és képekben, szóval
kicsi ám, de annál gyönyörűbb (*small is beautiful*) kihajható, lapozgatható
könyvben is ott vannak *a sziluettalakok*, a sziluettruhák, az identitászubbo-
nyok: „ma éppen melyik énemet vegyem fel?”

veszélyes ez az identitáskényszer, mert a dolgok, a tárgyak, az emberek hol
maguk elé meredve, bújva és tekeredve, „*alapjaiban objektív, (mégis) minden*
irányba mutató” (duchamp), puha fonalgombolyaggént tárgyasulva csak
várakoznak, kontemplálnak,

aztán egy kéz, amely az ágyban az üveg világgömböt, a mindenséget is tart-
ja, talán éppen ő fogja...

kihúzni a szálakat, egészen feszesre, és ekkor a fonalak már nem lágyak és
puhák, hanem kifejezetten erősek, és szinte harciasan kifeszülnek mint az
enyvezett vászon, vagy a szorosra húzott felvetőszálak, és már vitorlák, és
lobogják adyval, hogy „*Ne félj, hajóm, rajtad a Holnap hőse, / Röhögjenek a*
részeg evezőrsre. / Röpülj, hajóm, / Ne félj, hajóm: rajtad a Holnap hőse.”

és ezután, emitt hálóként szerveződve, amott meg rajzolva valamit, aztán
egészen gigászivá terebélyesülnek ezek a testek és hegyvonulatként
védelmezik önmagukat és másokat, mint a cézanne-festmények formái,
amelyek szintén egyszerű tájszerűek és emberszerűek, és akkor
szilárd levegővé sűrűsödnek a dolgok,

a tárgyak és a rájuk néző tekintet többé már nem szétválasztható, az én és
a te: „*micsoda dombnak a völgye, / micsoda völgynek a dombja*”², igen, ez itt

2 Károlyi Amy az *Anyag* című verséből.

nem képzavar, hanem kiazmuyszerű kovalens kötés, csomó, azaz mágia. hiszen a mágia szó őseredeti jelentése: kötés, csomózás, bizony, ez köti össze az embereket is egymással, csak a madár megfoghatatlan, a kék madár, boldogságunk madara, akit tytyl és mytyl keres, de közben nem a kék madarat találják meg, hanem egy kendőt a művésztelepen, ami egy nagymamáé volt, egy nagyon kedves és drága nagymamáé, aki az emlékezés országában él már egy ideje, és ott mindig lehet vele találkozni, ha gondolunk rá, ezt meséli a nagymama tytylnek és mytylnek, és hirtelen rá kell jönnie, *„hogy itt nem is a kék madár a fontos, ez a képek valamelyik csücskébe lazán odabiggyesztett kék madár, hogy itt csak nagyon kevés történik a kék madár kedvéért, vagy előre megcsinált esemény véghezvitele végett”,* hanem *„hogy itt az egész értéke a részletekben van; hogy a részletek nem olvadnak fel az egészben, nem integrálódnak, hanem abban az egymásmellettségben maradnak meg, amelyben létrejöttek. Hogy nem tesznek engedményeket az egésznek, de zárkóztak, gőgösek és arisztokraták. Csak vissza kell gondolnod az Emlékezés elhunytjaira; idézned az Éjszakát az ő Rémeivel és Rejtelveivel; látnod az Erdő*

fellázdát fáit, az állatokat vérben forgó szemekkel; a halottalan Temetőt, a kék gőzökbe burkolt Azúr palotát és a születésükre váró gyermekeket – hogy igazat adj nekem!

– És hogy felsóhajts velem, és utánam mondd:

– Ó, ti isteni szépségű képek!”³

amelyek itt a szerző, xénia alázatából megszülettek, bár „*az ismételt cselekvés lehetetlensége; az emlékezet megszűnését*” fogja implikálni, és erre a két dologra kell törekedni a már idézett duchamp szerint, és hogy a mű, az ember, a világ? „*értelemről kiüresített kert legyen.*”

és „*a szeretet = helyet hagyni a szeretett személy körül*”

és ez a másik személy, ez a másik alak, WHOMAN/WHOWOMEN (mert ő egy *everyman or everywomen from anywhere*), csak azt látjuk, hogy *ég* a mellkasa valamiképp, és valaki erről persze a háborúra asszociál, de mi most éppen nem arra... szóval WHO(WO)MAN most belép a terembe, egyelőre kézfej-lábfej nélkül, hiszen még nem tudja, mit fog tenni és hova fog menni, de a szobába érkezéssel a mágikus körbe már belépett,

„*mint aki halkan*”

a living galériába, ami most egy living room... és kitekintget az ablakon, a nagyszülei szemével, át egy másik világ szépségei felé, ők már előre mentek, át *az emlékezés országába, de itt hagytak két őrzőgyertyát* és egy cerberust, azt a háromfejű őrzőkuttyát, akinek a pórása egy diagonális, expresszív fonalgesztus – mézescsók cerberusnak, mondaná szabó magda, aki az életteréből elvagyódó nőről ír novellát, aki tárgyiasítva vágyát, egy L betűt csomagol sztaniolpapírba, és el is megy,

éppen csak úgy, hogy leemel egy könyvet a könyvespolcra, vagy fellépdél az emeleti szobába, a lépcsősoron felfelé, ahol az *apácamunkák* (xénia egy korábbi műsorozata) szürkés ragyogása (ezek az apácák azoknak a veszp-rémvölgyi apácáknak az utódai, akik gizella királynénak dolgoztak?)

után ismét, nők, mert ugye mindannyian tudjátok, hogy bizony ez egy feminista kiállítás, ugyi? „*ez világos, ugye, tiszta?*” (Cseh Tamás), és ez a kicsi világ, ez a living room, ez a virginia woolf-féle saját szoba egy megvalósult

---

3 Turcsányi Elek: Maurice Maeterlinck: A kék madár. <https://epa.oszk.hu/00000/00022/00075/02281.htm>. Letöltés ideje: 2024. 09. 20.

változata egy alkotó térnek, ami nélkül ugye nincs és nem is létezhet afféle női vagy nőművészet, szóval a *foszLányok* jönnek, azok a textilképek, amikben a kissé barcsay jenő bácsis konstruktív formák mégis izgalmasan szervesülnek ismét álomtárggyá, és benn, a kis emeleti barlangban, ott kúszik a falon az *árnyék*, félelmetesen és fenyegetően, az árnyékszelf, mondaná jung apó, de akik igazán ügyesek, azok észrevehetik a *zsirra tapadt porokat* is a falon, ezzel szolgálva a hazát, feljelentve az oligarchákat és

elúzve közülünk az orkokat, de ami a legnehezebb, ami a kontroll című filmben is a legnehezebb, az a saját magunkkal való szembenézés, és a leges-legbelső kamrában ott bizony, ott jön a leghardcore-abb dolog, és mégis ott van az elért cél, önnégyszetünk kettős körösítése a *TŰ-KÖR* című textilképben. színes koncentrikus körök közé állított lovagszerelmeszmény nem karddal, hanem túvel vagy tükörfelülettel, „kalandozás a tükörben” és a körben a tűk, egymásra néző-tű-

zött fejek, tytyl és mytyl végre együtt, de sohasem egészen együtt, még akkor sem, amikor azt gondolják, hogy most már tényleg együtt, egységben, mert a divízió még a legnagyobb szerelemben, a legkomolyabban vett álomban is megmarad,

mert ők „*egy kör* átmérőjének végpontjai, / *Az esős, hízott világ* / *Keveset mozgó fantomjai.*”

tehát...

mit akar a kör? teljesedni? beteljesedni? megmaradni egésznek, ketten? nehéz, mert „*ha körbe ér az értelem, / te már régen nem vagy velem. / ha kis körré is zsugorodnál, s körző nélkül maradnál, / nem találnál a láthatatlan körvonalon*”,⁴

de ne legyen a végszó szomorú, hanem gondoljunk a *megszüntette megőrzésben* való lehetőség összes verziójának szépségére, bármit is jelentsen ez, és most, hogy „a szó üres edényének peremén” körbesétáltunk, ebben a mágikus pillanatban én bezártam ezt a kört a fonalszavaimmal (de azért hagytam titkokat is, hogy legyen mit fejtegetni még).

Tóth Xénia *Milyen kicsi a világ!* című kiállításának szerkesztett megnyitószövege (Living Gallery, Budapest, Klauzál tér 5., 2024. szeptember 12–szeptember 30.)

---

4 Molnár Eszter: Gombafej

Szálinger Balázs

Milyen harsány, milyen kék és milyen

(Tóth Xénia kiállítására)

Álmos szemmel néznek le rám a felhők,
És elképesztően álmos vagyok.
Elképesztő kicsi világot látnak
Maguk alatt, minden sarka ragyog.

Hoztam, mit is? Finom szálakat hoztam,
Hoztam igényt, hogy a finom szálakkal
A világ összes sarkát összekössem,
Erre mi van...? Hogy minden összeér
Amúgy is, és kérés nélkül, magától
Mindennel mindenhol, mindenkivel,
És minden idefér, mind idefér
Ebbe a kicsi reggeli szobába.

Minden itt van, balra a fájdalom,
Jobbra az öröm, a konyha előtt
A múlt, és a jövő, itt van az is,
Jobbra egyből a lépcsőfordulónál.

És ezek? Ismerősök? Az a lényeg,
Hogy aki nem, még az is ismerős.
Mindenki ismer mindenkit, az összes
Történet összeér, minden szereplő
Más szerepet kap egy új történetben.

Angyalian nézem őket, nem tudják,
Ki ismer kit máshonnan, mint ahonnan

Tudja, hogy ismeri. A láthatatlan
Szálak mindenkit összekötnek
Mindenkivel. Hogyha fölemelem
A kezem, ki tudja, melyik történet
Melyik izzó pontja alszik ki végleg,
Melyik szálát rántom meg észrevétlen.

Fölkeljek? Kik ezek? Tessék, vagy ő.
Ő is azért jött el a megnyitóra,
Hogy az ígért találkozást letudja,
Szervusz! Hogy vagy? Hoztál pénzt? Nem veszel
Semmit? Jól van. De jó, hogy látjuk egymást.
Úgyis tudom, hogy bármit tudok rólad,
Nem tudom, hogy ki vagy. De semmi baj.

Vagy te. Sosem láttalak, azt hiszed,
Semmit se tudok rólad? Azt ne hidd.
Holnap jelentkezik majd valaki,
És mesél egy történetet, hát abból
Úgyis rád ismerek, aztán... figyelj csak:
Máris itt vagy, textilszálak rajzolják
Ki a történeted: 60x60,
Vegyes technika, égzengés, mosoly,
Szálak között az életed, az élet
Alapján áthúzott végtelen szálak,
És az egyik elér majd engem is.

Milyen kicsi a világ és milyen
Sebezhető, milyen fontoskodó,
Milyen harsány, milyen kék, és milyen
Csodálatos, hogy minden összeért.

A bőr felett

Juhász Tibor interjúja

Gužák Klaudiával

Tavaly jelent meg első versesköteted, a *Francia film*, amelyet te magad illusztráltál. Képzőművészként azonban nem ez az első kiadvány, amelyhez közöd van, például Nagy Hajnal Csilla *Miért félünk az örültektől* című debütáló verseskötetében is a te rajzaid láthatók. Alkotóként az irodalom vagy a képzőművészet kezdett előbb foglalkoztatni?

A rajz, hiszen azt tudtam előbb. Szerintem már kicsi gyerekként komolyan vettem a rajzolását. Fontos tevékenység volt, amiben ki tudtam élni magamat. Van pár gyöngyszem, amit a szüleim megtartottak, azokon mai napig nagyokat nevetünk. Sokszor humorosra vettem a témát. Egyébként rendkívül csendes gyerek voltam. Hamar kezdtem írni is, naplót és verseket. Rosszakat, de már a tinédzserkorom előtt. Csilla *Hét* című regényét és Gyurász Marianna *Már nem a mi völgyünk* című verseskötetét is én illusztráltam. Egykét más dolgot is, de Csilla és Marianna olyan közeli barátaim és alkotótársaim, hogy a könyveik különleges helyet foglalnak el bennem. Amúgy Csilla első kötetében olyan illusztrációkat használtunk, amik nem a versekhez készültek, inkább csak párhuzamosan rajzoltam őket akkor, amikor ő írt.

Az említett kötetekben hasonló alakformálással dolgoztál – hosszúság, gyakran lehunytt szemű figuráid megnyúló végtagjai állati és/vagy növényi részekre hasonlítanak, amelyek indaszerű farokként ölelik körbe az élőlényeket, a tárgyakat vagy épp azt a testet, amelyhez tartoznak. Miért foglalkoztatnak ennyire az állati, az emberi és a növényi minőségek párbeszédlehetőségei?

Elsőre azt mondanám, hogy nem is foglalkoztatnak különösebben, mert hát a növények, az ember és az állatok közötti kapcsolódásokkal mindenkinek alpból foglalkoznia kellene. Az ember elidegenedett a természettől. Elfelejtettük, hogy osztozunk az élettereinken másokkal. Össze vagyunk kötve. Egymás nélkül nem működnénk. Vagyis a természet működné nélkülünk. Nekünk van nagyobb szükségünk a természetre. Sokan nem is tudják, hogy milyen kicsi élőlényeken múlik a jóllétünk. A megmaradásunk. Szeretném, ha az emberek át tudnák érezni ezt a kapcsolódást. Én nagyon igyekszem. Igyekszem megmutatni ezt úgy, ahogyan én látom. Képen és versben. De tiszta szívből ajánlom az állatvilágról szóló dokumentumfilmeket is, mert ki tudják nyitni a szemünket a ter-

mészetben folyó változásokra és katasztrófákra.

Ha a munkásságod vonatkozásában az irodalom és a képzőművészet kölcsönhatásain gondolkodunk, az említett verseskötetek ellenére is úgy tűnik a számomra, talán az állatok, az állatiasnak nevezhető alakok, valamint az állatszimbolika miatt, hogy elsősorban a mesék inspirálnak.

A mese, a szürrealizmus, az állati vagy emberi metamorfózisok mind érdekelnek. De ugyanígy a mitológiák és a vallások is. Nagyon szerettem pl. Miazaki és a Ghibli Stúdió meséit. Úgy vizuálisan, ahogyan történetileg. És mert sokat foglalkoznak a természettel. Az erdővel, az erdő szellemeivel, a Hold és a Nap szellemével, reinkarnációival. Ezeknek a történeteknek az alapja többnyire vallásokból származik, és még ha nem is ezeket a vallásokat valljuk, nem tagadhatjuk, hogy milyen spirituális kapcsolata van a körülöttünk lévő dolgokkal, hogy az ember egy nagy egész része. Szeretem a népmeséket is, a felfurcsos, okos figurákat. De főleg a mitológiák vonzanak. Érdekes megnézni, hogyan befolyásolja a nyugati képzőművészetet a római vagy görög mitológia. Hány művész

mennyiféleképpen fest meg egy történetet. Hogy a szimbólumok milyen fontosak, hogy miként öröklődnek.

Többször nyilatkoztad, hogy vizuális nyelvhasználatod a szürrealista festők hatásai alakították, kiállításaid, például a budapesti Refuge Bistróban megnyílt tárlatod apropóján többen Marc Chagall munkásságát idézték fel. Magyar alkotók közül, azt hiszem, Anna Margit juthat eszünkbe a képeidről. Mert te is vizuális potenciált látsz a giccscben, mint eszközhasználati módban és életérzésben, sőt a verseskötettedben poétikai értelemben is kísérletezel vele. Anna Margit munkásságának, valamint a giccs iránti nyitottságodnak van-e, vannak-e összefüggései?

Szeptember elején ért véget egy nagy Anna Margit-kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában. Többször elmentem megnézni. Meghökkenetek a képei. Nehéz korban alkotott. Nagyon erős a szimbólumvilága. Ha megfejtetd egyes festők szimbólumait, utána már olyan, mintha olvasnád a képeket. A színeket, a formákat. Mesélnék neked. Szeretem a harsány színeket. De Leonora Carrington vagy Remedios Varo finom, plasztikus

képei is elvarázsolnak az álomszerűségükkel. Pedig ők nem használnak harsány színeket. Anna Margitnál érdekes megfigyelni, hogy minél fájdalmasabb témához nyúl, annál erősebbek a színek, annál gyakrabban használ giccset. Ezért szeretem a giccset az írásban is. Amikor érzel egy érzést, mondjuk szerelmet, akkor azt erősen érzed, mintha az érzékszerveid erősödnének fel. Jobban érzed valaki jelenlétét, az illatát, kiélezett a füled a hangjára. De vegyük például a vallásokat. A kereszténység giccset a felcícomázott Jézus-szobrokban, vagy az indiai vallásokat. Az Istenek iránt érzett szeretetet próbálják az emberek így kifejezni. Szeretem a giccscben, hogy munka és szándék és érzelmek vannak mögötte. És szeretem viszont látni a saját hétköznapjaimban, az öltözködésemben, az étletteremben is. Mostanában mintha lenne egy irányvonal a lakberendezésben, hogy minden szürke legyen. Ez a halálom! Szerintem pár év múlva csak egy ízléstelen divatként fogunk visszanézni erre. Pedig a szürke színt is szeretem.

Chagall és Anna Margit munkásságában közös, hogy bár nyomott hagyott életművükön a huszadik század számos stílusirányzata, esetükben inkább az irányzatok ter-

mékeny és egyedi ötvözetéről, kölcsönhatásairól érdemes beszélni. Jól sejtem, hogy téged is inkább az összefonódások érdekelnek?

Nehéz megmondani. Persze hatnak rám kortárs alkotók, de nem az történik velem, mint a huszadik század eleji művészekkel, akik kiáltványokat adtak ki és olyan stílusirányzatokhoz kötődtek, amelyeknek szigorú szabályrendszerei voltak. Buñuel vagy Dalí idejében a szürrealizmus az egész életüket átható rendszer volt. Meghatározta, hogyan kell élniük, és ha ők megszegték a szabályokat, akkor kidobták őket a csapatból. A mai kor emberét nagyon sok minden befolyásolja. Sok művészt látsz az interneten, de sokszor meg sem jegyzed a nevüket. A képeket ismered, a képekről készült képeket látod. Nem is tudod, mi a méretük. Az Instagram algoritmus a olyan jól ismer, olyan jól megválogatja, hogy mi fog tetszeni, hogy néha csak ámulok. Szerintem jobban ismeri az esztétikai világomat, az ízlésemet, mint én magam, ami félelmetes.

Fontos-e egyáltalán, hogy alkotóként elődjeid-előzményeid legyenek, hogy tudatos viszonyt ápolj a hagyományokkal?

Azt hiszem, nem lehet nem követni a hagyományokat. Ha direkt nem

követed őket, akkor is tisztában kell lenned velük, hogy tudd, mit nem követsz. Én nagyon szeretek kísérletezni. És ez valószínűleg így van rendben. Hogy tanulj a hagyományokból, de csinálj valami újat is. Szerintem az én generációm azt vette a fejébe, hogy feldolgozza az előző generációk traumáit. És ehhez ismerned kell a múltat, a hagyományokat, mélyen beléjük kell magadat ásnod, hogy szembe nézhess velük.

Bár figuratív elemeket használsz, nem a realiztikus ábrázolás hagyományai foglalkoztatnak. Lehetséges, hogy előbb-utóbb a nonfiguratív kifejezés lehetőségeivel kezdesz majd kísérletezni?

Igen, abszolút lehetséges. Vannak installáció- és performance-ötletek az egyik füzetemben, lehet, hogy egyszer megvalósítom őket. Hiszek abban, hogy mindennek megvan a saját ideje.

Ha már a határátlépések szóba kerültek, arról se feledkezzünk el, hogy rimaszombati származású vagy, jelenleg Szlovákiában élsz, de sokat jársz Budapesten, illetve éltél Bristolban is. Nem meglepő tehát, hogy az utazás fontos motívum a verseskötetetben. Képzőművészként hogyan alakítja

a pályádat az, hogy folyamatosan mozgásban vagy?

Nagyon sokat voltam mozgásban az elmúlt években. Volt olyan év, amikor minden hónapban repültem valahová legalább egyszer. Megterhelő, fárasztó dolog folyton úton lenni, de akkor tetszett. Ahhoz viszont, hogy valaki alkotni tudjon, tér kell, nyugalom. Persze, az agyat megmozgatja az utazás. Szerettem útközben írni. Egy notesz és az iPad mindig nálam volt. Ha ötletem támadt, le tudtam rajzolni vagy írni. Mostanra rengeteg vázlatfüzetem telt meg. Ez a keresés erős nyomot hagyott rajtam. Vannak persze biztonságos helyek az életben. Nagyon szerencsés vagyok ebből a szempontból. Sok szerettem van. Van egy biztos gyerekkori otthon, ahová mindig menekülhetek, van egy húgom és vannak barátaim, akik mindig szívesen várnak. És több hely van a világban, ahol kedves ismerőseim élnek. Mégis, én valamiért ritkán érzem azt, hogy otthon vagyok. A párommal nemrég vettünk egy hazát. Egy varázslatos kis erdei házikót. Állandó helyem a felnőtt életben még nem volt. Kíváncsi vagyok, milyen lesz kicsit békésebb, biztosabb körülmények között alkotni. Annyira megszoktam már a bizonytalanságot, az

úton levést, hogy azt tartom természetesnek.

Tetoválsz is. Művészként mennyire tudsz kiteljesedni egy olyan alkotófolyamatban, amelyet a megrendelői igények kereteznek?

Aki hozzám jön, az tudja, milyen képi világra számíthat. Legtöbbször megrajzolom a dizájnokat, a vendég pedig választ. Sokszor egy ötlet vagy egy álom alapján kell terveznem. Például elmesélnek egy álmot, és kvázi azzal fordulnak hozzám, hogy illusztráljam. Nagyon személyes dolgokat is kértek már tőlem. De legtöbbször szabad kezet adnak.

A tetováálás mint folyamat által ők maguk is a műalkotások részei lesznek?

Nyilván befolyásolja a képet, hogy egy testre, egy testen készül. Együtt kell dolgoznia a dizájnnek egy karral vagy hassal, a többi meglévő tetováálással, egy sebbel, egy szeplővel. Sokszor más tetováálók képeivel ad ki egy egészet. Ez közös munka. Ötletelünk, hol nézne ki jól, hol működik jobban a kép. Nagyon sokszor épp a vendég az, akinek közben remek ötlete támad. Mindketten tudjuk, hogy egész életében a testen fogja viselni azt az ábrát. Ehhez

nagy bizalom kell az ő részéről és felelősségtudat az enyémről.

A tetoválás a képzőművészet vonatkozásában azért is érdekes, mert élő felületre, pontosabban a bőrbe viszed fel a képeidet, ennek következtében a kép megszületése azonnali testi érzetet vált ki egy másik emberből. Hogyan formálta a művészetről történő gondolkodásodat az, hogy tetoválni kezdted?

Nagyon érdekes például az, hogy tudom, hogy fájdalmat okozok. A vendég is tudja, hogy fájni fog. Mégis, mindketten belemegyünk a dologba. Nekem is vannak olyan tetoválásaim, amik fájnak. De kibírtam. Kibírjuk. Azt is mondhatnánk, hogy néha meg kell szenvedni azért, hogy valami jó szülessen. Eleinte sok kreatív energiát elvett a social média kezelése. Mostanra sikerült megoldani, hogy tudjak rajzolni, festeni és más projekteken gondolkodni közben. Megtanultam kiállni magam és a munkám mellett. Nemet mondani olyan ötletekre, amiket nem érzek kényelmesnek megcsinálni. Akkor is, ha ezzel elúszik egy-egy munka. Azt hiszem, sokkal magabiztosabb művésszé tett az utóbbi pár év.

Mesélj egy kicsit a saját tetoválásaidról, vagyis azokról, amelyek a te testeden kaptak helyet!

A tetoválás folyamata terapeutikus. Nagyon sok lány, nő jön azért hozzám, mert nem szeret valamit a saját testén. Karját, lábát, hátát. Szomorú, de szinte nincs olyan nő, aki meg lenne elégedve a külsejével. Sokszor mondják azt, hogy mostantól jobban fogják szeretni magukat, mert ott van rajtuk ez vagy az a kép. De a tetoválás nem konvencionálisan szép dolog, a társadalomban pár évvel ezelőtt még kifejezetten megbélyegző volt. Tetováltatni sokszor egyet jelent középső ujjat mutatni azokra az elvárásokra, amiket a világ támaszt a nők felé. Van olyan, aki azt mondta, hogy a tetoválással kapja vissza a testét a társadalmtól. Nekem van egy vitiligó nevű bőrbetegségem, amit sokáig nem tudtam elfogadni. Pigmenthiányos fehér foltok vannak rajtam. Ma már nagyon szépnek tartom, de hosszú volt az út idáig. A húszas éveim egy időszakában elkezdett még jobban szétterjedni a testemen, minden nap újabb foltokkal keltem fel. A tetoválásokkal úgy érzem, valamennyire sikerült visszaszerezni az irányítást a bőröm felett.

Min dolgozol jelenleg?

Jelenleg nagy átalakításban vagyunk a párommal. Ősszel jó lenne befejezni a konyhát és a tetőtérét. A konyha különleges projekt a számomra. Szeretném, ha egy mágikus hely lenne. Szárított fűszerekkel, mindenfélékkel. Ezért nem is vesszük a konyhabútort, hanem betonból lesz építve. Egy ideje régi csempéket gyűjtögetünk, tervezem, hogy én is csinálok néhányat és csináltatok párat a szerettemmel. Egy nagyon jó barátom kerámiával

foglalkozik, úgyhogy ez szerencsére megoldható. Így akarom elkerülni, hogy „kimenjen a divatból”, mert ha a szeretteid díszítik a konyhád, arra soha nem fogsz úgy gondolni, hogy már nem divatos. Remélhetőleg a tetőtér is elkészül, akkor lesz saját műhelyem. A telet textilművészettel szeretném tölteni. Hímezni akarok, varrni. Téli, kényelmes dolgokat csinálni. Fontosnak tartom, hogy mindig csináljak valamit. Akármit. Ha csak egy tál ételt készítesz el, már tétél valamit.

GUŽÁK KLAUDIA munkája

GUŽÁK KLAUDIA munkája

Gyimesi Endre és Németh János Keresztury Emlékérmét kapott

Keresztury Dezső születésének 120. évfordulója alkalmából Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Keresztury Emlékbizottság a költő, író, akadémikus előtt tisztelegve emlékérmét bocsátott ki, melyet Farkas Ferenc, Munkácsy-díjas szobrászművész készített el. Szeptember 4-én Balaicz Zoltán polgármester hat olyan személynek, illetve családtagjaiknak adta át az emlékérmét, akik sokat tettek a Kereszturyval való kapcsolat ápolásáért, halála után pedig emlékezetének megőrzéséért. A díjazottak között ott van Németh János Kossuth- és Munkácsy-díjas keramikusművész, lapunk szerkesztőbizottságának tagja valamint dr. Gyimesi Endre, a Pannon Írók Társaságának elnöke. Az elismeréshez ezúton is szívből gratulálunk!

Bemutattuk a Pannon Tükör idei negyedik lapszámát

Legfrissebb kiadványunkat, a Pannon Tükör idei negyedik lapszámát mutattuk be Zalaegerszegen, a Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtárban. A szeptember 13-án, pénteken tartott Pannon Tükör Pódiumon vendégünk volt Cséby Géza irodalomtörténész, költő, műfordító, lapunk Pannon Tükör-díjas szerzője, vele és Habi Alexandra Zoé illusztrátorral az Elmúlt a nyár címmel megjelent kötetéről beszélgettünk. Megszólalt még André Zoltán építész, grafikus is, akinek a lapszám illusztrációs anyagát köszönhetjük. Köszöntőt mondott Gyimesi Endre, a Pannon Írók Társaságának elnöke, az est házigazdája Tóth Renáta, a könyvtár igazgatója volt. A lapszám- és kötetbemutatót Bubits Tünde főszerkesztő és Nagygéci Kovács József főszerkesztő-helyettes vezették.

Pannon Tükör a Katlanban

A Pannon Tükör Pódium, irodalmi beszélgetős sorozatunk különkiadásai évek óta vendégei az Ördögkatlan Fesztiválnak. Az idei fesztivál 2024. július 30-ától augusztus 3-áig tartott, helyszíne, mint minden évben, több dél-baranyai település az "ördög szántotta hegy" lábánál. 2024. július 31-én szerdán Jenei Gyula költő, az Eső folyóirat szerkesztője, augusztus 2-án, pénteken Wirth Imre költő volt a vendégünk. A beszélgetéseket Nagygéci Kovács József szerkesztő vezette.

Szerzőink

- András László** (1966, Budapest) író, költő
Bognár Péter (1982, Budapest) író, költő
Csányi István (1972, Szolnok) író
Dezső Kata (1996, Zalaegerszeg) költő
Demeter Arnold (1998, Csíkszentkirály) költő
Dubán Kitti (1996, Budapest) költő
Együd Rebeka (1998, Ibrány) költő
Falcsik Mari (1956, Budapest) költő
Fa Ede (1935, Nagykanizsa) költő
Farkas László (1977, Zalaegerszeg) író
Horváth Attila (1977, Eszteregnye) újságíró
Ilyés Krisztinka (1999, Keszthely) költő
Juhász Tibor (1992, Salgótarján) író, költő, szerkesztő
Kardos Ferenc (1965, Nagykanizsa) költő, könyvtáros
Markó Béla (1951, Marosszentkirály) költő
Megyeri Anna (1956, Zalaegerszeg) történész, muzeológus
Molnár Eszter (1985, Szeged) művészettörténész
Papp Attila Zsolt (1979, Kolozsvár) költő
Pásztor Andrea (1990, Budapest) író, költő
Pető Péter (1984, Budapest) újságíró, író
Szálinger Balázs (1978, Keszthely) költő, író, drámaíró
Szeifert Natália (1979, Budapest) író
Tálos Atanáz (1990, Budapest) költő
Vadász János (1951, Budapest) költő, könyvtáros
Vági János (1978, Budapest) író
Varga Zoltán (1981, Zalakoppány) költő
Vass Norbert (1985, Budapest) író

A lap fotóit Mészáros T. László készítette.

Glužák Klavdija munkásja